



КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ВІТАУТАСА ВЕЛИКОГО (ЛИТВА)

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ
ТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ НА ЗАСАДАХ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ,
ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА СТАЛОСТІ»**

11 квітня 2020 року

**Запоріжжя
2020**

УДК 330.34(063)
В25

Голова організаційного комітету:

Гальцова О.Л. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри національної економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин Класичного приватного університету.

Члени організаційного комітету:

Покатаєва О.В. – доктор економічних наук, професор, перший проректор Класичного приватного університету, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування.

Салига К.С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування Класичного приватного університету.

Пужай-Череди А.М. – кандидат економічних наук, заступник начальника Головного управління ДФС у Запорізькій області.

Миронова Л.Г. – доктор економічних наук, професор кафедри економіки Класичного приватного університету.

Метеленко Н.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Інженерного інституту Запорізького національного університету.

Трохимець О.І. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри національної економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин Класичного приватного університету.

Шапошников К.С. – доктор економічних наук, професор, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Семенов А.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки Класичного приватного університету.

Рита Бендаравичине – доктор економіки, професор, Університет ім. Вітаутаса Великого, Литва.

Дарібекова Айгуль – кандидат економічних наук, доцент, професор, завідувач кафедрою «Фінанси», Академія «Болашак», м. Караганда, Республіка Казахстан.

Вдосконалення економіки та фінансової системи на засадах В25 конкурентоспроможності, інноваційності та сталості: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11 квітня 2020 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2020. – 128 с.

ISBN 978-966-992-071-3

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Вдосконалення економіки та фінансової системи на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості» (11 квітня 2020 року, м. Запоріжжя), у яких розглядаються проблеми економічної теорії та історії економічної думки, економіки та управління національним господарством, економіки та управління підприємством та інші питання.

УДК 330.34(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Вишневский А. С.

НАЦИОНАЛЬНАЯ ЦИФРОВАЯ ПЛАТФОРМА: ОПРЕДЕЛЕНИЕ
И ВОЗМОЖНОСТИ СОЗДАНИЯ 7

Грищук А. М.

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ
У КРИЗОВИЙ ТА ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД 11

Чугрій Г. А.

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ..... 13

НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Багорка М. О.

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ..... 17

Бірбіренко С. С., Доник Л. С.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ У ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ
ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.. 21

Гончаренко Н. Г.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА НА БАЗІ ПОГЛИБЛЕННЯ
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА..... 24

Довбня С. Б., Письменна О. О.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ
ОБМЕЖЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ..... 28

Згурська О. М.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ
АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ..... 31

Овсієнко В. В., Ярошевська О. В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
В УМОВАХ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА 35

Пушкар Т. А.

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА:
ТРАНСФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ 37

Содома Р. І., Бережницька Г. І. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	41
Сухачова О. О. АЛГОРИТМ РОЗРОБКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗВ'ЯЗКУ	44
Швець Ю. О. ШЛЯХИ УНИКНЕННЯ БАНКРУТСТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	46
НАПРЯМ 3. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА	
Бовсунівська І. В. СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	51
Перекуда Ю. А. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТУРИЗМУ РЕГІОНІВ	55
НАПРЯМ 4. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Барвінський А. В. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ХІМІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ КИСЛИХ ЗЕМЕЛЬ	60
Дудич Л. В., Дудич Г. М. РОЛЬ ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ЗЕМЛЕУСТРОЇ В ФОРМУВАННІ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ.....	64
Шпік Н. Р. ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ: ЗАХІД – УКРАЇНА.....	68
НАПРЯМ 5. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА	
Білий Д. І. СУТНІСТЬ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ РАХУНКІВ В СИСТЕМІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ США.....	72

НАПРЯМ 6. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Антосюк В. І.

ФІКТИВНЕ БАНКРУТСТВО В УКРАЇНІ: ОЗНАКИ, НАСЛІДКИ
ТА МЕХАНІЗМИ РОЗСЛІДУВАННЯ..... 77

Goncharenko T. P.

ANALYSIS OF APPROACHES TO ASSESSING A BANK'S
FINANCIAL CONDITION IN THE CONTEXT OF FORMING
A BANK'S FINANCIAL BUSINESS STRATEGY 80

Демчишак Н. Б., Гриб В. М., Овчар О. А.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ 83

Джанумова Л., Бойко Т. Ю.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ
ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ 87

Зайонц А. В.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ 91

Кузьмук І. Я.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВИХ РИНКІВ..... 95

Мандра Н. Г., Лактіонова О. Ю.

СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛИХ І МІКРО-ПІДПРИЄМСТВ,
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ 99

Пантелєєва Н. М.

ЦИФРОВА КОНВЕРГЕНЦІЯ ТА ІНКЛЮЗІЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ 103

НАПРЯМ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Дутчак Р. Р., Дутчак В. Ф.

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ПАПЕРОВОЇ ФОРМИ
ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ ТА ПЕРВИННИХ
ДОКУМЕНТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ
КАРАНТИНУ ПРОТИ КОРОНАВІРУСНОЇ
ХВОРОБИ (COVID-19) 109

Коцєруба Н. В.

ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА АУДИТУ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ..... 113

Смазчук М. В., Артюх О. В. ДОДАТКОВЕ БЛАГО ЯК БАЗА ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ	116
Широкопояс О. Ю., Савіцький В. В. ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ПОСЛУГ В СФЕРІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ	119
НАПРЯМ 8. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ	
Пачинок А. В., Максишко Н. К. ПОБУДОВА ПРОГНОЗНИХ МОДЕЛЕЙ НАДХОДЖЕНЬ ПДФО ДЛЯ ОТГ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	123

НАПРЯМ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Вишне夫斯基 Александр Сергеевич,

кандидат экономических наук,

старший научный сотрудник,

Институт экономики промышленности

Национальной академии наук Украины

НАЦИОНАЛЬНАЯ ЦИФРОВАЯ ПЛАТФОРМА: ОПРЕДЕЛЕНИЕ И ВОЗМОЖНОСТИ СОЗДАНИЯ

Постановка проблемы. Углубление цифровизации является глобальным трендом, который во много базируется на развитие цифровых платформ. В Украине каждый житель использует как минимум несколько цифровых платформ в повседневной жизни (например, в сфера автоперевозок UBER, BlaBlaCar; в сфере здравоохранения eHealth, doc.ua и т. п.). При этом нет научно-практического обоснования создания национальной цифровой платформы (далее НЦП), которая обеспечивала бы всестороннюю коммуникацию государства с одной стороны, и бизнеса и населения – с другой.

Краткий обзор литературы. Интерес к исследованию цифровых платформ в последние несколько лет остаётся неизменно высоким. При классификации цифровых платформ одни исследователи выделяют: технологические, функциональные, инфраструктурные, корпоративные, информационные, маркетплейсы, отраслевые [1, с. 30], другие – коммуникационные, социальные, поисковые, операционные системы, рыночные (маркетплейсы), обмен автомобилями, аренда, платёжные транзакции [2], а третьи – трудовые и капитальные платформы [3, с. 3]. Отсутствие в этих классификациях класса национальных цифровых платформ, является подтверждение недостаточной глубины исследования данной проблематики.

Хотя в предыдущих исследованиях отмечалось, что «перспективным заданием является формирование общенациональной платформы» [4, с. 170], однако за последние годы существенного прорыва в данной сфере не произошло, что обуславливает необходимость проведение дальнейших исследований, связанных с формированием НЦП в Украине.

Цель исследования является обоснование возможностей создания национальной цифровой платформы в Украине.

Определение национальной цифровой платформы. Для национальной цифровой платформы, как и любой цифровой платформы можно выделить ряд атрибутов. Её назначением является обеспечение коммуникации между органами власти и бизнесом вместе с домохозяйствами. Владельцем и администратором НЦП является государство, благодаря чему происходит снижение расходов на государственное управление, а также снижение транзакционных издержек при коммуникации между правительством с одной стороны, и бизнесом, и домохозяйствами, с другой. В конечном счёте, в условиях перехода к 6 технологическому укладу, наличие НЦП является необходимым условием сохранения цифрового суверенитета государства.

Таким образом, исходя из предложенного ранее определения [5, с. 51] и рассмотренных выше атрибутов НЦП можно определить, как *единую совокупность реестров юридических и физических лиц, органов государственной власти и государственных услуг, алгоритмов их взаимодействия и хранилища, реестров и осуществленных между ними транзакций, которая действует онлайн и находится в собственности государства.*

Потенциал создания НЦП в Украине. Основным драйвером формирования НЦП в Украине фактически уже является Министерство цифровой трансформации Украины, в цели которого до 2024 года входят: (1) 100% публичных услуг доступны гражданам и бизнесу онлайн; (2) 95% транспортной инфраструктуры, населенных пунктов и их социальные объекты имеют доступ к высокоскоростному интернету; (3) 6 млн. украинском вовлечены в программу развития цифровых навыков; (4) 10% доля ИТ в ВВП страны [6].

В рамках реализации этих стратегических целей продолжается реализация проекта «Цифровое государство», который реализуется под брендом «Дия» и включает в себя 6 блоков: (1) портал (онлайн-сервис) государственных услуг, (2) мобильное приложение (с электронными документами и данными про человека из реестров), (3) образование (портал с онлайн-курсами, (4) бизнес (портал помощи МСБ), (5) Центры предоставления административных услуг. Уже сейчас мобильное приложение «Дия», позволяет предъявлять документы, удостоверяющие личность (например, водительские права) в электронном виде.

В плане работы Министерства цифровой трансформации на 2020 год [7] предусматривается целый ряд мероприятий прямо и опосредованно, связанных с развитием цифровых платформ: (1) п. 5 «Развитие единого веб-портала электронных услуг «Дия»; (2) п. 6 «Развитие единого электронного кабинета», (3) п. 7 «Введение предоставления приоритетных публичных услуг в электронной форме через портал», (4) п. 8

«Введение предоставления электронных услуг через смартфон (мобильное приложения «Дия»), (5) п. 16 «Разработка инструментов стимулирования развития широкополосного доступа к Интернету», (6) п. 17 «Подключение объектов социальной инфраструктуры к широкополосному доступу к Интернету», (7) п. 19 «Внедрение MVP национальной платформы цифровой грамотности», (8) п. 86 «Введение онлайн-платформы с е-курсом для школьников, кабинетом учителя, задачами, тестами, пириновым оценкой и инструментами коммуникаций», (9) п. 98 «Создание и запуск онлайн-платформы с консалтинговой зоной для малого и среднего бизнеса».

Одновременно возникают общественные инициативы по агрегации всех сервисов электронного управления в Украине. Например, Портал EGOV представляет собой агрегатор всеукраинских и региональных электронных сервисов на основе открытых данных [8]. Он объединяется 147 сервисов в 19 категориях.

Таким образом, наблюдаются и государственная и общественные инициативы по агрегированию государственных и региональных сервисов, созданию общей цифровой платформы. При этом формирование базовых условий для построения НЦП выносится за горизонт 2024 года, и на данный момент конечной цели в виде создания и развертывания НЦП нет.

Однако в последние месяцы наблюдается повышение востребованности цифровых платформ в условиях пандемии COVID-19 и повсеместного введения жестких карантинных мер, что может активизировать создание НЦП.

Поэтому целесообразно рассмотреть возможность форсировать работу по созданию как условий для внедрения НЦП в Украине, так и разработку самой платформы в более приближенной по времени перспективе.

В этом направлении не только надо расширение охвата обучения цифровой грамотности, но прежде всего обеспечению доступом к платформе. Также уже сейчас можно начинать системную работу по формированию единых реестров физических и юридических лиц. Перспективным в этом контексте представляется обеспечение каждого гражданина и организации не только личным кабинетом, но и присвоение уникального почтового ящика. Для физических лиц уникальный почтовый адрес может основываться на базе серии и номера паспорта или ИНН, а для юридических лиц на основе кода ЕГРПОУ.

В любом случае описание дизайна НЦП и технического задания для её построения, это вопрос, который необходимо включать в повестку дня обсуждения не только на уровне экспертного сообщества, но и органов государственной власти.

Выводы.

1. Фундаментальных причин, препятствующих формированию НЦП в Украине, нет. Проблемы характерные для больших коммерческих цифровых платформ не являются релевантными для общенациональной цифровой платформы. Текущие ограничения связаны, с отсутствием социального интернета и устройств, обеспечивающих выход в Интернет, для всего населения.

2. Следовательно, в число основных задач, решение которых обеспечивает возможности для создания НЦП в Украине, входят: (а) тотальное подключение всего населения к сети Интернет; (б) обеспечение всего населения устройствами доступа к сети Интернет; (в) обучение всего населения (прежде всего возрастного) базовым навыкам использования сети Интернет; (г) обеспечение каждого гражданина Украины личным цифровыми кабинетом гражданина.

Литература:

1. Федорова Т.А. Цифровые бизнес-модели: цифровые платформы, разновидности и функции. *Znanstvena misel journal*. 2019. № 33. С. 28-33.

2. Strømme-Bakhtiar A., Vinogradov E. (ed.) (2020) *The Impact of the Sharing Economy on Business and Society. Digital Transformation and the Rise of Platform Businesses*, 1st Edition. London and New York, Routledge. 110 p.

3. Ilsøe A., Larsen T. (2020) *Digital platforms at work: champagne or cocktail of risks? The Impact of the Sharing Economy on Business and Society. Digital Transformation and the Rise of Platform Businesses*. London and New York, Routledge. pp.1-21. DOI: 10.4324/9780429293207-2

4. Ляшенко В.І., Вишневський О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку. Київ: Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2018. 252 с.

5. Иванов С.В., Вишневський О.С. Электронные платформы как инструмент модернизации экономики Украины. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1 (32). С. 47-53.

6. Цілі до 2024 року. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. Київ, 2019. URL: <https://thedigital.gov.ua/ministry> (дата звернення: 08.04.2020).

7. План работы министерства цифровой трансформации на 2020 год. Утверждено Приказом Министра цифровой трансформации от 3.12.2019 № 15. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ministry/План_роботи_Мінцифри_на_2020_рік.pdf (дата звернення: 08.04.2020).

8. EGOV – усі сервіси України. Київ, 2020. <https://egov.in.ua/?fbclid=IwAR1lx6rrt36fmhWoiy0wEkkvONrjrV90PM9PYU3hJeVh2bC13whxAQtTpw> (дата звернення: 09.04.2020).

Гришук Анна Михайлівна,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту економічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ У КРИЗОВИЙ ТА ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Сьогодні Україна перейшла поріг світових негативних соціально-економічних явищ: з одного боку – пандемія коронавірусу COVID-19, з іншого – світова економічна криза, перші ознаки якої світові ринки та економіки розвинутих країн відчули ще у 2019 р., а пандемія лише їх посилила. У 2020 р. ці явища стали істотно відчутними і в Україні.

Це підтверджують дані прогнозу Віденського інституту міжнародних економічних досліджень (WIIW) щодо сповільнення зростання економіки України майже вдвічі. Зокрема, до початку пандемії COVID-19 зростання ВВП України у 2020 р. очікувалося експертами Інституту на рівні 3,6%, та виходячи з нових реалій найбільш реалістичним можна вважати, що ВВП України зросте у цьому році на 1,9 відсотка [1]. Також й експерти Міжнародного агентства S&P Global Ratings знизили прогноз зростання ВВП України на 2020 р. з 3,0% до 2,5% [2].

Хоча більшість вітчизняних експертів вважають, що в кризу Україна ввійшла досить потужною. Зокрема, порівнюючи з 2013 р., коли дефіцит платіжного балансу становив 10% ВВП, то зараз це 0,5%. Ні населення, ні бізнеси не мають великих обтяжливих кредитів, особливо у валюті, в НБУ немає незакритих операцій, банківська система реструктуризована, а фіскальна ситуація в країні є достатньо прийнятною.

Та у будь-якому разі через певний період часу, а за прогнозами багатьох вітчизняних аналітиків, вже починаючи з другого півріччя 2020 р. необхідно буде відновлювати економічне зростання в країні. І тут слід визначитися, за рахунок яких заходів (механізмів, технологій, видів діяльності та ін.) цей процес може бути запущеним в дію вже сьогодні.

1. Відновлення співпраці України з МВФ та іншими донорами.

Насамперед це означає укладення нового договору співпраці з МВФ (попередньо обговорювалися наступні умови: трирічна програма кредитування на 5,5 млрд. дол.) Це дасть українській економіці легше пережити світову кризу та подолати пандемію COVID-19 з мінімальними наслідками. Якщо Україна виконає основні вимоги МВФ, то сума кредиту може бути і вищою. Також факт налагодження співпраці з МВФ може стати позитивним сигналом і для інших фінансових донорів України: ЄС, Світового банку, уряду США тощо.

Вважаю, що основним завданням уряду України повинно стати правильне розподілення залучених коштів, враховуючи нагальні загальнонаціональні проблеми та інтереси і вимоги самих донорів.

2. Запуск процесу широкомасштабної дерегуляції ведення бізнесу.

У даному випадку необхідно говорити про послаблення втручання держави у діяльність господарюючих суб'єктів. Такими заходами повинні стати: податкові канікули або звільнення від окремих видів податків чи податкових платежів; мораторій на різного роду перевірки бізнесу в умовах кризи; зменшення кредитних ставок для бізнесу і громадян; збільшення кредитних лімітів банків, особливо у сфері торгівлі; відтермінування сплати проблемних кредитів; зняття штрафних санкцій за невеликі порушення податкового законодавства тощо.

3. Конкретна фінансова підтримка окремим категоріям бізнесу чи видам діяльності.

Насамперед, це повинно стосуватися суб'єктів малого і середнього бізнесу, як базису будь-якої національної економіки, а також тих видів діяльності, які стоять на сторожі захисту життя і здоров'я людей в умовах пандемії COVID-19. Тут можна говорити про фінансову допомогу: 1) молодим бізнесам (напр., яким на початок 2020 р. не виповнилося більше 1 року); 2) суб'єктам малого і середнього підприємництва, які на період карантину змушені були повністю припинити свою діяльність (враховуючи кількість офіційно працюючих у цих бізнесах); 3) тим видам діяльності, які безпосередньо підтримують боротьбу з COVID-19: медицина, фармація, наукові дослідження та розробки у цих галузях, служби цивільного захисту населення; 4) тим видам діяльності, які безпосередньо підтримують життєздатність економіки і суспільства в умовах кризи: виробники та переробники сільськогосподарської продукції, виробники продуктів харчування, транспортні перевезення та доставки, поштова діяльність, діяльність закладів сфери ІКТ, теле- та радіомовлення.

4. Створення запасу міцності в державі для подолання пандемії COVID-19 та наслідків економічної кризи.

Тут основними шляхами вирішення цієї проблеми повинні стати: 1) підписання нової кредитної угоди з МВФ, про що йшлося вище; 2) перегляд державного бюджету на 2020 рік із обґрунтуванням нової величини дефіциту бюджету, можливого виділення коштів на формування стабілізаційного фонду, суттєвого скорочення некритичних витрат; 3) адекватна політика НБУ в умовах кризи щодо формування облікової ставки, впровадження заходів дерегуляції щодо діяльності комерційних банків, грамотне використання валютних резервів для згладжування коливань гривні.

Звичайно, до цього списку заходів подолання економічної кризи можна включити й інші, та, на мою думку, краще зосередитися на

базових, реалізація яких у більшій мірі дозволить нашій країні відновити економічну активність бізнесу і вийти з найменшими негативними наслідками з цієї складної економічної кризи.

Література:

1. Омелянюк М. Віденський інститут економіки прогноз опублікував прогноз для економіки України / УНН / 17 березня 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1858374-videnskiy-institut-ekonomiki-opublikuvav-prognoz-dlya-ekonomiki-ukrayini>

2. S&P прогнозує уповільнення економіки України / Слово і діло / 14 березня 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/14/novyna/ekonomika/sp-prohnozuje-upovilnennya-ekonomiku-ukrayiny>

Чугрій Ганна Анатоліївна,

завідувач відділу технологій виробництва

сільськогосподарської продукції

Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції

Національної академії аграрних наук України

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Вченими-економістами аграрного профілю за 2010-2019 рр. визначено стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України, обґрунтовано шляхи соціальних проблем, розроблено державну програму розвитку його соціальної інфраструктури за вказаний період.

Відповідно до цієї програми було передбачено створення спеціального (цільового) фонду соціальної розбудови для сільської місцевості, механізми сприяння зростанню рівня зайнятості сільського населення, державної підтримки соціальних процесів на селі, розвитку у сільській місцевості «зеленого» туризму.

Здійсненню у цьому плані ряду важливих завдань мають сприяти розроблені вченими-економістами методичні рекомендації «Економічне стимулювання власників землі та землекористувачів за раціональне використання і охорону земель». Адже дотримання цих рекомендацій тими, кому їх адресовано, сприятиме збереженню родючості ґрунтів, їхній охороні та ефективному використанню зацікавленості власників землі землекористувачів у проведенні ґрунтозахисних заходів.

Запропоновано методика експертної грошової оцінки земельних ділянок. Її впровадження дасть змогу удосконалити здійснення цивільно-правових угод у сфері земельних відносин. Опрацьовано методичні рекомендації щодо визначення орендної плати за земельну частку. Це сприятиме врегулюванню орендних земельних відносин, зростанню доходів власників землі.

Водночас формується організаційна, правова та економічна база поглиблення і прискорення реформістських процесів на селі [1].

Розроблено організаційно-економічні основи аграрної реформи та забезпечено її наукове супроводження. Обґрунтовано основні положення щодо реформування економічних відносин і розвитку багатокладності економіки: методи та практичні шляхи проведення земельної реформи; форми і методи реформування сільськогосподарських підприємств, функціонування нових організаційно-правових структур ринкового типу; підходи до формування та функціонування економічного механізму скорочення витрат у перехідний період до ринку; механізм забезпечення глибоких соціальних перетворень, спрямованих на істотне підвищення матеріального і культурного добробуту села.

Нині в Україні майже 49,5 тис. сільськогосподарських підприємств приватної форми власності на землю і ринкового спрямування. Тут функціонують орендні відносини та колективні методи організації виробництва. Проте навіть бездоганне здійснення процесу реформування без включення до нього інноваційно-інвестиційної складової неповною мірою забезпечує стабілізацію розвитку агропромислового виробництва.

Варто у цьому зв'язку звернутися до порівняльних показників виробництва валової продукції сільського господарства в цілому по країні. Наприклад, порівняно з 1999 р. воно зросло у 2010 р. на 19,8%, у 2011 р. – на 27%, у 2012 р. – на 32%, а у 2014 р. (несприятливий рік) – на 21,8%. Сільськогосподарське виробництво протягом цього періоду із збиткового перетворилося в прибуткове (у 1996-1999 рр. сільськогосподарські підприємства мали збитків на суму 12,3 млрд грн., у 2010-2016 рр. одержали 5,9 млрд грн прибутку, а в 2017-2019 рр. – 6,2 млрд грн) [2; 3]. Та, як виявилось, благополучні середні показники ще не свідчать про загальний економічний прогрес у галузі. Адже більшість сільськогосподарських підприємств України нині ще мають критичну економічно-фінансову ситуацію. Узагальнюючи ці окремі напрями інноваційної діяльності наукових установ Національної академії аграрних наук України і управління розвитком агропромислового виробництва на інноваційних засадах, зазначимо: для розвитку агропромислового виробництва України на початку третього тисячоліття характерні дві риси – підвищена його інноваційність та

зросла наукоємність продукції. Це свідчить, що вдалося подолати розгубленість, притаманну господарникам і навіть деяким ученим за крутого повороту від планової державної до ринкової економіки. Настав час глибокої оцінки та планування найближчого і перспективного майбутнього аграрної сфери країни на нових засадах і за нових соціально-економічних умов.

Йдеться про перспективи та можливості не тільки ефективно розвивати агропромислове виробництво на теренах України, але й широко інтегруватись у світовій економічній простір, сприяти суб'єктам агропромислового підприємництва у створенні конкурентоспроможної економіки, здатної вирішувати найскладніші завдання її сучасного розвитку.

До реальних практичних дій, спрямованих на становлення ефективної системи господарювання в агропромисловому комплексі України у XXI ст., на нашу думку, слід віднести:

- перехід агропромислового виробництва на інноваційну модель економічного розвитку з розширеним відтворенням інтелектуального капіталу;
- здійснення соціальної політики як інструменту стійкого прогресу господарської системи України;
- підвищення рівня технологічного укладу економіки аграрного сектора країни до постіндустріального рівня світової економіки;
- формування виробничих анклавів економічного росту кластерного спрямування з інтелектуальними заділами і здатністю до відтворення інтелектуального капіталу;
- інтеграція у світову господарську систему відповідно до тенденцій глобалізації світової економіки.

Разом з тим слід зазначити, що на розвинуту і сильну аграрну Україну ніхто у світовому співтоваристві не чекає, тому нашим аграріям необхідно всебічно обґрунтувати стратегічну мету своєї діяльності, оволодіти знаннями, які ведуть до здійснення запланованого і передбаченого [4].

Кожній науковій установі потрібно заново оцінити і сповна використати свої можливості, залучити до співпраці надійних партнерів з інвестиційної бізнес-сфери і відповідно до чинного законодавства України розгорнути у визначеному напрямі інноваційну діяльність. Близчим часом наукове товариство має дотримуватися такої стратегії у цій сфері, яка виправдовує себе у розвинутих країнах: тут технологічний трансфер активно використовується для проникнення на нові ринки і для створення власних фірм.

Національна академія аграрних наук України має досить потужний потенціал аграрної науки, який спрямований на напрацювання пакета конкурентоспроможних інновацій, створення системи базових

господарств, експериментальних підприємств з подальшим трансфером сучасних агротехнологій та інших інновацій. Широкопланово задіяти цей потенційно ефективний капітал, забезпечити достатньо високу і стали конкурентоспроможність виробництва наукоємної продукції сільського господарства, а на цій основі – й інтеграцію у світову господарську систему – нині постає головним завданням наукової спільноти Академії. І в цьому руслі спільнота НААН має активізувати свою діяльність, надавши їй усіх ознак рушійної сили інноваційної ринкової економіки в агропромисловому комплексі України.

Література:

1. Онищенко О. Особисті селянські господарства у пореформеному розвитку аграрного сектора. *Економіка України*. 2003. № 6. С. 57–69.
2. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2014 рік. *Державна служба статистики України*, 2015. С. 379.
3. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2016 рік. *Державна служба статистики України*, 2017. С. 382.
4. Чикуркова А. Д. Стратегія управління персоналом в аграрному секторі економіки: [монографія] *Видавець ПП Зволейко Д. Г.*, 2010. С. 428.

НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Багорка Марія Олександрівна,
*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри маркетингу*

Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

На протязі останніх десятиліть спостерігається різке зростання негативного впливу економічної діяльності суспільства на якісний стан природного навколишнього середовища. Особливо це стосується галузі аграрного виробництва, яка є найбільш чутливою до будь-якого втручання в розвиток агроєкосистеми. Крім того, актуальною проблемою для України і багатьох країн світу є також забезпечення населення високоякісними та екологічно безпечними продуктами харчування. При цьому основні вимоги висуваються не тільки до якості продукції, а й до стану навколишнього середовища.

У зв'язку з цим виникла необхідність переходу підприємств аграрної галузі до нових систем господарювання, яка здатна забезпечити еколого-економічну рівновагу аграрного бізнесу. Варто зазначити, що перехід до нової системи господарювання є складним і доволі тривалим процесом, який можна здійснити за допомогою розробки нової інноваційної моделі розвитку аграрних підприємств.

Основні стратегічні напрями інноваційної моделі агровиробників формуються відповідно до наступних критеріїв:

- екологічного – бути корисним для навколишнього природного середовища, сприяти оздоровленню людей, ґрунтів і екосистем, підтриманню екологічної рівноваги у біосфері;
- економічного – забезпечення реалізації стратегії розвитку органічних товаровиробників в напрямку збільшення прибутку, зменшення витрат, підвищення ефективності господарювання;
- ринкового – розширення частки органічних товаровиробників на ринку продовольства, сприяти їх концентрації та диференціації виробничо-комерційної діяльності;
- суспільного – сприяти підвищенню професійної активності аграрних товаровиробників, створення нових робочих місць та покращення умов праці і якості життя на сільських територіях.

Основу побудови інноваційної моделі функціонування аграрних підприємств становлять відповідні їх дії в процесі переходу на екологічно орієнтований розвиток. Для правильного спрямування цих дій необхідний мотиваційний механізм, основними складовими якого є інструменти мотивації інноваційного розвитку агропідприємств і інструменти екологізації агровиробництва. Основу мотиваційного механізму, на нашу думку, складають знання мотивації екологічно орієнтованої поведінки споживача та мотивація екологізації виробництва. Мотивація споживача і мотивація екологічно орієнтованого виробництва становлять основу даного механізму.

Матеріальну основу мотивації праці становить стимулювання, в основі якого лежить процес зовнішнього впливу на інтереси суб'єктів господарювання за допомогою певного комплексу заходів (моральних, матеріальних, соціальних), здатних сприяти позитивному розвитку соціальних відносин між суб'єктами економічної діяльності та формуванню нового типу особистості [1, с. 375]. Можна констатувати, що стимулювання екологобезпечного розвитку аграрного виробництва, з одного боку, повинно мати матеріальне підґрунтя для агровиробників, а з другого – нематеріальне навантаження, яке дасть змогу отримати певний статус в суспільстві. В основі економічного регулювання екологічної діяльності агропідприємств покладена можливість регулювання екологічної діяльності підприємств державою на основі економічних методів, що формуються на основі перерозподілу коштів від виробників неекологічних до виробників екологічних товарів.

На нашу думку, ключовим мотивом до вирішення питання екологобезпечного виробництва, що дасть змогу створити реально функціонуючий сектор виробників екологічно чистої продукції, має стати матеріальне стимулювання й зміна внутрішньої філософії ведення агробізнесу.

Екологічні переваги дозволяють, не порушуючи екологічної рівноваги та не завдаючи шкоди навколишньому середовищу, вирішувати проблему забезпечення населення високоякісними продуктами харчування. Тому органічне виробництво поширюється в різних країнах світу, а сучасні тенденції розвитку ринку органічної продукції перебувають під впливом загальносвітових або глобальних тенденцій.

Радикальним шляхом вирішенням проблеми екологічної безпеки технологій вирощування сільськогосподарських культур і екологічної чистоти продукції має стати перехід до органічного виробництва як альтернативної моделі господарювання, хоча в той же час розуміємо, що переконливих альтернатив інтенсивним технологіям у глобальному масштабі поки що немає, оскільки головною проблемою для багатьох аграрних підприємств залишається збільшення врожайності. Перехідний

період від традиційних (інтенсивних) технологій до органічних є досить тривалим процесом. Залежно від ситуації він може становити від 2 до 5 років і супроводжується окремими ризиками [2, с. 114].

Екологічно орієнтована перебудова виробничої діяльності аграрних підприємств включає:

- раціональне використання землі, що супроводжується збереженням і підвищенням родючості ґрунту;
- забезпечення оптимального рівня розораності земельних угідь, що унеможливить розвиток водної і вітрової ерозії ґрунту;
- дотримання вимог недопущення перевищення гранично допустимих норм забруднення виробництва продукції, забезпечення її екологічності;
- дотримання встановлених правил щодо транспортування, складування і внесення мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин,
- недопущення забруднення хімічними засобами навколишнього середовища і продуктів харчування;
- дотримання екологічних вимог при проектуванні, будівництві, реконструкції і введенні в дію нових будівель та споруд, меліоративних систем тощо.

Важливою умовою функціонування інноваційної моделі є ефективне поєднання галузей органічних підприємств є відповідність до природно-економічних умов. Таке поєднання має забезпечувати оптимальну економічну ефективність використання землі; відносно рівномірне протягом року використання засобів виробництва і робочої сили (у галузі рослинництва та тваринництва) для зниження сезонності сільськогосподарської праці; раціональне та максимально можливе використання продукції однієї галузі іншою галуззю; більш ефективну і швидко оборотність коштів; більший вихід продукції, досягнення максимального рівня продуктивності праці і розміру прибутку. Головною метою спеціалізації і концентрації є значне збільшення обсягів виробництва і продажу сільськогосподарської продукції, підвищення її якості, зростання продуктивності праці та зниження витрат.

За рахунок постійного оптимального планування та прогнозування раціонального сполучення галузей, можна здійснювати перехід від традиційного господарювання до органічного з найменшими витратами та ризиками, а також досягти економічного ефекту (збільшення прибутку, валової продукції або зниження витрат виробництва), соціального (організація зайнятості сільського населення, підвищення добробуту працівників), агроекологічного (покращення структури ґрунтів, їх агрофізичного та фітосанітарного стану, повітряного та

водного режимів, позитивного балансу гумусу, розвиток біогенних елементів, екологічних характеристик виробленої продукції) [3, с. 5].

Отже, удосконалення галузевої структури органічних господарств за критерієм імплементації стратегії екологізації виробництва передбачає збільшення площ посіву зернових та кормових культур за рахунок технічних у галузі рослинництва, та поголів'я великої рогатої худоби – у галузі тваринництва.

Одне з провідних місць в інноваційній моделі розвитку займає інфраструктура органічного ринку як система організацій та інституцій, яка забезпечує взаємозв'язок між структурними елементами органічного ринку і сприяє вільному рухові органічної сільськогосподарської продукції і продуктів харчування, безперервному процесу відтворення та ефективного функціонування сфер кінцевого споживання. Створення умов і дієвих механізмів для розвитку й ефективного функціонування інфраструктури ринку органічної агропродовольчої продукції – основне завдання держави. Важливо, щоб формування інфраструктури ринку агропродовольчої продукції відбувалося за умови взаємодії всіх її структурних елементів і розвитку їх як цілісної системи: організаційної, кредитно-розрахункової, матеріально-технічного забезпечення, інформаційного, кадрового забезпечення. Інфраструктура має обслуговувати процес ринкового товарообміну в органічному секторі, забезпечувати його надійність, прозорість і стабільність.

Для здійснення процесу переходу від традиційного до органічного господарювання необхідна мобілізація власних коштів і можливостей аграрних підприємств України. Можна порекомендувати звернутися до досвіду країн з розвиненою ринковою економікою, де головна роль при такому переході належить державі, яка, перш за все, зацікавлена в позитивних екологічних перетвореннях і тому має розробити ефективний механізм природоохоронного регулювання та визначити стратегічні пріоритети у сфері переходу до виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Література:

1. Камінська М.Б. Формування мотиваційної моделі екологобезпечного розвитку сільськогосподарських підприємств / М.Б. Камінська // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету. – 2012. – № 1(2). – С. 373-380.
2. Шкуратов О.І. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку: монографія / О.І. Шкуратов, В.А. Чудовська, А.В. Вдовиченко. – К.: ТОВ «ДІА», 2015. – 248 с.
3. Мінькова О.Г. Шляхи та способи переходу від традиційного аграрного виробництва до органічного / О.Г. Мінькова // Вісник

Бірбіренко Світлана Сергіївна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки підприємства та корпоративного управління

Інституту Бізнесу та соціальних комунікацій

Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова;

Доник Лариса Сергіївна,

студентка

Інституту Бізнесу та соціальних комунікацій

Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ У ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Період ринкової трансформації характеризується для сучасних підприємств самостійністю у господарюванні. Це проявляється у пошуку надійних партнерів, джерел сировини, при визначенні асортименту продукції і ринків збуту. Саме тому забезпечення економічної стійкості підприємств набуває все більшої актуальності і є головним напрямом стратегічного управління. Відповідно, управління економічною стійкістю представляє собою управлінський процес як сукупність методів, засобів та принципів, що у кінцевому підсумку сприяють розвитку підприємства на основі збільшення прибутковості і продуктивності праці, укріпленню потенціалу та поліпшенню соціальних умов виробництва.

Питанням вивчення сутності, складу і забезпечення економічної стійкості сучасних підприємств присвячено багато праць вчених-економістів. Найпоширенішими і відомими є здобутки таких вчених, як І. Ансофф, І. Бланк, М. Портер, Р. Солоу, Й. Шумпетер та інші. Серед вітчизняних вчених особливої уваги, на наш погляд, заслуговують праці Аранчого В.І., Ареф'євої О.В., Геєця В., Харитонові О.С., Ячменьові В.М.

Основна мета управління економічною стійкістю полягає в забезпеченні сталого функціонування та розвитку підприємства у поточному періоді та на перспективу. Забезпечення економічної стійкості підприємств характеризується їхньою економічною самостійністю, яка проявляється перш за все при здійсненні контролю за ефективним використанням власних ресурсів та наявністю повного спектру конкурентних переваг підприємства.

Таким чином, зважаючи на різноманіття проблем, що вирішується в межах зміцнення і збереження економічної стійкості підприємств, постає необхідність вивчення комплексності системи економічної стійкості, виділення її структурних складових, серед яких найвагомішою, на наш погляд, є фінансова складова. Адже визначення рівня фінансової стійкості (як складової економічної) є одним із головних джерел отримання інформації про фінансовий стан підприємства не тільки сьогодні, а й про його перспективи у майбутньому.

Загальна економічна стійкість підприємства піддається впливу багатьох факторів, які умовно можна поділити на екзогенні та ендогенні. До них можна віднести ступінь освоєння інноваційних технологій, можливості партнерських відносин, положення на ринку, мінімізація підприємницьких ризиків, кредитоспроможність підприємства, державна економічна політика і т. д. Але для успішного функціонування ринкового підприємства важливим є не тільки дослідження економічної стійкості, а й визначення та аналіз фінансового стану і, відповідно, фінансової стійкості підприємства. Відносно фінансової стійкості слід зазначити, що її розглядають як комплексну категорію, яка містить в собі внутрішні аспекти забезпечення стабільності та більш загальні, які передбачають стабільне функціонування підприємства у мінливих дестабілізуючих умовах [1].

Фінансову стійкість можна визначити як стан підприємства, який характеризується збалансованим використанням фінансових ресурсів, наявністю оптимального співвідношення між власними та залученими коштами, збереженні господарської самостійності за умови нестабільності зовнішнього середовища, що веде до стабільного функціонування підприємства з позитивними перспективами розвитку [2, с. 36]. Поняття фінансової стійкості є значно ширшим за традиційні фінансові категорії, такі як, «кредитоспроможність», «рентабельність», «платоспроможність» та інші, адже поєднує у собі всебічну оцінку фінансових результатів підприємства [3, с. 27].

Проведений аналіз оцінювання фінансової складової економічної стійкості підприємств дозволяє виокремити показники, які характеризують параметри внутрішнього середовища та ефективність суб'єкта господарювання, що представлено у табл. 1.

Група показників фінансової складової є головним компонентом оцінювання економічної стійкості і дає підстави для визначення фінансової стійкості підприємства. Саме показники фінансової складової дають підставу для ствердження про безперервність відтворювального процесу виробництва та реалізації продукції при ефективному використанні фінансових ресурсів. Для даної групи також важливо які саме показники відображатимуть оцінку фінансового стану. В ринкових

умовах забезпечення стійкості розвитку підприємства та його господарювання безпосередньо залежить від потенційних можливостей кожного окремого учасника бізнес-процесу та збалансованого зв'язку між структурними підрозділами.

Таблиця 1

Показники-індикатори фінансової складової економічної стійкості підприємства

Складова економічної стійкості підприємства	Показники-індикатори
Фінансова складова	Коефіцієнт автономії (незалежності)
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу
	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними обіговими коштами
	Чистий оборотний капітал
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
	Коефіцієнт фінансового важеля (співвідношення залучених та власних коштів)
	Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості
	Коефіцієнт економічного зростання
	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу
	Рентабельність реалізованої продукції
	Коефіцієнт трансформації (оборотності активів)
	Тривалість обороту активів
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
	Термін погашення кредиторської заборгованості

Джерело: [4]

Зважаючи на вплив, що чинять пов'язані між собою фактори на фінансові результати, необхідно використовувати систему абсолютних і відносних показників, а також фінансові коефіцієнти, які відображатимуть стан підприємства для різноманітних користувачів. Відбір таких фінансових коефіцієнтів базується на співвідношенні між окремими статтями фінансової звітності. Методичні аспекти їх аналізу полягають у порівнянні із теоретично обґрунтованими показниками, середньогалузевими нормами або тотожними показниками за попередні періоди.

Формування і забезпечення економічної стійкості підприємства не може ґрунтуватись лише на показниках фінансового стану, оскільки розвиток стійкості повинен забезпечуватись комбінованим поєднанням усіх бізнес-процесів на підприємстві з урахуванням показників окремих структурних підрозділів.

Література:

1. Тульчинська С.О., Кириченко С.О., Аларіки С.Н. Фінансова стійкість як складова економічної ефективності підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2018. Вип. 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6215>
2. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посіб. / О. Я. Базилінська – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
3. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : [монографія] / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова. – К. : КНЕУ, 2011. – 184 с.
4. Семененко О.В. Узагальнюючі підходи до оцінки економічної стійкості підприємств легкої промисловості. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. Серія Економіка. Випуск 2(4). Частина 2. 102-107.

Гончаренко Наталя Григорівна,

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри менеджменту та військового господарства
Національної академії Національної гвардії України*

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА БАЗІ ПОГЛИБЛЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Сьогодні більшість підприємств опинилися в досить скрутному становищі. Новий шлях переорієнтації економіки країни поставив їх в таку ситуацію, що їм необхідно досить швидко підлаштуватися до відповідних змін та умов, за якими функціонують світові ринки. Це все більше вимагає приділити уваги питанням підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств. Саме високий рівень конкурентоспроможності підприємств може стати тим критерієм якості продукцію, яка буде конкурентною на світових ринках.

Показник конкурентоспроможності – це узагальнюючий показник як виробничого, так і фінансового розвитку підприємств, оскільки ці дві складові нерозривно пов'язані між собою. Але він має і ще більш глибоке

значення, оскільки характеризує і якість виробленої продукції і споживацькі побажання. Тобто можна сказати, що на сучасному рівні це комплексний показник, який характеризує загальний економічний стан та розвиток підприємств.

Як відмічають Пермінова С. О., Савицька О. М. та Омельченко Я. В. «Основною умовою розвитку та ефективного функціонування сучасних підприємств в ринкових умовах є їх висока конкурентоздатність. Однак, постійні зміни в зовнішньому середовищі, зростання рівня невизначеності та ризику, інтеграція України в європейський економічний простір ускладнюють діяльність вітчизняних промислових підприємств і змушують їх шукати більш ефективні шляхи економічного зростання, використовувати комплекс економічних методів управління, ефективно розпоряджатися власними та позиковими ресурсами, нагромаджувати і раціонально використовувати виробничий потенціал, покращувати якість продукції, реалізуючи її в достатній кількості при високому технологічному рівні обслуговування. Тобто, постійно самовдосконалюватися, уміло маневруючи в ринковому просторі та у часі. В умовах жорсткої конкуренції зростає необхідність розроблення довгострокових стратегій розвитку промислових підприємств, які б окреслювали чіткі орієнтири на майбутню перспективу та допомагали спрямовувати зусилля суб'єктів господарювання на пошук довготермінових конкурентних переваг» [1].

Тобто ми бачимо, що дійсно сьогодні основна проблема національних товаровиробників повинна вирішуватися через чітко розроблену стратегію їх розвитку на перспективу. А критерієм ефективної роботи підприємств буде їх рівень конкурентоспроможності на рівні регіону, країни та в міжнародному економічному просторі.

В своїх дослідженнях Писаренко С. В. аналізуючи фактори конкурентоспроможності звертає увагу на досить чіткі та дієві важелі впливу конкурентоспроможності. Та зокрема відмічає, що «Досягнення конкурентоспроможного стану підприємства на ринку, є головним завданням, оскільки дає змогу знизити непродуктивні витрати та підвищити ефективність здійснених витрат, підвищувати інвестиційно-інноваційну активність та фінансову стійкість, сформувати інтелектуально-кадровий потенціал, і як наслідок підвищити обсяги реалізованої продукції. Тому, бути конкурентоспроможним для підприємства означає функціонувати на ринку, задовольняти потреби споживачів у товарах та послугах отримувати прибуток, виконувати фіскально-соціальні функції перед державою» [2, с. 136].

Більшість національних товаровиробників мають низький рівень конкурентоспроможності, який дозволяє їм в умовах конкуренції виробляти продукцію або ж надавати послуги (виконувати роботи) не гірше за своїх потенційних конкурентів територіального рівня. Але це не

дає їм можливість швидко нарощувати обсяги виробництва, оскільки обмежений ринок збуту продукції. Це, перш за все, пов'язано з тим, що більша частина підприємств відносяться до малих підприємств, а за цих умов перспективи розвитку будуть дуже повільними.

Так за даними Державної служби статистики у 2018 році в Україні діяло 356 тис. підприємств, із них 0,4 тис. великих підприємств, 16,1 тис. середніх, 339,4 тис. малих підприємств з них 292,8 тис. мікропідприємств. Обсяг реалізації продукції (товарів, послуг) у них становив: великі підприємства – 3514,3 млрд грн, середні – 3813,1 млрд грн, малі 1727,4 млрд грн, із них мікропідприємства – 589,7 млрд грн [3].

Отже для того, щоб підвищити рівень конкурентоспроможності та мати можливість виходу на регіональні та світові ринки, необхідно знайти можливість розширити власні підприємства. Досягти цього можливо за умов високого рівня спеціалізації та інтенсивного розвитку підприємств. Спеціалізація виробництва створює сприятливі умови для концентрації виробничих потужностей та підбору кваліфікованого персоналу, що в свою чергу буде сприяти підвищенню економічної ефективності підприємств. Сьогодні значна їх увага приділяється питанню підвищення рівня конкурентоспроможності та виходу на регіональний ринок, а при сприятливих умовах і на світові ринки збуту.

Поглиблення спеціалізації створює умови для залучення найкращих сучасних технологій, техніки для того щоб виробляти дешеву та якісну продукцію, яка буде конкурентоспроможна на світових ринках. Це також буде створювати умови збільшення кількості робочих місць. Крім того, поглиблення спеціалізації буде сприяти підвищенню ефективності системи управління та створюватиме можливості для ефективного управління конкурентоспроможністю підприємств, але це вимагає і дотримання певних умов. Так Беженар І.М. відмічає «Доведено, що спеціалізація ефективна при достатній концентрації виробництва й інтенсивному його веденні, а також з урахуванням наукового підходу до вибору організаційних форм, напрямів і послідовності проведення робіт зі спеціалізації і концентрації з урахуванням виробничої структури та економіки господарств, особливостей галузі тощо» [4, с. 132].

Зрозуміло, що все це потребує додаткових фінансових ресурсів. Джерелом додаткових ресурсів можуть стати додаткові інвестиції, які необхідно залучати для таких цілей [5, с. 109].

Ефективність заходів поглиблення спеціалізації буде дієвою тільки за умов кваліфікованого управління та дотримання принципів управління підприємствами.

Так Піскун Д.Н. зокрема відмічає «Конкурентоспроможність підприємства повинна забезпечуватися такими показниками, як висока виробнича ефективність, яка реалізується завдяки сучасному

обладнанню, технологіям, кваліфікованим працівникам та здатністю завоювати й тривалий час утримувати стійні позиції на ринку, що забезпечується завдяки ефективному використанню принципів управління» [6, с. 57].

Необхідно приймати до увагу і той факт, що підвищення рівня та управління конкурентоспроможності відбувається під впливом низки як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. А комплексний аналіз рівня конкурентоспроможності створює підґрунтя виявлення негативних факторів та наявних невикористаних ресурсів, які за умов прийняття обґрунтованих управлінських рішень дозволить уникнути ризиків виробничої діяльності.

Саме на цьому зосереджують свою увагу Ладунка І.С. та Братанов М.І.: «аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на конкурентоспроможність підприємства дає можливість знизити рівень невизначеності й ризику в процесі виробничо-збутової діяльності підприємства, підвищити якість стратегічного планування й прогнозування виробничо-збутової діяльності підприємства, підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства та його продукції, зберегти конкурентні позиції та збільшити частку ринку, що належить підприємству» [7, с. 193].

Таким чином, можна з впевненістю стверджувати, що за сучасних умов саме конкурентоспроможність підприємств є якісним показником, який характеризує ефективність роботи підприємств. За сучасних умов підприємствам необхідно прикласти значні зусилля для підвищення рівня конкурентоспроможності та виходу на світові економічні ринки збуту своєї продукції. Досягнення високих результатів роботи можливо за умов концентрації ресурсів та сил виробництва через поглиблення спеціалізації та залучення додаткових інвестиційних ресурсів на розвиток підприємств.

Література:

1. Пермінова С. О., Савицька О. М., Омельченко Я. В. Підвищення конкурентоспроможності підприємств в контексті їх стратегічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 31.03.2020).
2. Писаренко С. В., Бенях В. В., Снігерьова К. А. Управління конкурентоспроможністю підприємства та фактори, що на неї. *Економічний форум*. 2018. № 3. С. 134-140.
3. Державна служба статистики України. Україна у цифрах 2018. Статистичний збірник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 31.03.2020).
4. Беженар І.М. Стан розвитку спеціалізації в аграрних підприємницьких структурах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 128-133.

5. Гончаренко Н. Г. Проблеми конкурентоспроможності підприємства та роль комплексної оцінки результатів його діяльності в їх вирішенні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки.* 2017. Вип. 27(3). С. 107-110.

6. Піскун Д. Н. Фактори впливу на рівень конкурентоздатності підприємств машинобудування. *Причорноморські економічні студії.* 2018. Вип. 35(2). С. 56-60.

7. Ладунка І.С., Братанов М.І. Дослідження факторів впливу на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. *Економіка і суспільство.* 2016. № 5. С. 189-194.

Довбня Світлана Борисівна,

*доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри економіки та підприємництва імені Т. Г. Беня
Національної металургійної академії України;*

Письменна Олександра Олександрівна,

*доцент кафедри економіки та підприємництва імені Т. Г. Беня
Національної металургійної академії України*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ОБМЕЖЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

В теперішній час відбувається скорочення ділової активності підприємств та організацій, що спричинені пандемією коронавірусу та відповідними рішеннями урядів різних країн про обмеження можливостей здійснювати підприємницьку діяльність. Крім того, очікується фінансова криза, що також впливатиме на майбутній розвиток економічних процесів, зокрема управління підприємствами.

В таких умовах ключовими викликами для підприємств України з точки зору управління персоналом в короткостроковій перспективі є наступні: зміна масштабів підприємницької діяльності та вивільнення персоналу; повернення до України трудових мігрантів, що означає певне насичення робочою силою ринку праці; необхідність посилення заходів щодо охорони праці.

Щодо зміни масштабів діяльності слід зауважити про нерівномірність змін для підприємств, що спричинено зростанням попиту на продукцію окремих галузей при уповільненні або навіть зупинці підприємницької діяльності іншими. З точки зору управління персоналом в такій ситуації підприємства, діяльність яких активізувалась, відчувають дефіцит персоналу. Вирішення цієї проблеми можливо через тимчасове залучення працівників інших підприємств, які

тимчасово призупинили свою діяльність. Такий підхід детермінується як шейрінг персоналу. Прикладом реалізації може бути досвід мережі супермаркетів Varus, що на час карантину залучили до роботи на кухні супермаркетів поварів мережі ресторанів, яка значно обмежена в провадженні своєї діяльності в теперішніх умовах.

Від підприємств, які вимушено скоротили або зупинили роботу, ситуація вимагає прийняття рішень щодо вирішення проблеми надлишку незайнятого персоналу. Підприємства вирішують цю проблему в декілька способів, а саме:

- організація дистанційної роботи;
- робота за скороченим графіком на території підприємства;
- оголошення простою;
- оформлення чергових або соціальних відпусток.

Зазначені способи різняться за можливою сферою застосування, оплатою праці тощо (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика способів організації роботи працівників

Спосіб організації роботи	Сфера застосування, особливості	Оплата праці
1	2	3
Традиційний, зокрема за скороченим графіком	Для працівників критичної інфраструктури, зокрема лікарні, аптеки, відділення банків, магазини продуктів харчування, підприємства комунального господарства. Перелік видів діяльності, що можуть бути здійснені в період карантину обмежується законодавчо. Підприємство має посилити охорону праці – забезпечити безпечні умови праці, санітарну обробку приміщень, засоби індивідуального захисту. Потребує вирішення питання доставки працівників на роботу та назад в умовах обмеження можливостей пересування громадським транспортом.	Відповідно до існуючих систем оплати праці на підприємстві (в організації). Можливо встановлення надбавок за роботу у важких і шкідливих та особливо важких і особливо шкідливих умовах праці, виконання особливо важливої роботи на певний термін [1].

Закінчення таблиці 1

1	2	3
Дистанційна робота	Для працівників, чия робота не пов'язана з матеріальним виробництвом або умови для роботи можуть бути відтворені в домашніх обставинах, зокрема спеціалісти та менеджери. Негативними наслідками використання такого підходу є зниження рівня інформаційної безпеки, скорочення продуктивності та ускладнення контролю за виконанням завдань. Крім того, організація повноцінного робочого місця в домашніх умовах ускладнена.	Відповідно до існуючих систем оплати праці на підприємстві (в організації). Правові засади встановлюються змінами до Кодексу законів про оплату праці [2].
Простий	У разі відсутності організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи. Може бути застосований для підприємства в цілому, окремих підрозділів або робочих місць.	В умовах карантину ч. 1 ст. 113 Кодексу законів про оплату праці оплата становить не менше 2/3 тарифного окладу [2]. Дана норма уточнена для уникнення трактування карантину за ч. 2 даної статті, а саме як «виробничої ситуації, небезпечної для життя чи здоров'я працівника або для людей, які його оточують, і навколишнього природного середовища»
Щорічна (основна та додаткова) та соціальні відпустки	Щорічна відпустка, соціальна відпустка (окрім по догляду за дитиною на час карантину) надається на обмежений термін, визначений законодавчо.	В залежності від виду відпустки, зокрема відпустка без збереження заробітної плати відповідно до статті 25 п. 3 Закону України «Про відпустки» для матері або іншому родичу для догляду за дитиною віком до 14 років на період оголошення карантину [3].

Таким чином, підприємство може використовувати цілу низку способів організації роботи та оплати праці працівників в умовах обмеження ділової активності. Слід зауважити, що вибір тих чи інших

підходів має бути спрямованим на вирішення двох ключових цілей: забезпечення фінансової стійкості підприємства у несприятливих зовнішніх умовах та збереження трудового колективу, утримання працівників до моменту відновлення повноцінної роботи.

Література:

1. Наказ Державного комітету статистики України № 5 від «Про затвердження Інструкції зі статистики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04> Дата звернення 06.04.2020.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20> Дата звернення 06.04.2020.

3. Закон України «Про відпустки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80> Дата звернення 06.04.2020.

Згурська Оксана Михайлівна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Державного університету телекомунікацій

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

В агропромисловості земля є основним засобом виробництва. Зростання економічної цінності землі позначається на ставленні до неї підприємств несільськогосподарських галузей. Питання землекористування та оподаткування землі протягом останніх років стають дедалі актуальнішими. Що стосується питання земельного фонду, тут варто зазначити про те, що в країні останніми роками продовжує зростати орендна плата незалежно від потенційних можливостей існуючого ринку землі. Це процес, якого неможливо уникнути, адже тривалий час усі суб'єкти господарювання впевнено використовували земельний фонд, оскільки плата за землю була порівняно низькою.

Сьогодні поступово ринок вирівнюється. Орендна плата зростає, пайовик стає більш обізнаним, конкуренція за землю теж зростає. Підвищення урожайності основних культур не зупиняється, а навпаки – продовжує зростати. Але нам ще далеко до європейських та світових показників. Незважаючи на схожі умови клімату і кращі ґрунти, в Україні в середньому отримують врожайність зернових аж на 60-80%

нижче, ніж у Німеччині. Цього року Німеччина через посуху зібрала найнижчий за останні 15 років урожай. В середньому по країні врожайність пшениці склала 6 тонн/га, що все одно в 1,5 рази вище показника України [5]. Отримання високих показників врожайності – це результат широкого використання агровиробниками в своїй діяльності сучасної техніки та надточного дотримання технологій вирощування (від мобільної метеостанції та IoT-рішень для моніторингу стану ґрунту до дронів та систем точного висіву).

Варто відзначити, що негативна динаміка кількості аграрних формувань в Україні за останні 5 років мала місце по всіх організаційно-правових формах (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність, за організаційно-правовими формами господарювання в Україні*

Організаційно-правова форма	Рік					Темп приросту 2017 / 2013, %
	2013	2014	2015	2016	2017	
Всього	49046	46199	45379	47697	45558	-7,1
Господарські товариства	8245	7750	7721	8700	6967	-15,5
Приватні підприємства	4095	3772	3627	3752	3215	-21,5
Кооперативи	809	674	596	738	448	-44,6
Фермерські господарства	34168	33084	32303	33682	34137	-0,1
Державні підприємства	269	228	241	222	199	-26,0
Підприємства інших форм господарювання	1392	617	798	521	507	-63,6
Агрохолдинги	68	74	93	82	85	-25%

Джерело: побудовано автором на основі [231]

Аналіз даних табл. 1 свідчить про те, що в Україні стабільно домінуючою формою господарювання є фермерські господарства, кількість яких в 2017 році складала 34137 одиниці, що лише на 0.1 % менше, ніж у 2013 році. У 2017 році найменш чисельними виявилися державні підприємства, яких налічувалось 199 одиниці, що на 26% менше у порівнянні з 2013 роком. Причини цієї тенденції викликані

процесами роздержавлення та масової приватизації в Україні. Невелика кількість державних сільськогосподарських підприємств пояснюється також неспроможністю використання інноваційних розробок та передових технологій, які використовують в своїй діяльності більшість агрохолдингів, що є вкрай необхідним в умовах сучасних ринків. Стає очевидним, що агрохолдинги протягом досліджуваного періоду залишалися стабільно найменш чисельними в загальній структурі аграрних формувань.

Що стосується динаміки чисельності кооперативів в загальній структурі агропромислових формувань, варто зазначити, що в Україні станом на 2017 рік їх налічувалось 448 одиниці, що на 44.6% менше порівняно з 2013 роком. Різкий спад їх кількості спричинений так званим «поглинанням» більшості кооперативів великотоварними аграрними компаніями (агрохолдингами), яких в 2017 році налічувалося 85 одиниць, що на 25% більше, порівняно з 2013 роком.

Зменшення чисельності кооперативів та стрімке збільшення агрохолдингів пояснюється значними труднощами в управлінні, оскільки відповідно до статуту діяльності кооперативів дана форма господарювання характеризується відсутністю найманих працівників, що унеможливує вчасне реагування на ринкові трансформації [1, с. 118]. Тому, перед сучасними учасниками агропромисловості стоїть низка завдань, вирішення яких забезпечить сталий розвиток та господарювання на ринку.

Одним із них є соціальний аспект, адже стрімкий відтік висококваліфікованих працівників, зайнятих в агропромисловості, на жаль, має тенденцію до зростання. Єдиним вірним рішенням стрімкої інтеграції населення до кращих умов праці на сьогоднішній день є: гідна та достойна оплата праці, ефективне використання трудового потенціалу, оптимізація кількості працівників, зайнятих у всіх ланках виробничого процесу та використання ефективних схем співпраці на відстані – важливого кроку комп'ютезизації, комунікативності, автоматизації, інформатизації деяких аспектів діяльності працівників, зайнятих в агропромисловій галузі країни.

«Основою трудового потенціалу аграрного сектора є сільське населення працездатного віку» [4, с. 162]. В Україні на початку економічних перетворень сільська місцевість вважалась трудодефіцитною, однак подальші зміни демографічної ситуації, зменшення частини працездатного населення, земельне реформування, інші зміни в соціально-економічній системі суспільства призвели до формування протилежних тенденцій розвитку аграрного ринку праці.

Реформування агропромислового сектору економіки призвело до скорочення кількості зайнятого населення в сільському господарстві, що підтверджує загальносвітову тенденцію. За вісімнадцять років (з 2000 р.

до 2018 р.) в Україні зменшилась зайнятість у сільському господарстві на 1,8 млн осіб, у промисловості – на 1,2 млн осіб. На думку деяких науковців, такі зміни вважаються позитивними, тому що жодна країна, навіть орієнтована на сільськогосподарське виробництво, не може витримати таку високу зайнятість у сільському господарстві, як в Україні [3, с. 16]. Варто також відзначити, що одніє із основних причин зменшення кількості осіб, зайнятих у сільському господарстві, є використання сучасних ІТ-технологій, що частково чи навіть повністю автоматизують виробничий процес суб'єкта господарювання.

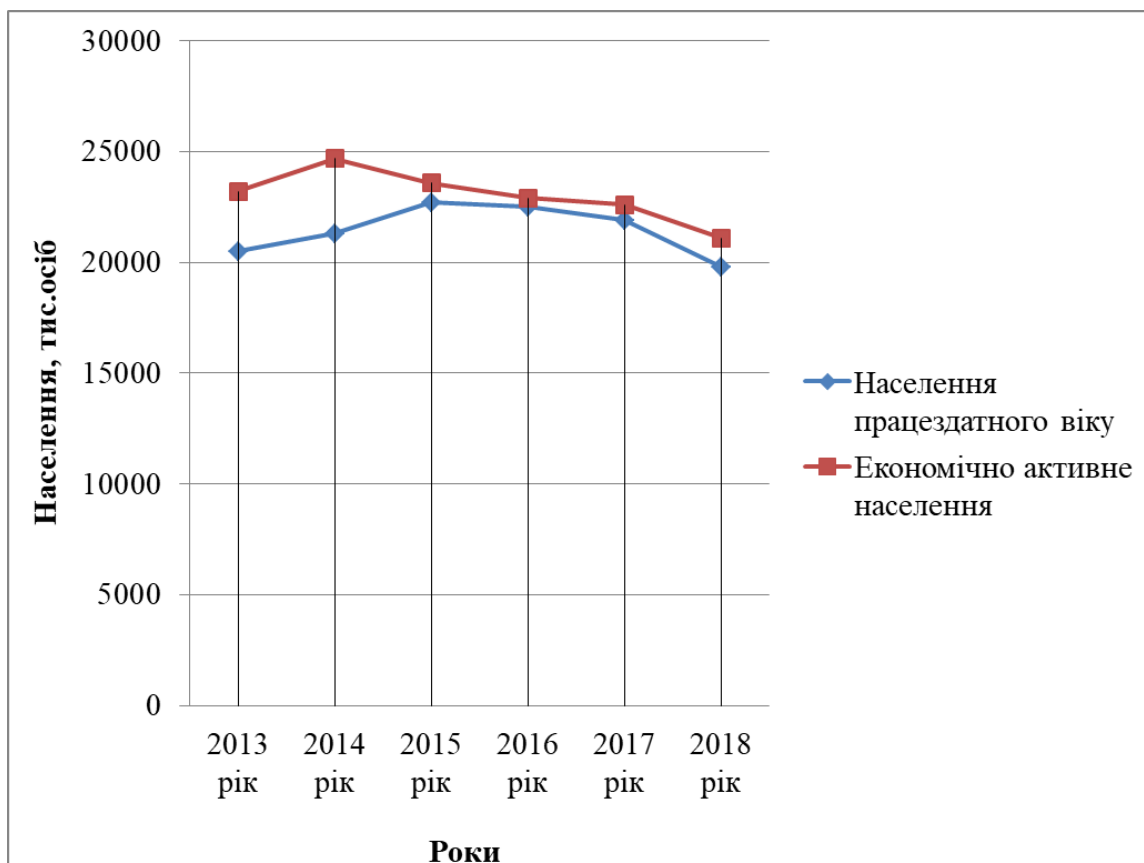


Рис. 1. Динаміка населення працездатного віку та економічно активного населення, 2013-2018 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Література:

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: монографія / В.Г. Андрійчук. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. – 216 с.
2. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін: Монографія / Н.І. Гражевська. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
3. Малік М.Й., Федієнко П.М., Орлатий М.К. Інтеграція як фактор підвищення ефективності реформованих сільськогосподарських підприємств. – К.: ІАЕ, 2000. – 39 с.

4. Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. У 4-х частинах. Частина 1. Соціально-економічні проблеми села / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 374 с.

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України, 1998-2018. URL: http://http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.htm

Овсієнко Влад Віталійович,

магістрант

Класичного приватного університету;

Ярошевська Оксана Володимирівна,

доктор економічних наук, доцент,

професор кафедри економіки

Класичного приватного університету

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

В Україні постійно відбувається активне становлення практичного та теоретичного корпоративного управління, ця концепція дуже поширено розглядається в організаційних структурах та підприємствах.

Реструктуризація підприємства є здійсненням певних заходів, таких як фінансово-економічних, технічних які є спрямовані на зміну організації підприємства, організаційно-господарських, правових, та змін форм власності. В дії це буде сприяти покращенню фінансового стану підприємства, покращенню ефективності виробництва, збільшення виробництва продукції, задоволення кредиторських вимог.

Знаходження певних теоретичних та практичних концепцій, рекомендованих для вдосконалення корпоративного управління в умовах реструктуризації підприємства, коли воно знаходиться на етапі організаційних змін.

Питання безпеки підприємства під час обговорення корпоративного управління під час реструктуризації є досить важливим елементом, який слід вирішити, та проаналізувати на перших етапах. До цих питань відносять методологічні напрямки, які необхідні для створення безпечного середовища для підприємства, до них відносять:

- комплексна оцінка стану і розвитку виробництва на підприємстві;
- виявлення негативних тенденцій розвитку виробництва;
- визначення причин, джерел, характеру дії можливих негативних чинників на виробничий потенціал підприємства;
- прогнозування фінансово-економічного стану підприємства і виявлення можливих погроз;

– системно-аналітичне вивчення виробничої і економічної ситуації на підприємстві, тенденцій її розвитку і розробка заходів щодо запобігання негативним зовнішнім і внутрішнім чинникам дії.

Різноманіття видів ризиків, що супроводжують господарську і зовнішньоекономічну діяльність підприємств, а також існування різних видів загроз економічній безпеці підприємств, спонукають до створення системи управління ризиками і захисту від можливих загроз.

Однак формування стратегічних переваг, та стратегій розвитку, які покращують роботу з корпоративним управлінням є не менш важливе.

Розробка концепції економічної безпеки є невідокремленою частиною з корпоративним управлінням. Саме завдяки методам та функціям економічної безпеки можна стверджувати, що підприємство буде працювати з ефективним механізмом регулювання системи управління. Адже економічна безпека являє собою сукупність основних напрямків, на яких система управління має базуватись та орієнтуватись. До найважливіших концепцій економічної безпеки слід віднести: цілі інтересів підприємства, цілей які відносяться до стратегічної системи в яких вони використовуються, певні загрози які є негативними чинниками, до них слід звернути більше уваги, а також критерії по яким можна оцінити економічну безпеку.

При суспільних цілях щодо реструктуризації та корпоративного управління дозволяється проаналізувати критерії ефективності наскільки добре проходить реструктуризація, та покращення управління на корпоративному рівні. Використані показники які стосуються ефективності бізнес-одиниць дають можливість проаналізувати та оцінити наскільки ефективно буде функціонувати корпоративне управління на підприємстві.

При встановленні цілей реструктуризації в корпоративному управлінні надається змога обґрунтувати спільні критерії щодо ефективності проведення реструктуризації з покращенням корпоративного управління, це дає змогу зростати цінності підприємства. Концепція економічної безпеки має в собі певні основні напрямки, на які має орієнтуватись система управління. Можна встановити, що тенденція поліпшеного впливу на реконструкцію корпоративної власності знаходиться через методи, саме через які можна вдосконалити ефективність корпоративного управління.

Література:

1. Коробка С. В. Корпоративне управління в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія : Економічні науки, 2016.

2. Бігняк О.В. Захист корпоративних прав: проблеми теорії і практики // Видавництво «Юридична література», 2018.

3. Маслак О. І. Інформаційне забезпечення процесу управління стратегічною стійкістю підприємства / О. І. Маслак, І. В. Коробкова // Інвестиції: практика та досвід, 2015.

4. Сватюк О.Р., Дзюбіна К.О. Аналіз можливостей застосування в Україні елементів англо-американської моделі корпоративного управління // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна, 2015.

5. Фаріон Н. О. Принципи корпоративного управління: міжнародний та вітчизняний досвід // Інвестиції: практика та досвід, 2015.

Пушкар Тетяна Андріївна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки

Харківського національного університету

міського господарства імені О. М. Бекетова

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Концепція економічної безпеки набуває все більшого поширення в економічних дослідженнях. Можливість всебічного підходу до забезпечення умов сталого розвитку, запобігання кризовим явищам і нівелювання загроз функціонування в єдиній системі, а також можливість системного моніторингу комплексу показників сприяють розвитку теоретико-методичних підходів до формування та забезпечення економічної безпеки.

Незважаючи на різноманіття підходів до визначення економічної безпеки, безперечним залишається те, що дане поняття є значно ширшим визначенням сталого фінансового стану, економічного потенціалу та інших важливих характеристик соціально-економічних систем. Голюков І. В. зазначає, що в сучасних умовах економічна безпека виступає динамічною складовою економіки, що адаптується до вимог свого часу [1, с. 312]. Логутова Т. І., Нагаєвський Д. І. акцентують увагу на тому, що економічна безпека підприємства є складною категорією і характеризує здатність створеної на підприємстві системи протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх чинників з метою забезпечення ефективного використання його ресурсів, а також виконання інших статутних завдань у поточному періоді та на перспективу [2, с. 205]. Гапак Н. М., Дочинець І. В. також розглядають

економічну безпеку як універсальну категорію, що характеризує захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях [3, с. 69]. Живко З. Б. під економічною безпекою підприємства визначає передумови його існування, підкреслюючи, що вона є комплексним видом діяльності, постійним процесом підтримання його функціональних складників на певному рівні [4, с. 17]. На думку Халіної В. Ю., економічна безпека є багатогранною категорією, яка враховує якомога більшу кількість критеріїв для отримання адекватних результатів [5, с. 176].

Отже, концепція економічної безпеки в сучасних економічних дослідженнях спирається на підхід, який визначає дану категорію як комплексне та всеохоплююче поняття, що відображає значну кількість складових діяльності підприємства.

Економічна безпека як економічна категорія передбачає формування такої системи її забезпечення, яка б надавала можливість нівелювати максимальну кількість загроз усіх видів і створювати умови для стійкого розвитку та реалізації економічних інтересів підприємств. Розглядаючи економічну безпеку підприємства, необхідно підкреслити, що існує чітке розмежування понять економічна безпека, система економічної безпеки і забезпечення економічної безпеки.

Економічна безпека передбачає певний стан, який забезпечує функціонування. Система економічної безпеки передбачає наявність підходів до моніторингу та оцінювання цього стану, створення ефективного економіко-організаційного механізму економічної безпеки на підприємстві. Забезпечення економічної безпеки визначає комплекс заходів та управлінських рішень з досягнення певного рівня і його підтримки, розподіл повноважень, а також створення дієвих сценаріїв реагування на порушення даного стану.

Важливим моментом у трансформації концепції економічної безпеки підприємства є зміни у пріоритетності реагування на загрози. Якщо при становленні даної концепції в Україні основний акцент був зроблений на нівелюванні зовнішніх загроз, то на сучасному етапі найбільша увага приділяється внутрішнім загрозам діяльності, що пов'язано із забезпеченням оптимального формування і використання економічного потенціалу підприємства. Тобто, система економічної безпеки включає інформаційне забезпечення, моніторинг, а також забезпечення економічної безпеки у вигляді сформованого економіко-організаційного механізму.

Традиційно сформований підхід до виділення внутрішніх і зовнішніх загроз економічної безпеки підприємства також трансформувався. Це відобразилося, насамперед, у змістовному наповненні. Зокрема, до внутрішніх загроз економічної безпеки підприємства відносять погіршення стану основних його засобів, інноваційне відставання,

нестача інвестицій, погіршення фінансового стану, зокрема зміни у структурі джерел формування майна підприємства, погіршення платіжної дисципліни, зниження ліквідності, зміни у віковій та професійній структурі кадрів підприємства, зростання плинності кадрів, погіршення комунікації на підприємстві, відсутність або необґрунтованість застосування системи управління витратами на підприємстві, прийняття необґрунтованих управлінських рішень, відсутність довгострокових програм розвитку.

В системі економічної безпеки виділяють ряд важливих функціональних складових, забезпечення достатнього рівня економічної безпеки за якими у комплексі повинно сприяти створенню відповідного запасу міцності, який дозволить нівелювати та компенсувати усі види внутрішніх і зовнішніх загроз:

- техніко-технологічну – визначає рівень розвиненості і відповідності сучасним конкурентним умовам виробництва техніки і технологій, що використовуються на підприємстві;

- фінансову – визначає запас фінансової міцності на підприємстві, наявність оптимальної структури фінансових ресурсів, фінансовий стан та рівень прибутковості підприємства;

- кадрова – визначає рівень наявності достатньої кількості персоналу на підприємстві відповідного рівня, підготовки та кваліфікації, можливості розвитку потенціалу кожного працівника, наявність системи стимулювання і заохочення, а також розвиток певної корпоративної культури на підприємстві;

- інвестиційна – визначає інвестиційну привабливість підприємства та шляхи її підвищення, доступ до інвестиційних ресурсів та певний набір потенційних інвестиційних джерел для подальшого розвитку діяльності;

- інноваційна – визначає готовність та спроможність до інноваційного розвитку, наявність можливостей для впровадження інновацій;

- ринкова – визначає потенційні ринкові можливості, рівень конкурентоспроможності продукції підприємства, розвиненість ринкової структури, наявність потенційних можливостей для створення бренду підприємства;

- інформаційна – визначає наявність розвиненої і відповідної потребам підприємства інформаційної структури, наявність засобів швидкого реагування на інформацію, яку отримує підприємство, а також створену ефективну систему комунікації на підприємстві.

Отже, концепція економічної безпеки підприємства, яка набуває все більшого поширення в економічній науці і практиці діяльності українських підприємств, всебічно розкриває основні функціональні аспекти діяльності підприємства. Зміст економічної безпеки

підприємства розкривається у таких поняттях як економічна безпека, система економічної безпеки, забезпечення економічної безпеки, які з одного боку, є взаємодоповнюючими, а з іншого – розмежовують певні особливості створення ефективних інструментів економічної безпеки на підприємстві. В прикладному аспекті для підприємств України саме створення системи економічної безпеки та забезпечення її достатнього рівня є найбільш перспективними і актуальними питаннями.

Література:

1. Голіков І. В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека / І. В. Голіков // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 309-314. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon_2014_1_47
2. Логутова Т. Г. Економічна безпека підприємства: сутність, завдання та методи забезпечення / Т. Г. Логутова, Д. І. Нагаєвський // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. пр. – Т. 2. – Маріуполь : ПДТУ, 2011. – С. 204–207.
3. Гапак Н. М. Суть та еволюція поняття «економічна безпека підприємства» / Н. М. Гапак, І. В. Дочинець // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка, 2014. – Вип. 2 (43). – С. 68–73.
4. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління: монографія / З. Б. Живко. – Львів : ЛігаПрес, 2012. – 256 с.
5. Халіна В. Ю. Методичний підхід щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства / В. Ю. Халіна // Економічна безпека і підприємництво. – Вип. I (53). – 2014. – С. 173–181.

Содома Руслана Іванівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівського національного аграрного університету;
Бережницька Галина Іванівна,
старший викладач кафедри права
Львівського національного аграрного університету

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Дослідження земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств вимагає застосування широкого арсеналу методологічних підходів для виявлення закономірностей та проблемних напрямів у явищах і процесах, що детермінують ефективність їхнього використання.

Уперше поняття «ефективність» ввели У. Петті та Ф. Кене, які здійснили кількісний аналіз економічних процесів [1]. Саме поняття «ефективність» має латинське походження (effectus – виконання, результат, а efficientia – результативність).

В економічній енциклопедії ефективність характеризується як «...здатність забезпечувати ефект, позитивний фінансовий результат процесу виробництва, що розраховується як співвідношення результату (ефекту) до затрат, котрі стали підставою його одержання» [2, с. 508]. Як зазначає О.Ю. Єрмаков, такі автори, як П. А. Орлов [3] та Т. А. Сініцина [4], також розуміють цю категорію як відношення ефекту (результату) до витрат або ресурсів, що були витрачені на його отримання.

Зазначимо, що стрімкий розвиток науки і техніки, який породжує деструктивний антропогенний вплив на навколишнє середовище нашої планети, та обмеженість природних ресурсів задовольняти потреби суспільства у високо-якісній сільськогосподарській продукції, вимагають одночасної розробки оптимальних, екологічно безпечних варіантів взаємодії природи, суспільства й агропромислового виробництва, управління процесами природокористування в сільському господарстві. Тому технологічно-економіко-соціальну ефективність, на нашу думку, в умовах сьогодення варто розглядати як одну з важливих характеристик сільськогосподарського виробництва, яка окреслює найважливіші аспекти процесу ефективного використання земель сільськогосподарського призначення і становить собою інтегральну ефективність, що враховує оптимізацію сільськогосподарського виробництва та інтенсивність використання сільськогосподарських угідь, відображає відповідність результатів господарської діяльності основним соціальним потребам і цілям суспільства.

Обов'язковою умовою проведення оцінки ефективності використання земельних ресурсів є виявлення: 1) екологічного результату, що сприяє збільшенню кількості й покращанню якості придатних для використання земель; 2) соціального результату, який полягає у підвищенні рівня життя населення, охороні здоров'я, покращанні умов праці та відпочинку, підтриманні екологічної рівноваги; 3) економічного результату, який передбачає отримання постійного економічного ефекту від повнішого й раціонального використання. На нашу думку, будь-яке підприємство, в тому числі й сільськогосподарське, схильне до впливу на нього як зовнішнього середовища, так і внутрішніх змін, що зумовлює необхідність врахування двох груп факторів – зовнішніх і внутрішніх. Вивчення окремо кожного з впливів (внутрішнього або зовнішнього) не принесе очікуваного результату, оскільки тільки в сукупності вони дадуть змогу сільськогосподарському підприємству здійснити всебічний аналіз використання земельних ресурсів. До зовнішніх факторів відносимо рішення державних і місцевих органів влади, ринок робочої сили, засобів виробництва, фінансовий ринок, політичні, економічні, географічні, природні, демографічні, технологічні та інші умови функціонування об'єкта дослідження. Фактори внутрішнього середовища зумовлені цілями, структурою, менеджментом, маркетингом, ресурсами підприємства (матеріальними, трудовими, фінансовими), його культурою тощо.

Фактори зовнішнього і внутрішнього середовища досить різноманітні, але водночас і подібні між собою за окремими ознаками, тому всередині кожного середовища їх варто об'єднувати в групи.

Також, оскільки ефективне використання земельних ресурсів сільсько-господарських підприємств базується на методологічних положеннях щодо рівня ефективності сільськогосподарського виробництва, вважаємо за доцільне при оцінюванні враховувати концентрацію та інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва, яка справляє істотний вплив на його ефективність. Концентрацію сільськогосподарського виробництва трактують як процес зосередження засобів виробництва, земельних і трудових ресурсів та обсягу виробництва продукції на одному й тому самому підприємстві з метою збільшення виходу продукції у підприємствах і об'єднаннях [5; 83]. Відповідно показники, котрі характеризують розмір сільськогосподарських підприємств (площа сільськогосподарських угідь, розмір авансованого капіталу, середньооблікова чисельність працівників, обсяг виробництва і продажу сільськогосподарської продукції тощо) водночас є показниками концентрації сільськогосподарського виробництва. Підвищення концентрації виробництва спричинює зростання економічних показників господарської діяльності підприємства. Йдеться

про дію ефекту масштабу виробництва, за рахунок якого досягають економії на середніх витратах виробництва на одиницю продукції.

Слід підкреслити, що вибір найраціональнішої стратегії управління є індивідуальним [6, с. 100].

Проте, для оцінювання інтенсифікації доречним є застосування такої системи показників, котрі характеризують: 1) рівень інтенсивності використання земельних ресурсів (рівень господарського використання землі, рівень розораності, рівень меліорованості, питома вага інтенсивних культур у загальній посівній площі підприємства, щільність поголів'я певного виду тварин на 100 га відповідних угідь, коефіцієнт повторного використання землі) та рівень інтенсивності сільськогосподарського виробництва (розмір авансованого капіталу на 1 га с.-г. угідь, витрати виробництва на 1 га с.-г. угідь, інтегральний показник інтенсивності використання землі); 2) результат інтенсифікації сільськогосподарського виробництва (коефіцієнт віддачі авансованого капіталу за доходом (виручкою) від реалізації, окупність виробничих витрат виручкою від реалізації, ефективність додаткових вкладень у спожиті виробничі ресурси); 3) економічну ефективність інтенсифікації сільськогосподарського виробництва (продуктивність праці, капітало-віддача, собівартість продукції, норма прибутку, рівень рентабельності, окупність додаткових витрат).

Література:

1. Бобков К. Экономическая теория. Макроэкономика. Макроэкономические принципы. Совокупный спрос и совокупное предложение. Москва: Совр. гуманитар. ун-т, 1999. 98 с.

2. Василенко А. В. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография. Киев: Центр учебной литературы, 2005. 648 с.

3. Економічні, екологічні та соціальні аспекти використання земельних ресурсів в Україні: колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук, професора, чл.-кор. НААН О. В. Ульяновченка; Харк. нац. аграр. ун-т. Харків: Смуґаста типографія, 2015. 320 с.

4. Єрмаков О. Ю., Богач Л. В. Развитие орендных земельных отношений сельскохозяйственных предприятий: монография. Київ, 2014. 224 с.

5. Артеменко І. С. Теоретико-методичні основи концентрації виробництва на підприємствах агропромислового комплексу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*: науковий журнал. Острог: Вид-во НУ»ОА», 2016. № 1(29). С. 23–28.

6. Содома Р. І., Східницька Г. В., Марків Г. В. Шматковська Т. А. Інноваційний проект з електронного банкінгу. Вісник ЛНАУ. Економіка АПК. 2019. № 26, С. 99.

Сухачова Ольга Олександрівна,
аспірант кафедри менеджменту
Державного університету телекомунікацій

АЛГОРИТМ РОЗРОБКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗВ'ЯЗКУ

Управління підприємством повинно здійснюватися так, щоб всі зміни, що відбуваються на підприємстві, в його технологічному комплексі, виробничій, інноваційній і організаційній і управлінській діяльності дозволяли зберігати і покращувати рентабельність і стабільність, а також інші характеристики, які відповідають його розвитку [1]. Саме такий підхід до управління підприємством найбільше відповідає особливостям діяльності підприємств галузі зв'язку.

Технологія прийняття управлінських рішень має свої особливості для підприємств зв'язку. Отже, процес розробки та прийняття управлінського рішення у підприємстві зв'язку включає такі етапи:

- 1) аналіз ситуації;
- 2) виявлення і формулювання проблем;
- 3) групування проблем за їх характером і терміновістю;
- 4) вибір альтернатив, та їх оцінка;
- 5) вибір рішення;
- 6) розробка плану реалізації рішення;
- 7) порівняння практичних результатів здійснення рішення з теоретичними прогнозами.

Відповідно до цього алгоритм розробки та прийняття управлінських рішень для підприємств зв'язку представлено на рис. 1.

Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища разом з аналізом внутрішнього середовища забезпечує збір необхідної інформації про ситуацію та можливі проблеми для подолання яких потрібно здійснювати розробку та прийняття управлінських рішень. Для того, щоб найбільш ефективно здійснити такий аналіз доцільно використовувати такі методи, як SWOT-аналіз, який дає можливість не тільки зібрати необхідну інформацію в достатній кількості, так і оцінити її та ситуацію як в середині підприємства, так і за його межами.

На основі отриманої і проаналізованої інформації здійснюється виявлення проблеми, після чого формуються критерії та обмеження, які сприяють прийняттю саме раціональних рішень.

Далі за допомогою відповідних методів, які відповідають конкретним умовам діяльності здійснюється розробка ряду рішень, а потім за допомогою критеріїв оцінки вибирається найкраще для даної ситуації. Слід зауважити, це не обов'язково буде оптимальне рішення, але воно буде найбільш раціональне для конкретних умов діяльності.

Після чого відбувається оцінка наслідків його реалізації, а саме, як воно вплинуло на ситуації в середині підприємства, зокрема, його прибутковість, рентабельність, продуктивність праці його працівників, інноваційну ефективність, так і на ситуацію за межами підприємства, в тому числі, ринок послуг, цінову політику на ринку, залучення споживачів, споживчий попит на послуги тощо.

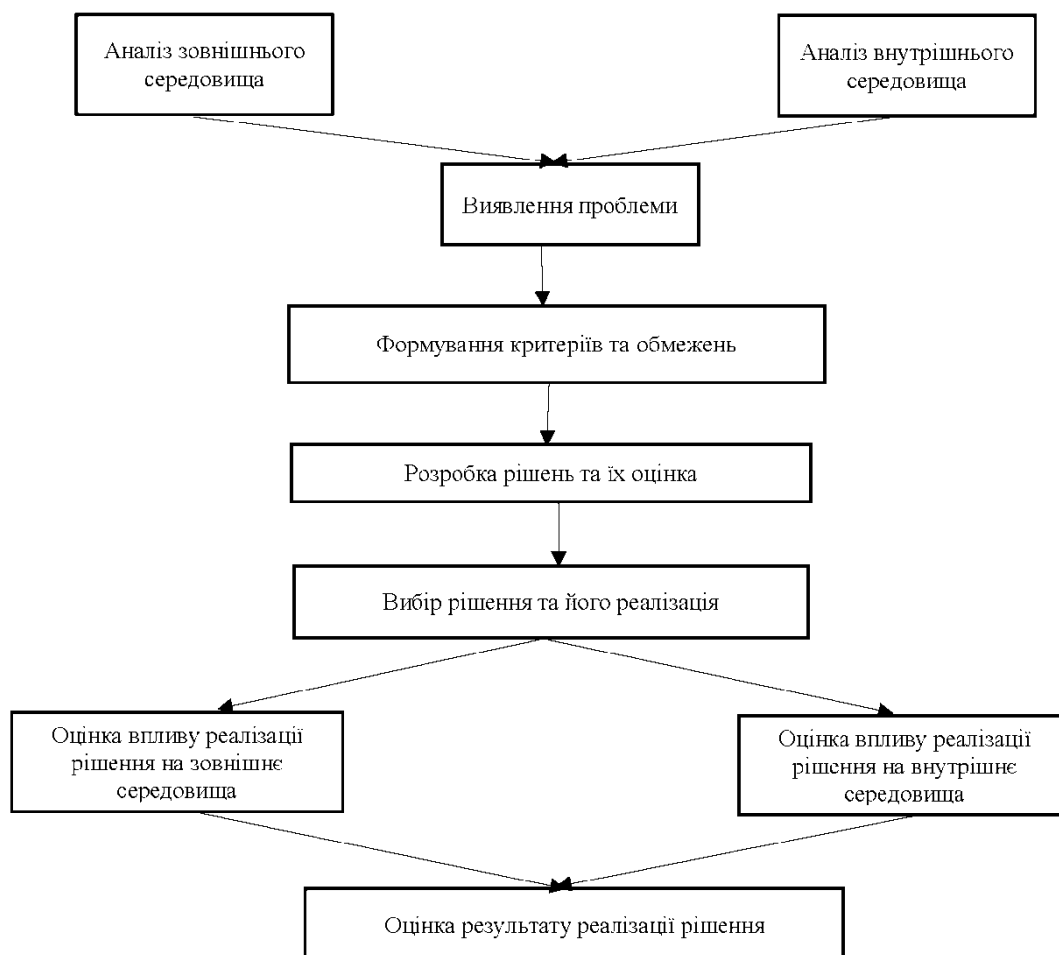


Рис. 1. Алгоритм розробки та прийняття управлінських рішень для підприємств зв'язку

Також важливу роль у діяльності підприємств зв'язку відіграють різні види ефекту.

Однак основними для підприємства зв'язку, з огляду на технологічні особливості [2, с. 29.], є технічний, ресурсний, економічний та соціально-екологічний ефекти.

Розглянемо кожний з видів ефекту та його змістовне наповнення.

1. Технічний ефект відображається в ефективності прийнятих технічних рішень, які відповідають технологічним вимогам інноваційного розвитку підприємства та сприяють його подальшому ефективному економічному й інноваційному розвитку.

2. Економічний ефект, який охоплює систему показників, які відображають відношення результатів і витрат кожного виду діяльності.

3. Ресурсний ефект, який визначає вплив інноваційних технологій на обсяги споживання певного ресурсу і подолання проблем його обмеженості або великої вартістю.

4. Соціально-екологічний ефект, який полягає у визначенні внеску інновацій у поліпшення життя працівників конкретного підприємства зв'язку, а також враховує вплив інновацій на вирішення проблем охорони довкілля [3].

У разі якщо управлінське рішення буде забезпечувати не тільки загальну ефективність діяльності підприємства, а й підвищуватиме кожен із зазначених ефектів, воно може вважатися оптимальним для даного підприємства в конкретних умовах.

Література:

1. Волошенко О. Еколого-орієнтований розвиток підприємств у контексті сталого розвитку. URL: https://knutd.com.ua/publications/pdf/International_editions/Volosenko2015052223.pdf

2. Чулок А.А. Анализ показателей эффективности инноваций на микро- и макроуровне. *Инновации*. 2004. № 5 (72). С. 29.

3. Князева О.А. та ін. Оцінка ефекту від впровадження інноваційних проектів підприємства зв'язку на мікро- та макроекономічному рівнях. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/ecvu_2013_20\(1\)_5.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ecvu_2013_20(1)_5.pdf)

Швець Юлія Олександрівна,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Запорізького національного університету

ШЛЯХИ УНИКНЕННЯ БАНКРУТСТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

В процесі функціонування значна кількість підприємств стикається з проблемою погіршення результатів діяльності, фінансового стану, неплатоспроможності, що призводить до фінансової кризи та банкрутства. Причинами виникнення фінансової кризи на підприємствах машинобудування є нестабільність політичного, економічного середовища в країні, недосконалість податкового законодавства, самі дії

підприємств, прийняття неефективних рішень керівництвом, нестача ресурсного забезпечення, скорочення інвестиційного капіталу, коливання курсу валюти, зниження платоспроможності споживачів. Крім того, спостерігається збільшення кількості неплатоспроможних підприємств машинобудування і тому існує потреба у підвищенні рівня конкурентоспроможності, зміцненні ринкових позицій, стабілізації фінансового стану, визначенні способів подолання кризи.

Отже, вкрай важливим питанням є визначення напрямів та шляхів уникнення банкрутства, подолання фінансової кризи на підприємствах машинобудування, що дозволить своєчасно реагувати на дію негативних чинників ринкового середовища, сформулювати відповідну стратегію розвитку, підвищити ефективність використання фінансових ресурсів, відновити платоспроможність у довгостроковому періоді.

Будь-яке підприємство в процесі функціонування стикається з проблемою виникнення кризової ситуації, впливу кризових явищ, негативною дією чинників зовнішнього та внутрішнього середовища та керівництво повинно приймати ефективні рішення, бути направлене на збереження стабільного становища, впровадження заходів подолання кризового стану, недопущення ситуації банкрутства.

Для впровадження ефективних напрямів та шляхів уникнення ситуації банкрутства на підприємствах машинобудування слід враховувати ознаки фінансової кризи, серед яких: погіршення виробничої діяльності; збільшення витрат; втрата позицій на ринках збуту продукції; нестача фінансових ресурсів; підвищення заборгованості; зниження конкурентоспроможності; скорочення обсягів випуску продукції; погіршення показників рентабельності; зношеність основних засобів; залежність від кредитних ресурсів; повільне впровадження ресурсозберігаючих технологій; скорочення попиту; зменшення інноваційної активності; погіршення інвестиційної привабливості [4].

Серед факторів впливу на підприємствах машинобудування, що можуть спричинити ситуацію банкрутства слід відзначити такі проблеми: відсутність належного рівня інформаційного забезпечення; відсутність стратегії дій щодо здійснення процедури банкрутства на підприємствах; відсутність ефективної методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємств; відсутність комплексної процедури дій щодо запобігання ймовірності банкрутства; відсутність комплексу заходів із запобігання банкрутства; застаріла законодавча база щодо питання банкрутства; неефективна система державного регулювання та контролю [3].

Оскільки підприємства машинобудування постійно зазнають впливу чинників оточуючого середовища, то існує потреба у використанні шляхів подолання банкрутства. Серед основних шляхів слід виділити: попередження банкрутства, тобто здійснення прогнозування та оцінка

ймовірності банкрутства шляхом визначення негативних тенденцій розвитку, проведення діагностики ймовірності банкрутства (експрес-діагностика), моніторингу зовнішнього середовища, господарської діяльності, фінансових показників, дослідження факторів, що можуть спричинити виникнення банкрутства, запровадження системи раннього реагування на ознаки фінансової кризи для отримання інформації щодо можливих ризиків, здійснення прогнозування результатів діяльності для оцінки стану підприємства в майбутньому, застосування вітчизняних методів, моделей оцінки ймовірності банкрутства, використання стратегічного планування для досягнення сформульованих цілей діяльності; запобігання банкрутству, тобто розробка та використання заходів направлених на покращення діяльності підприємства, виживання в умовах кризи шляхом проведення антикризового управління (для прийняття рішень щодо покращення фінансового стану, уникнення фінансової кризи), проведення контролінгу на підприємстві (здійснюється через планування, інформаційне забезпечення, контроль, координацію), управління ризиками (для ідентифікації ризиків, застосування заходів по зменшенню ризиків, моніторингу ризиків), забезпечення економічної безпеки (для визначення перспектив розвитку, підвищення ефективності функціонування), здійснення реінжинірингу (для поліпшення діяльності підприємства, формування конкурентних переваг); подолання банкрутства, тобто недопущення ситуації ліквідації підприємства шляхом здійснення реструктуризації (проведення зміни структури підприємства, системи управління, вдосконалення операційної діяльності, системи збуту продукції, роботи відділу маркетингу), проведення фінансового оздоровлення (здійснення заходів, що направлені на виведення підприємства з кризового стану, відновлення платоспроможності, конкурентоспроможності), здійснення ліквідації підприємства (припинення функціонування відповідно до рішення суду), проведення реорганізації (шляхом ліквідації структурних підрозділів, створення декількох підприємств) [1; 2]. Впровадження вище означених заходів на підприємствах машинобудування дозволить захистити їх від ситуації банкрутства, виявити кризові умови розвитку, стабілізувати фінансовий стан, визначити перспективні напрямки діяльності.

Щодо напрямів подолання банкрутства на підприємствах машинобудування, то слід відзначити відновлення фінансової стійкості, усунення причин неплатоспроможності, визначення напрямків економічного зростання, коригування фінансової стратегії, що буде сприяти попередженню кризи та подоланню її наслідків [4].

Одним із вагомих шляхів подолання банкрутства є антикризове управління діяльністю та особливо операційною діяльністю, яка є основною складовою господарської діяльності підприємств машино-

будування. Операційна діяльність визначає ефективність виробництва та збуту продукції, досягнення сформованих цілей, рівень прибутковості підприємств. Відповідно, в умовах виникнення фінансової кризи, негативного впливу чинників ринкового середовища доцільно впроваджувати заходи щодо захисту підприємства та звертати увагу на управління операційною діяльністю, від якої залежить успішність функціонування. Здійснення антикризового управління операційною діяльністю сприятиме визначенню негативних факторів впливу, кризових умов, що впливають на рівень операційного прибутку, діяльність персоналу, прийняття ефективних рішень, планування операційних витрат, використання ресурсів.

Поряд з цим слід формувати стратегію антикризового управління операційною діяльністю на підприємствах машинобудування, що дозволить діагностувати кризові явища, управляти операційною діяльністю, визначити напрямки розвитку, аналізувати основні показники діяльності, враховувати вплив факторів на діяльність підприємства, розробити заходи виходу з кризової ситуації, аналізувати кризову ситуацію, причини кризової ситуації, змінність зовнішнього та внутрішнього середовища, здійснити реструктуризацію, визначити чинники виникнення кризи, приймати ефективні рішення, досягати бажаного результату, покращити стан підприємства, управлінської діяльності, втілити процес стратегічного антикризового управління [5]. Також реалізація стратегії антикризового управління операційною діяльністю дозволить запобігти зародженню кризи, діагностувати її, попередити погіршення результатів операційної діяльності, виникнення фінансової кризи.

Ситуація неплатоспроможності є характерною для підприємств машинобудування і саме тому доцільним є визначення загрози банкрутства, розробка та впровадження заходів подолання ймовірності ситуації банкрутства, причин фінансової кризи для відновлення платоспроможності, конкурентоспроможності та розвитку в майбутньому. Одночасно, доцільно здійснювати антикризове управління операційною діяльністю на підприємствах машинобудування для передбачення кризових явищ, що впливають на операційну діяльність, нейтралізації та подолання причин їх виникнення, подолання стану неплатоспроможності, раціонального використання операційних ресурсів. Застосування стратегії антикризового управління операційною діяльністю на підприємствах машинобудування повинно бути направлено на зниження фінансових ризиків, скорочення витрат, підвищення платоспроможності, фінансової стійкості, раціональне використання внутрішніх резервів, ресурсів, покращення виробничої, збутової діяльності, організацію та координацію дій щодо подолання кризових ситуацій, прискорення економічного розвитку, вирішення

завдань антикризового управління та попередження зниження ефективності операційної діяльності.

Література:

1. Афанасьєв М.В., Гончаров А.Б. Економіка підприємства: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. 410 с.
2. Воронкова Т.Є., Рибальченко Н.П. Банкрутство підприємства та шляхи його подолання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Економічні науки.* 2017. № 2(24). Т. 2. С. 39-43.
3. Єпіфанова І.М. Банкрутство підприємств: спектр невирішених проблем. *Економіка: реалії часу.* 2017. № 1 (29). С. 55-63.
4. Троць І.В. Напрями та шляхи подолання банкрутства машинобудівних підприємств Хмельниччини відповідно до їх кризового рівня. *Економіка. Менеджмент. Бізнес.* 2014. № 4. С. 82-89.
5. Череп А.В., Павленко А.І. Формування стратегії антикризового управління підприємств машинобудування Запорізької області. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць.* Одеса: Одеський національний економічний університет. 2018. № 1 (65). С. 161-173.

НАПРЯМ 3. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Бовсунівська Ірина Володимирівна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування

Навчально-наукового інституту управління,

економіки та природокористування

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток територіальної громади реалізується всередині громади і переважно самою громадою разом з іншими місцевими стейкхолдерами (приватним сектором та органами місцевого самоврядування), проте роль державної політики щодо розвитку громад тут також є суттєвою, оскільки нею вирішуються важливі завдання на кожному з етапів цього розвитку, що полягають у створенні відповідних організаційно-правових передумов, участі у виробленні критеріїв оцінки як активів, так і кінцевих результатів, у розробці та реалізації заходів із залучення громадян до участі у місцевих справах, у тому числі й у розвитку громад, а також у сприянні розвитку соціального капіталу громад. Підтримка місцевого самоврядування з боку держави і створення умов для стійкого та самостійного розвитку територіальних громад в Україні є одним із найголовніших завдань сьогодення, яке набуває подвійної актуальності під час реформування системи публічної влади в цілому.

В державах з централізованою формою управління базова ланка характеризується невисоким рівнем автономії, обмеженістю наданих повноважень та ресурсів, що усуває можливість використання співробітництва територіальних громад як інструмента їх розвитку. В країнах з децентралізованою фінансово-управлінською системою співробітництво виступає вагомим інструментом розвитку адміністративно-територіальних одиниць базового рівня. Оскільки на базовому рівні закріплені повноваження, які безпосередньо стосуються забезпечення якості життєдіяльності населення (водопостачання, водовідведення, управління земельними ресурсами, організація транспортного сполучення, збір та утилізація твердих побутових відходів, утримання доріг місцевого значення, культура та спорт, освіта та охорона здоров'я тощо), забезпечення їх своєчасного та якісного

надання виступає основним завданням органів місцевого самоврядування. Взаємодія та співпраця територіальних громад з органами державної влади та органами місцевого самоврядування вищих рівнів, тобто «вертикальне співробітництво», є налагодженим та чітко визначеним, оскільки вони функціонують як складові єдиної системи. Натомість «горизонтальне співробітництво» невизначене обов'язковим елементом державного управління на місцевому рівні, адже кожна територіальна громада теоретично та на законодавчому рівні виступає незалежним від інших громад суб'єктом управління з різними викликами та цілями. Логічним є використання інструменту співробітництва територіальних громад для виконання поставлених завдань та розвитку території через оптимальне застосування обмежених ресурсів та уникнення впливу невігідних для надання відповідної соціальної послуги кордонів адміністративно-територіальних одиниць базового рівня.

Співробітництво територіальних громад – відносини між двома або більше територіальними громадами в особі органів місцевого самоврядування, які мають статус юридичних осіб, наділені відповідними повноваженнями та з наявною ресурсною базою, на договірних засадах для реалізації конкретно визначених завдань. Відповідно до статті 3 Закону України «Про співробітництво територіальних громад» суб'єктами такого співробітництва виступають безпосередньо територіальні громади сіл, селищ, міст. Органи місцевого самоврядування вищих рівнів (районні та обласні ради) такого права на законодавчому рівні позбавлені. Зважаючи на необхідність укрупнення районів в Україні як завдання наступного етапу адміністративно-територіальної реформи, таке співробітництво могло б стати ефективною основою подальшого укрупнення районів [1].

Співробітництво можна розглядати також в контексті формування та просування політики розвитку регіону. Врахування можливостей тісної взаємодії територіальних громад в напрямку реалізації відповідних проектів на рівні регіону може забезпечити використання співробітництва на базовому рівні для реалізації політики соціально-економічного розвитку регіону та сприяти формуванню ефективних та тісних взаємозв'язків органів місцевого самоврядування регіонального та базового рівня. Таким чином, слід говорити про необхідність затвердження на обласному рівні програми сприяння співробітництва територіальних громад та визначити важелі стимулювання такої взаємодії. Важливим є визначення тих напрямків співробітництва, які є пріоритетними для розвитку регіону, та стимулювання їх реалізації громадами через спільні дії шляхом певної фінансової підтримки з обласного бюджету. Таке фінансове стимулювання можна вважати справедливим, оскільки воно спрямовуватиметься на реалізацію

проектів, важливих не лише для громад, а й визначеними як першочергові на рівні регіону.

Пропозиція використання інструменту співробітництва територіальних громад для реалізації регіональної політики соціально-економічного розвитку буде максимально ефективною в умовах завершення першого етапу адміністративно-територіальної реформи в Україні, тобто в умовах вже сформованих та функціонуючих об'єднаних територіальних громад. Забезпечити ефективне співробітництво між об'єднаними територіальними громадами з відповідним пакетом повноважень, фінансовою та ресурсною базою і територіальною громадою села, селища чи невеликого міста є важким завданням, оскільки існують розбіжності у їх можливостях. Ведучи мову про необхідність опосередкованого залучення органів регіональної влади до питання стимулювання співробітництва територіальних громад, можна говорити про його дискусійність. Проте забезпечення опосередкованого (шляхом стимулювання) впливу на обрання напрямів співробітництва територіальних громад та кількість таких суб'єктів дозволить сфокусуватися на створенні сильного регіону. Впродовж останніх десятиліть економічні та соціальні виклики все частіше виходять на рівень регіону, залишаючись у віданні органів місцевого самоврядування базового рівня. Забезпечення формування нових робочих місць та залучення на територію громади нових її членів на сьогодні недостатньо.

Потрібно акцентувати увагу на регіональному підході, який передбачає інвестування у розвиток регіону, а не окремої громади, та комплексний розвиток територій, тобто використання «активів» численних територіальних громад [2]. Це забезпечить рівномірний розвиток громад-сусідів та поступу регіону як цілісної системи. В цьому ракурсі співробітництво може стати вагомим інструментом формування зв'язків в середині такої системи, оскільки дозволяє територіальним громадам: – ділитися досвідом та інформацією; – забезпечити підвищення якості наданих соціальних послуг та знизити витрати на їх надання; – розділити можливі ризики; – сприятиме ефективному плануванню та формуванню послідовної політики забезпечення соціально-економічного розвитку. В Україні договори про співробітництво швидше «фрагментарні», передбачають реалізацію невеликих спільних проектів, які часто не мають жодного продовження та не сприяють переходу на новий рівень взаємодії. Відтак нереалізованою залишається функція, яку може виконувати співробітництво як інструмент розвитку громад, – формування єдиного простору для спільного розвитку. Виконання цієї функції є можливою в умовах подальшого зростання популярності співробітництва та його підтримки з боку органів місцевого самоврядування вищих рівнів та органів державної влади.

Зважаючи на можливість формування єдиного простору для розвитку, слід говорити про різницю в територіальному та географічному розташуванні громад. Найвищий рівень співробітництва мав би спостерігатися серед околиць великих міст, адже передмістя – це розміщення в безпосередній близькості одна від одної територіальних громад, пов'язаних з містом та з іншими економічними, соціальними та історичними зв'язками. Співробітництво між такими громадами просто необхідне, оскільки забезпечить економію на масштабі та можливість використання переваг міста для громад навколо нього. В таких умовах зокрема можлива реалізація проектів по водовідведенню та водопостачанню, які є дороговартісними, проте вкрай необхідними для реалізації у зв'язку з екологічною та кліматичною ситуацією. В цьому контексті можна реалізувати також проекти економічного розвитку та формування певної інвестиційної зони.

Щодо територіальних громад, віддалених від міських центрів, співробітництво має бути направлене на подолання проблеми низької привабливості таких громад для підприємницьких структур, оскільки більшість таких суб'єктів прагне розташовуватися та функціонувати в громадах, ближчих до міст та з високою щільністю населення. Низька щільність та високі витрати обмежують приватну конкуренцію для надання суспільних послуг. Тому співробітництво може стати ефективним інструментом для подолання таких диспропорцій, альтернативою приватних контрактів. Разом з тим, такі територіальні громади мають можливість співробітництва у сфері туризму.

В Україні співробітництво територіальних громад тільки починає розвиватися та використовуватися як інструмент соціально-економічного розвитку. Сьогодні воно радше виступає способом забезпечення економії на масштабі для територіальних громад. Проте, як ефект, економія на масштабі існує для територіальних громад невеликих розмірів, для великих громад вона відсутня. Тому доцільним є реалізація іншого завдання співробітництва – формування певного спільного простору та сприяння регіональному розвитку, що виступає результатом співробітництва муніципалітетів в ЄС, проте є ціллю на майбутнє для громад в Україні.

Література:

1. Про співробітництво територіальних громад. Верховна Рада України; Закон від 17.06.2014 № 1508–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 08.04. 2020 р.).

2. Раделицький Ю. О. Напрямки забезпечення ефективності використання внутрішнього потенціалу територіальної громади // Збірник наукових праць «Моделювання регіональної економіки». 2017. Вип. 2 (30). С. 93–107.

Перегида Юлія Андріївна,
*кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
та організації туристичної діяльності
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
та соціальних наук
Міжрегіональної Академії управління персоналом*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТУРИЗМУ РЕГІОНІВ

Багата культурна та природна спадщина європейських країн забезпечила розвиток європейського туризму. Цезумовлює необхідність забезпечити збереження та стійкість туризму, приділяючи особливу увагу аналізу його сталого розвитку. Хоча існують труднощі використання принципів сталого розвитку до конкретного сектора, існує консенсус щодо необхідності проведення аналізу на місцевому рівні на основі показників як ключового інструменту [2]. У зв'язку з цим існує потреба у формуванні системи показників, які дозволять оцінити перехід до стійкості на місцевому рівні. Однак на сьогодні в Україні відсутній широко використовуваний підхід.

Курс країн на забезпечення сталого розвитку, у тому числі туристичної індустрії, потребує обґрунтування пріоритетних форм організації туризму на регіональному рівні. Сталий туризм – цетуризм, який повністю враховує поточні та майбутні економічні, соціальні та екологічні наслідки, задовольняючи потреби відвідувачів, галузі, навколишнього середовища та громад. Таким чином, сталий туризм повинен оптимально використовувати екологічні ресурси, забезпечувати життєздатні довгострокові економічні операції, забезпечуючи вигоди, які справедливо розподіляються між усіма зацікавленими сторонами.

Сталий розвиток туризму – це такий розвиток туристичної галузі, який дає змогу задовольнити потреби туристів на сьогодні, враховуючи інтереси регіону відносно збереження можливості надання рекреаційно-туристичних послуг у майбутньому [8]. Сталий розвиток туризму повинен забезпечувати збереження та відновлення екологічного стану навколишнього середовища, схоронності культурної та національної самобутності населення регіону.

Розвиток сталого туризму потребує формування системи індикаторів оцінки екологічної стійкості відповідно стандартам ООН щодо обліку в туризмі (TourismSatelliteAccount, TSA) та Системи екологічного економічного обліку (SEEA), зокрема: 1) екологічний вплив туризму: викиди, тверді відходи, стічні води, порушення екосистем та біорізноманіття; 2) залежність туризму від навколишнього середовища:

потреби у воді та енергії, здорові та якісні екосистеми (пляжі, рифи, ліси); 3) витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні податки; 4) деякі соціально-економічні наслідки туризму, такі як зайнятість [3]. За підтримки Відділу статистики Організації Об'єднаних Націй (UNSD), Всесвітня організація туризму виступила з ініціативою «На шляху до статистичної системи вимірювання стійкості туризму» (MST). Метою є розробка міжнародної статистичної бази для вимірювання ролі туризму в сталому розвитку, включаючи економічний, екологічний та соціальний аспекти.

Відтак, у 2017 році в Україні Урядом схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року задля формування умов для забезпечення прискореного розвитку сфери туризму і курортів, перетворення її у високоефективну, інтегровану у світовий ринок галузь.

Як зазначає Біла С. О. [5], вагомим є мультиплікативний ефект економічного зростання від розвитку туризму та рекреації. В регіонах України мають бути створені рекреаційно-туристичні кластери, що сформулюють «точки економічного зростання» на місцевому, регіональному рівні, забезпечать економічне зростання ВВП країни в цілому.

Відповідно, в Україні доцільно сформувати систему індикаторів розвитку сталого туризму, яка буде відповідати стандартам ООН та ВТО. До таких індикаторів слід віднести показники сталого розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

**Система індикаторів сталого розвитку туризму в Україні
(2015-2020 роки)**

	2015	2016	2017	2018	Цільовий орієнтир, встановлений на 2020 рік
1	2	3	4	5	6
ЦСР 7.3.1. Частка енергії, виробленої з відновлюваних джерел, у загальному кінцевому споживанні енергії, %	4,9	5,8	6,7	7,0	11,00
ЦСР 12.4.2. Частка спалених та утилізованих відходів у загальному обсязі утворених відходів, %	30,0	29,0	27,6	29,7	35,0

1	2	3	4	5	6
ЦСР 13.1.1. Обсяг викидів парникових газів, % до рівня 1990 року	33,8	35,70	34,20	-	-
ЦСР 14.1.1. Частка скидів забруднених стічних вод у загальному обсязі скидів до морського середовища, %	29	28	30	27	11,00
ЦСР 14.2.1. Площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду приморських областей, % від території приморських областей	5,81	5,82	5,82	5,84	7,00
ЦСР 14.2.2. Площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду в акваторії Чорного та Азовського морів, тис. га	612,8	612,8	612,8	612,8	650,00
ЦСР 14.3.1. Обсяги добування водних біоресурсів у виключній (морській) економічній зоні України, тис. тонн	34,2	40,3	42,5	30,0	36,00
ЦСР 15.1.2. Частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду в загальній території країни, %	6,3	6,6	6,6	6,61	10,40
ЦСР 15.1.3. Частка площі територій національної екологічної мережі у загальній території країни, %	38,16	38,16	38,16	38,16	39,00
ЦСР 15.4.2. Частка територій природно-заповідного фонду в гірських регіонах у загальній території країни, %	1,09	1,09	1,09	1,09	1,50

Джерело: [3; 6; 9]

Система індикаторів дає змогу зробити висновок про відсутність змін у сталому розвитку туризму України. Накопичення системних проблем регіонів призводить до стагнації туристичної індустрії: не вирішеними лишаються проблеми з оптимальним використанням та збереженням природних ресурсів, покращенням природних ландшафтів; мінімізацією продукування відходів і забруднення повітря, води і землі суб'єктами туристичної діяльності; сприяння збереженню культурної спадщини і традиційних цінностей, міжкультурному обміну.

Варто також відмітити, що в Україні відсутні індикатори сталого розвитку, які характеризують економічну складову: частка туристичної індустрії у ВВП (прямий внесок туризму у ВВП та його зростання); кількість робочих місць туристичної індустрії у загальній кількості робочих місць; кількість стратегій сталого розвитку туризму (регіональна політика) та реалізовані плани дій із узгодженими інструментами моніторингу та оцінки.

Сталий туризм зараз часто розглядається як нормативна орієнтація, мета якої змінити напрям розвитку суспільних соціально-економічних систем та поведінку населення в напрямку до широкого та інтегрованого шляху до сталого розвитку. Зростає також прийняття широкої концептуалізації, яка охоплює соціальні, культурні, економічні та політичні проблеми поряд із екологічними проблемами [1].

Цілі сталого туризму зазвичай розглядаються як пристосовані відповідно до обставин різного контексту та мінливих обставин зовнішнього середовища. Сталий туризм все більше вважається актуальним для всіх видів туризму, незалежно від масштабності. Деякі дослідники припускають, що стійкий туризм забезпечує досягнення компромісів між різними бажаними цілями, а не припускає досягнення балансу між цими цілями. Зростає усвідомлення того, що будуть різні інтерпретації причин розвитку сталого туризму: масштаб реформ у галузі туризму чи ступінь впровадження заходів в межах реформ на практиці. Через такі різні погляди багато науковців дотримується думки, що ідея сталого туризму є фокусом для діалогу, конфліктів та переговорів між низкою суб'єктів на регіональному, національному та наднаціональному рівнях.

Література:

1. Bramwell B., Higham J., Lane B., Miller G. Twenty-five years of sustainable tourism and the *Journal of Sustainable Tourism*: looking back and moving forward, *Journal of Sustainable Tourism*. 2017. 25:1. P. 1-9. DOI: 10.1080/09669582.2017.1251689
2. Navarro J., Martínez M., Jiménez J. An approach to measuring sustainable tourism at the local level in Europe. *Current Issues in Tourism*. 2020. 23:4. P. 423-437. DOI: 10.1080/13683500.2019.1579174

3. UNWTO. Measuring Sustainable Tourism. URL: <https://webunwto.s3-eu-west-1.amazonaws.com/2019-08/folderfactsheetweb.pdf> (дата звернення 05.04.2020).
4. Безугла Л. С. Формування сталого розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка і суспільство*. Вип. 5. 2016. С. 88-91.
5. Біла С. О. Стратегічні пріоритети розвитку туристичних послуг в Україні та перспективи підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку. *Стратегія розвитку України*. 2016. № 1. С. 17-23.
6. Державна служба статистики України. Інформаційне забезпечення моніторингу ЦСР, метадані. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 05.04.2020).
7. Лебедев І. В. Сталый розвиток туризму : досвід Європейського Союзу і завдання для України. *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць; Одеський національний економічний університет. Одеса*, 2018. Вип. 67 (3). С. 162-173.
8. Миронов Ю. Б. Сутність та чинники сталого розвитку туризму в регіоні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.11. С. 117-122.
9. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501> (дата звернення 05.04.2020).

НАПРЯМ 4. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Барвінський Андрій Валерійович,
*кандидат сільськогосподарських наук,
провідний науковий співробітник
Інституту землекористування
Національної академії аграрних наук України*

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ХІМІЧНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ КИСЛИХ ЗЕМЕЛЬ

Кардинальним заходом щодо підвищення продуктивності кислих земель є їхня хімічна меліорація (вапнування), яка забезпечує усунення надмірної кислотності; насичення вбирного комплексу ґрунту кальцієм; інтенсифікацію мікробіологічної діяльності; формування водотривкої структури ґрунту; істотне збільшення вмісту доступних для рослин форм азоту та фосфору, і через це – зменшення залежності урожайності культурних рослин від погоди; поліпшення якості отриманої продукції рослинництва завдяки посиленню очищення орного шару ґрунту від забруднення важкими металами, залишками хімічних засобів захисту рослин і радіоактивними речовинами; підвищення ефективності застосування мінеральних добрив на 20-40% [1; 2]. За даними науково-дослідних установ Національної академії аграрних наук України 1 тонна внесеного вапна забезпечує отримання приросту урожаю на рівні 3-3,5 ц зернових одиниць з кожного гектара.

Згідно наших експериментальних досліджень, проведених в Київському Поліссі на дерново-підзолистих супіщаних ґрунтах, встановлено, що вапнування в поєднанні з органо-мінеральною системою удобрення сільськогосподарських культур забезпечило зниження гідролітичної кислотності на 1,3-1,5 мг-екв/100 г ґрунту; зростання ступеня насиченості вбирного комплексу ґрунту основами на 31-39%; підвищення критерія водотривкості ґрунтової структури на 17-28%.

Кислі землі України найбільшого поширення набули в природно-сільськогосподарській зоні Полісся, і представлені переважно дерново-підзолистими ґрунтами різного гранулометричного складу з реакцією ґрунтового середовища на рівні 4,4-5,5 одиниць. Серед основних причин формування такого середовища виділяють промивний тип водного режиму, безкарбонатність материнської породи і господарську діяльність людини: внесення значних норм фізіологічно кислих мінеральних добрив; випадання кислотних дощів внаслідок забруднення

атмосфери викидами промислових підприємств; декальцинацію кореневмісного шару ґрунту через винесення кальцію з урожаєм сільськогосподарських культур та його інфільтрацію під час танення снігу і випадання зливових опадів [1]. Останніми роками помітний вплив на рівень ґрунтової кислотності справляє також потепління клімату.

Підкислення супроводжується пептизацією колоїдів, що спричинює руйнування ґрунтових агрегатів; підвищенням концентрації рухомих форм алюмінію та марганцю, що є шкідливою для культурних рослин; зростанням рухливості радіонуклідів, що обумовлює не тільки зниження урожайності, а й погіршення якості рослинницької продукції; зниженням окупності азотних та фосфорних мінеральних добрив; пригніченням життєдіяльності азотфіксуючої мікрофлори, через що зростає рівень ураженості сільськогосподарських культур грибковими хворобами; поширенням бур'янів, оскільки більшість з них толерантні до кислої реакції ґрунтового середовища; пригніченням росту та розвитку кореневої системи рослин, що знижує їхню зимостійкість та посухостійкість; і як наслідок – зниженням урожаю зерна озимої пшениці, ячменю, кукурудзи та зеленої маси конюшини на сильно- та середньо кислих ґрунтах на 19-39% [3]. Через це, на кислих землях щорічні втрати продукції рослинництва в перерахунку на зерно перевищують 2 млн т [4].

В ринкових умовах всі енергоємні заходи, в тому числі й хімічна меліорація кислих земель, повинні бути максимально ефективними та відповідати вимогам екологічної безпеки. Незважаючи на високу екологічну ефективність застосування вапнякових матеріалів, яка визначається збереженням ґрунту від руйнування в процесі кислотної деградації, його обсяги за останні 30 років скоротились більше ніж у 15 разів, що обумовлено реформуванням земельних відносин в аграрному секторі економіки та низьким рівнем фінансового забезпечення переважної більшості сільськогосподарських підприємств.

В дореформенний період систематичне внесення вапна на кислих землях забезпечувало щорічне отримання додаткової продукції рослинництва на рівні 650 тис. т зернових одиниць [2]. Це було, безумовно, позитивним явищем для конкретних суб'єктів господарювання на землі (колгоспів і радгоспів), оскільки всі витрати на проведення хімічної меліорації здійснювались за кошти Державного бюджету. Але, на загальнодержавному рівні проведення цього меліоративного заходу було економічно неефективним, бо замість інтенсивного використання місцевих родовищ вапнякових матеріалів, останні завозились з віддалених регіонів. Вапнякові матеріали нерідко мали низькі якісні характеристики, в тому числі, невисокий вміст карбонату кальцію. Не набула істотного поширення фітобіологічна меліорація, як найбільш

дешевий засіб поліпшення ґрунтових властивостей та підвищення продуктивності кислих земель.

Крім того, суттєвими недоліками відзначались і методичні підходи до практичної реалізації меліоративних заходів на кислих землях. Зокрема, перевищення науково обґрунтованих норм внесення вапна («перевапнування») на ґрунтах легкого гранулометричного складу, що домінують в поліських агроландшафтах, супроводжувалось вилуговуванням у підґрунті води до 30% внесеного кальцію і магнію, і як наслідок – різким підвищенням жорсткості води у навколишніх водоймах, криницях тощо.

В сучасних умовах розширенню використання хімічних меліорантів в аграрному виробництві перешкоджає диспропорція цін на промислову і сільськогосподарську продукцію. Реалізаційні ціни на продукцію рослинництва, що складаються на ринку, не забезпечують сільськогосподарському товаровиробнику адекватної віддачі від застосування агрохімікатів. При підвищенні вартості агрохімікатів зростає собівартість продукції рослинництва, а при незабезпеченості приросту собівартості приростом врожаю знижується конкурентоспроможність отримуваної продукції. За розрахунками енергетичної ефективності хімічної меліорації кислих земель, проведеними фахівцями ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського» «при нормі вапнування 5 т/га для підтримки рентабельності цього агрозаходу потрібно отримувати прибавки врожаїв на 30-50% вищі за існуючі» [2]. Тому наразі, враховуючи обмежені можливості аграрних підприємств і нагальну потребу проведення меліоративних заходів, має бути передбачена часткова компенсація (не менше 40-50%) їх вартості за рахунок коштів Державного бюджету України. Тобто дана проблема не може бути вирішеною лише за рахунок власних обігових коштів сільськогосподарських товаровиробників без державної підтримки.

Хімічна меліорація кислих земель повинна здійснюватись на основі робочих проектів землеустрою щодо захисту земель від закислення, що регламентується Ст. 36 Закону України «Про охорону земель» та Ст. 54 Закону України «Про землеустрій». Ці проекти повинні розроблятися на альтернативній основі для вибору оптимальних рішень на місцях з врахуванням природно-господарських умов, ресурсного, матеріально-технічного та фінансового забезпечення конкретного сільськогосподарського підприємства. Відповідно до цього, підготовка проектно-кошторисної документації має здійснюватись з врахуванням даних останнього туру агрохімічного обстеження, побажань замовника та його матеріально-технічних і фінансових можливостей. Ця документація повинна передбачати, крім проведення відповідних етапів меліоративних робіт, здійснення контролю за якістю їх виконання та ефективністю, а саме: встановлення потреби ґрунтів у вапнуванні на кожному

окремому полі (або земельній ділянці); визначення форм і норми внесення кальцієвмісних сполук, технології та періодичності їхнього застосування, витрат на внесення вапна та здійснення техніко-економічних розрахунків.

Оскільки основною статтею витрат на проведення хімічної меліорації є вартість меліорантів та їх транспортування (70-75%), тому для підвищення економічної ефективності цього меліоративного заходу потрібно більш широко використовувати місцеві поклади кальцієвмісних сполук. За даними ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н.Соколовського», в Україні налічується 30 родовищ вапняка, з орієнтовними запасами понад 83 млн. тонн та 5 родовищ доломіту (відповідно 424 млн. тонн) [3].

Для підвищення ефективності хімічної меліорації кислих земель вносити кальцієвмісні сполуки необхідно так, щоб їхня максимальна дія припадала на культури, що найкраще реагують на цей захід. В умовах Полісся це, насамперед, багаторічні бобові трави, озима пшениця, ячмінь, кормові коренеплоди. В нашому експерименті, вапнування кислих дерново-підзолистих ґрунтів залежно від системи удобрення сільськогосподарських культур забезпечило приріст урожаю зерна озимої пшениці на рівні 7-13%; ячменю – 9-12; зеленої маси конюшини – 8-12%.

Отже, екологічна ефективність хімічної меліорації кислих земель полягає в захисті ґрунту від кислотної деградації, а економічна – в прирості урожаю сільськогосподарських культур і швидкій окупності меліоративних заходів. Для забезпечення високої еколого-економічної ефективності цих меліоративних заходів вони повинні здійснюватись на основі відповідних робочих проектів землеустрою, розроблених з врахуванням різноманітних природно-господарських умов сільських територій. Дієвим заходом щодо підвищення економічної ефективності хімічної меліорації є використання місцевих покладів вапнякових матеріалів та першочергове їх внесення під пріоритетні культури на середньо кислих землях.

Література:

1. Мазур Г.А. Підвищення родючості кислих ґрунтів / Г.А. Мазур, Г.К. Медвідь, В.М. Сімачинський. – Київ: Урожай, 1984. – 176с.
2. Ресурсозберігаючі технології хімічної меліорації ґрунтів в умовах земельної реформи / За ред. Р.С. Трускавецького, С.А. Балюка. – Київ: Державний інститут управління та економіки водних ресурсів, 2000. – 70 с.
3. Хімічна меліорація ґрунтів (концепція інноваційного розвитку) / За ред. С.А. Балюка, Р.С. Трускавецького, Ю.Л. Цапка. – Харків: Міськдрук, 2012. – 129 с.

4. Корчинська С.Г. Напрями підвищення ефективності застосування засобів хімізації у землеробстві України / С.Г. Корчинська, Л.К. Тичина // Землеустрій і кадастр. – 2013. – № 3. – С. 57-62.

Дудич Леся Василівна,
*кандидат економічних наук,
в.о. доцента кафедри землеустрою
Львівського національного аграрного університету;*
Дудич Галина Миколаївна,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри землеустрою
Львівського національного аграрного університету*

РОЛЬ ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ЗЕМЛЕУСТРОЇ В ФОРМУВАННІ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ

На підставі досліджень було обґрунтовано використання двох підходів при землеустрої: еколого-ландшафтного та агроекологічного. Перший підхід ураховує ландшафтну диференціацію території з виділенням еколого-ландшафтних зон (типи, підтипи, види) і передбачає організацію території за певними визначеними елементами агроландшафту (місцевості, підурочища, фації). Другий підхід припускає вивчення як агроекологічних особливості території (агроекологічні фактори і режими) стосовно окремих видів або груп сільськогосподарських культур і виділення агроекологічно однотипних територій (типи, класи, комплекси, види) як базис для конструювання агроценозів, тобто для здійснення землеустрою (встановлення складу, площ і трансформації угідь, розміщення сівозмін та ін.). Необхідність використання еколого-ландшафтного й агроекологічного підходів є об'єктивною [1, с. 58]. Основним змістом організації території сільськогосподарських підприємств у межах території сільської ради на еколого-ландшафтній основі є створення територіальних і організаційно-господарських умов для якнайповнішого та екологічно безпечного використання продуктивного середовища та властивостей рослин конкретних агроландшафтів з урахуванням їх особливостей [2, с. 253].

Для підвищення екологічної ефективності використання земельних ресурсів виникає необхідність у створенні екологічно стійких агроландшафтів, які в свою чергу призводять до підвищення стійкості виробничо-територіальних структур, що в кінцевому результаті дозволяє підвищити екологічну ефективність використання та охорони землі.

Тільки лише з позиції адаптивно-ландшафтного підходу можна пізнавати динамічні властивості сучасних ландшафтів, де основою пізнання будуть ґрунт та екологічні екосистеми агроландшафтів [3, с. 58]. На нашу думку, можна використовувати комплексний підхід, при якому застосовувати декілька підходів залежно від природних умов території, ступеня еродованості території, наявності різних форм власності на землю і т. п.

Повністю погоджуємось з Мартином А. Г. та Шевченко О. В., які вважають, що впровадження ландшафтного підходу реалізуються за допомогою ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території (КМОТ), яка забезпечує найбільш раціональне використання земельних ресурсів, захист їх від деградації. Суть КМОТ полягає у приведенні існуючого агроландшафту до відповідних екологічних вимог шляхом диференційованого використання земельних ресурсів; врахування смугової структури природних комплексів; контурної організації території землекористування; створення польової гідрографічної мережі шляхом впровадження в агроекосистему протидеградаційних заходів постійної дії (різного типу водорегулюючих валів, залуження водотоків, полезахисних лісових смуг); застосування ґрунтозахисних способів обробітку ґрунту; оптимізації співвідношення інтенсивного землеробства, природних фітоценозів і водних просторів [3, с. 58].

В даному контексті цікавим є досвід США. У 80-х роках в США була запроваджена програма ґрунтозахисних заходів «The Conservation Reserve Program», тобто програма збереження, або «резервації» ерозійно небезпечних територій, виведення їх з обробітку із засіванням багаторічних трав на 10-15 років. Найкращих результатів щодо мінімізації наслідків прояву водної ерозії серед штатів було досягнуто в штаті Міссурі також був досягнутий і інший позитивний результат – приблизна структура земельного фонду склала 1/3 орних земель, 1/3 пасовищ та сінокосів, 1/3 лісових угідь. Така структура була досягнута за рахунок «резервації» сільськогосподарських земель. Резервацію земель використовували для певних практичних цілей збереження: прибережні буфери (зони); буфери для мешкання дикої природи; буфери для водно-болотних угідь; фільтрувальні смуги; реставрації водно-болотних угідь. Завдяки цим заходам в регіоні вдалося покращити якість водних ресурсів, збільшити ареали популяції рослинного та тваринного світу для даної території та загалом оптимізувати екологічне середовище регіону. Впровадження програми CRP проводиться для окремих агроформувань. Також була прийнята загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі, в якій передбачалось ряд заходів: оптимізація площ угідь, зменшення ступеня розораності, впровадження ґрунтозахисних систем

обробітку, створення екологічних коридорів та інше. Найбільше практичне застосування ґрунтово-охоронного заходу у США який показав свою дієвість у мінімізації прояву водної ерозії, є «Filter strip» (фільтраційна смуга). Ширина фільтраційних смуг коливається в межах 6–40 м [4, с.95] (рис. 1).



Рис. 1. Фільтраційна смуга для зупинки розвитку відвершку яру (штат Іллінойс, США)

Джерело: [4]

Впровадження контурно-меліоративної організації території на самому початку потребує значних фінансових вкладень, що на сьогодні є недоступним власникам землі та в державі в цілому. Існує ряд заходів, які не потребують значних фінансових витрат, а їх дієвість компенсує затрачені зусилля у вигляді збільшення урожаю продукції та зменшенні ерозії ґрунтів. До цих заходів відносять: поперечний обробіток похилих ділянок; часткове виведення із обробітку ділянок, які мають утворення відвершків яру та створення на них фільтраційних смуг; залишення на полях післяжнивних решток; впровадження ґрунтозахисних сівозмін [4, с. 98].

Загальнодержавною програмою формування національної екологічної мережі України передбачено, що особливій охороні підлягають території та об'єкти які є частиною структурних територіальних елементів екомережі: природних регіонів, природних коридорів, буферних зон. Основною метою даної програми є збільшення площі земель з природними ландшафтами та формування ними територіально єдиної системи, яка побудована з урахуванням природних шляхів міграцій та поширення видів екосистем, видів рослин і тварин та їх популяції, сприяти збалансованому й невиснажливому використанню біологічних ресурсів у господарській діяльності. Програма містить чітко сформульовані завдання у сфері формування національної екомережі, у

питаннях охорони та відтворення земельних, водних, біологічних ресурсів, збереження біологічного розмаїття.

Важливе значення для формування та організації території екомережі має землеустрій, який передбачає комплекс заходів щодо використання та охорони земель. На особливу увагу заслуговують землевпорядні проектні рішення щодо консервації земель та проектування лісосмуг, оскільки саме ці земельні ділянки можуть виконувати функції сполучних, буферних та відновлюваних територій у структурі екомережі на місцевому рівні [5, с. 33].

Отже, з впевненістю можна стверджувати, що ґрунтозахисні та ґрунтоохоронні заходи та застосування підходів щодо максимального збереження природних територій (ландшафтів), в тому числі в землеустрої відіграють важливу роль в формуванні території екомережі.

Література:

1. Тихенко Р.В., Колесник А.М. Землеустрій як наукова основа організації екологічно безпечного використання та охорони земельних ресурсів.
2. Богіра М. С., Ярмолюк В. І. Землевпорядне проектування : теоретичні основи і територіальний землеустрій : навч. посіб.; за ред. к.е.н. М.С. Богіри. Київ : Аграрна освіта, 2011. 416 с.
3. Мартин А.Г., Шевченко О.В. Контурно-меліоративна організація території як система заходів щодо збереження продуктивності агроландшафтів. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель* № 3. 2017. С. 56-74.
4. Бутенко Є.В., Харитоненко Р.А. Порівняльний аналіз ефективності функціонування контурно-меліоративної організації території. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. № 3. 2017. С. 93-99.
5. Стойко Н. Землеустрій як інструмент формування та організації території екологічної мережі. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. № 23 (2). 2016. С. 29-34.

Шпiк Наталiя Романiвна,
кандидат економiчних наук,
доцент кафедри земельного кадастру
Львiвського нацiонального аграрного унiверситету

ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ: ЗАХІД – УКРАЇНА

Сучасні економічні відносини в Україні, що обумовлені рецесією світової економіки та великими дисбалансами, постає проблема своєчасного забезпечення обсягу податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів держави. Одним із таких податків є податок на нерухоме майно, який відмінний від податку на земельну ділянку.

У відповідному форматі нагальним є перегляд концептуальних засад економічного розвитку та зміна орієнтирів державного регулювання через децентралізацію владних повноважень у бік ефективного функціонування територіальних громад, які здатні вирішувати питання самостійно для розвитку території і наповнювати місцеві бюджети [6].

Нерухоме майно успішно справляється у 130 країнах світу і становить у більшості з них фінансову основу розвитку їх територій.

Як показує практика, оподаткування в Україні має низку недосконалостей, а саме у податковому законодавстві. Перш за все це було пов'язано з визначенням об'єктів оподаткування, оцінкою її бази, механізмом встановлення пільг та визначення кола пільговиків. Особливо ця проблема загострюється в умовах здійснення реформи бюджетної децентралізації, де податку на нерухоме майно відводиться одна з головних ролей у наповненні місцевих бюджетів.

Але вирішення даного питання має здійснюватися через методичні підходи дослідження, аналізу і творчого мислення досвіду розвинених країн світу у сфері оподаткування нерухомості та впровадження на теренах України. Ця проблема потребує все більших досліджень, що пов'язано з удосконаленням системи оподаткування.

Податкові системи більшості країн склалися століттями під впливом різних економічних, політичних та соціальних умов. Тому цілком природно, що податкові системи різних країн відрізняються одна від одної : за видами і структурою податків, їх ставок, способами стягування, фіскальними повноваженнями органами влади різного рівня, масштабами та кількістю наданих пільг і цілим переліком інших найважливіших ознак [7, с. 143].

Починаючи з XVIII ст. нерухомість є традиційним об'єктом оподаткування у більшості країн світу. Нерухомість як власність вважалась проявом багатства людей.

Хочу відмітити, що на сьогоднішній день податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, це передбачено Податковим

кодексом України, де визначено платників податків, об'єкти оподаткування, базу оподаткування, пільги зі сплати податку на нерухоме майно та ставки податку [1].

Згідно законодавства об'єктом оподаткування є об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі їх частки, базою оподаткування – загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток [1].

Як відомо, податок на нерухоме майно обчислюється контролюючим органом на підставі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. База оподаткування об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи платника податку, зменшується :

- для квартир на 60 м²;
- для житлового будинку на 120 м²;
- для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податку квартири та житлового будинку, у тому числі їх часток) на 180 м² [1].

Податок на нерухомість у країнах Європейського союзу є ефективним засобом боротьби з тіньовою економікою, стабільним джерелом наповнення місцевих бюджетів усіх рівнів. Ставки оподаткування у світі, як показує традиція, визначаються у вигляді фіксованих або змінних, що залежить від запланованих бюджетних витрат і величини наявної бази оподаткування.

При оподаткуванні часто використовуються спеціальні корегуючі коефіцієнти, що враховують кількість населення, тип населеного пункту, місце розташування, якісні показники тощо. Проте ефективність податку на нерухомість значною мірою визначається не державою, а органами місцевого самоврядування. Це відбувається таким чином, що держава визначає загальні засади справляння податку, а органи місцевого самоврядування самостійно, у межах закону приймають рішення щодо розміру ставок, здійснюють адміністрування податку [4].

Що стосується ставки податку на нерухомість, то у більшості країн вона становить менше 1% від бази оподаткування. Наприклад у Великобританії – 1,5%, Іспанія – 0,3–1,1%, Кіпр – 3,5%, Франція – 3,1%, Чорногорія – 0,08–0,8%, Канада – 1,0–1,2%, Грузія – 0,05–0,8%. І якщо нерухомість це стаціонарний об'єкт з чітко визначеними фізичними межами і координатами, то і податок на нерухомість має бути прив'язаний до відповідної території і оцінювання об'єкта проводиться безпосередньо силами оцінювачів фірми, що займаються даною оцінкою. Це і є підставою надавати у податкові органи відомості про оцінку його вартості.

Якщо взяти Францію, то тут система оподаткування має багато гілок, серед яких : податок на проживання, податок на дохід, податок на

багатство (майно), податок на прибуток з перепродажу, податок на статки та інше [3].

І ще, у Франції податок на нерухомість може бути різним навіть для об'єктів розташованих в одному кварталі. Від оплати податку звільняються : державна власність; будівлі, що знаходяться за межами міст і призначені для сільськогосподарського використання; фізичні особи 75 років і суб'єкти, що отримують допомогу з інвалідності. А також, податок на нерухомість підлягає сплаті незалежно від того, чи проживає власник нерухомості у Франції, чи є він резидентом. Податок на проживання сплачується не власником нерухомості, а тим хто фактично проживає у даній нерухомості на 1 січня поточного року. Тобто, якщо нерухомість здається в оренду, податок за проживання сплачує орендар. Якщо власник проживає у своєму будинку, то він платить обидва податки – податок на нерухомість і податок на проживання. Податок на прибуток з перепродажу сплачується у тому випадку, якщо перепродається нерухомість куплена у Франції. Перепродаж у перший рік після купівлі оподатковується у розмірі 33,3% (відсоток зменшується з кожним роком). Якщо ж нерухомість продається після 15 років володіння, то власник нерухомості звільняється від сплати цього податку [3].

У Німеччині податок на нерухомість сплачується незалежно від його призначення (комерційне користування чи ні). Він накладається на податкову вартість майна по загальній федеральній ставці 0,35% [8, с. 8].

У Великобританії характерними рисами системи оподаткування є : відсутність поділу землі та об'єктів нерухомості за цілями оподаткування; поділ нерухомості на житлову і нежитлову; розподіл обов'язків щодо адміністрування між органами місцевого самоврядування та центральними органами влади; наявність різних режимів оподаткування у розрізі територіальної обумовленості податкових відносин [4].

Світовий досвід засвідчує, що при застосуванні правильного підходу, податок на нерухомість може стати однією з вагових статей доходної частини бюджету. Він забезпечує 95% надходжень до місцевих бюджетів у Нідерландах, 81% – у Канаді, 52% – у Франції. За даними Світового Банку, у країнах з економікою, що розвивається, податок на нерухомість становить 40-80% надходжень до місцевих бюджетів [5].

І на завершення, розмір ставок залежить від особливостей національного законодавства та господарської практики і значною мірою визначається політичними чинниками.

Аналізуючи світовий досвід, можна зазначити, що податки є найпоширенішими у розвинених країнах і становлять основний фінансовий внесок у розвиток держави. Зарубіжний досвід оподаткування повинен стати для України основою та необхідною умовою удосконалення податкової системи на шляху до ринкових перетворень.

Україна має перейти до визначення бази оподаткування на основі ринкової оцінки та кадастрової вартості нерухомості, тому що дані розрахунки мають лежати у площині справедливого визначення податкового навантаження на платника податків.

Крім того, податок на нерухомість є відносно простий і прозорий в адмініструванні; він є фіксованим; заохочує перерозподіл фондів від менш ефективного до більш ефективного власника, що є надзвичайно важливим в Україні; передбачає оподаткування тіньової діяльності, зменшує стимул до приховування прибутків; забезпечує відносно стабільні надходження до бюджету.

Література:

1. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
2. Аблязова Е. З. Світовий досвід оподаткування нерухомості / Е. З. Аблязова // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова, 2013. – Т. 18. – Вип. 3/1. – С. 7–10.
3. Оподаткування нерухомості у Франції / [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://evro-perspektyva.com.ua/neruhomist-za-kordonom-vash-druhyjdim/frantsiya/opodatkuvannya-neruhomosti/>.
4. Прокопенко В. Ю. Оподаткування нерухомості – інструмент наповнення муніципальних бюджетів та регулювання місцевих ринків нерухомості / В. Ю. Прокопенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcl&j=7&id=39>.
5. Стіпахно В. І. Зарубіжний досвід стягнення податку на нерухомість. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. № 9. С. 18–25.
6. Шевчук С. В. Методичні підходи до оподаткування нерухомості : західна традиція. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, № 2, 2014. 205 с.
7. Шпик Н. Р. Системи оподаткування нерухомості в європейських країнах. Вісник Львівського національного аграрного університету : архітектура і сільськогосподарське будівництво. Львів, 2019. № 20. С. 143.

НАПРЯМ 5. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Білий Денис Іванович,

*аспірант кафедри міжнародної економіки
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

СУТНІСТЬ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПЕНСІЙНИХ РАХУНКІВ В СИСТЕМІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ США

Індивідуалізм як прояв капіталізму – основа буття громадян США. Дані поняття вже давно вийшли за рамки економіки й тісно вплелися в соціальну складову життя кожного американця. Не оминуло таке явище й систему пенсійного забезпечення. Завдяки розвитку капіталістичних відносин та тяжінню громадян США до індивідуалізму, актуальним є питання трансформацій індивідуальних пенсійних рахунків («IRA») та тенденцій розвитку даного інструменту пенсійних накопичень.

Дане питання лишається недостатньо дослідженим серед українських та іноземних авторів. Найбільшого прориву в даному питанні вдалось досягти американській асоціації «Investment Company Institute» [1], котра сформувала піраміду інструментів пенсійних накопичень США за рівнем значущості для громадян США. Саме на вершині даної піраміди знаходяться індивідуальні пенсійні рахунки («IRA»).

Описуючи безпосередньо індивідуальні пенсійні рахунки («IRA») зазначимо, що дані пенсійні плани мають на меті задовольнити потреби населення в добровільному пенсійному забезпеченні, якщо громадянин вважає пенсійні відрахування роботодавця недостатніми для забезпечення бажаних пенсійних надходження при досягненні пенсійного віку. Існує декілька різновидів таких пенсійних планів (табл. 1).

Розглядаючи детально кожен з даних типів пенсійних рахунків зазначимо, що перший різновид «IRA» – відомий як традиційний «IRA» – дозволяє доповнювати пенсійні відрахування, які здійснює роботодавець на користь працівників, або ж замінювати такі відрахування. Відкрити такий рахунок можна, звернувшись до брокерської компанії, взаємного фонду або до банку. Кошти, що відраховує вкладник можуть бути інвестовані у будь-які інструменти фондового ринку (від облігацій до похідних фінансових інструментів). Перевагою даного рахунку є податкова пільга на етапі здійснення внесків, тобто вкладник отримує сплачені податки на доходи з даних

внесків назад, та відсутність оподаткування доходу, що приносять такі вкладення. Податки будуть стягуватись лише з моменту початку пенсійних виплат. Недоліком даного пенсійного плану є необхідність отримання мінімально визначених виплат з вашого «IRA» по досягненню 70,5 років. Якщо вкладник не захоче отримувати дані виплати, він вимушений буде сплатити штраф у розмірі 50% від мінімально визначеної виплати [1].

Таблиця 1

**Кількість домогосподарств, що використовують «IRA»
в абсолютному, відносному вираженні та обсяги активів
таких пенсійних рахунків на кінець 2018 року в США**

Тип IRA	Рік заснування	Кількість домогосподарств з відповідним «IRA»	Відсоток домогосподарств з відповідним «IRA»	Активи «IRA», млрд дол. США
Традиційний IRA	1974 (Employee Retirement Income Security Act)	33.2 million	26,0%	\$7,496
SEP IRA	1978 (Revenue Act)	7.5 million	5,9%	\$510
SAR-SEP IRA	1986 (Tax Reform Act)			
SIMPLE IRA	1996 (Small Business Job Protection Act)			
Roth IRA	1997 (Taxpayer Relief Act)	22.5 million	17,6%	\$800

Джерело: складено автором за даними [1]

Схожим на традиційний «IRA» є пенсійний план «Roth IRA». Доповнення «Roth» передбачає сплату всіх податкових стягнень одразу при отриманні доходу та звільнення від таких зобов'язань під час отримання пенсійних виплат. Також, даний пенсійний план не передбачає обов'язкового одержання мінімально визначених виплат по досягненню 70,5 років, що дозволяє збільшувати дохідність пенсійних вкладень шляхом реінвестування. Даний тип «IRA» є другим за популярністю в США [1].

Наступними різновидами «IRA» є «SIMPLE IRA», «SAR-SEP IRA» та «SEP IRA». «SIMPLE» – аббревіатура, що означає заохочення

заощаджень для працівників («savings incentive match for employees»). Даний пенсійний план фінансується роботодавцем та пропонується невеликими підприємствами, що мають у штаті до 100 осіб. «SAR-SEP IRA» – пенсійний план, що фінансується роботодавцем та діяв до 1996 року, після чого був замінений на «SIMPLE IRA». Даний план застосовувався підприємствами з кількістю працівників до 25 осіб. «SEP IRA» («Simplified Employee Pension») – план розроблений для самозайнятих осіб або власників малих бізнесів, що прагнуть здійснювати пенсійні відрахування для себе та своїх найманих працівників. Перевагою для вкладників виступають значно вищі ліміти відрахувань в порівнянні з іншими пенсійними планами. Так, найманий робітник може отримувати відрахування у розмірі до 25% своєї річної заробітної плати, а самозайнята особа – 20% від річного прибутку, станом на 2019 рік [1; 2].

Визначивши суть кожного типу індивідуальних пенсійних рахунків, слід оцінити історичний розріз популярності тих чи інших типів «IRA». Спершу розглянемо відсоткове співвідношення індивідуальних пенсійних рахунків, відкритих у взаємних фондах, оскільки відкриття індивідуальних пенсійних рахунків у таких фондах є найбільш популярним в США (рис. 1).

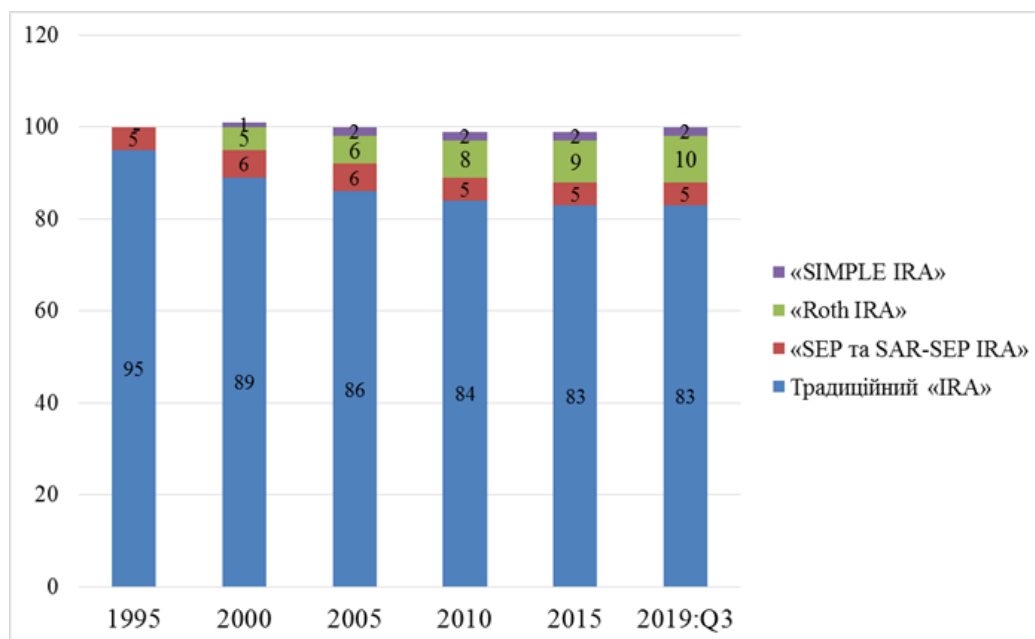


Рис. 1. Пенсійні рахунки «IRA» різних типів відкриті у взаємних фондах у загальній вартості активів «IRA» протягом 1995-2019 років, %

Джерело: складено автором за даними [3]

З рисунку 1 випливає, що перевага завжди віддається саме традиційному «IRA», проте частка даного типу пенсійного плану

поступово зменшується на користь «Roth IRA». А от «IRA», що фінансуються роботодавцями стабільно займають сукупно 5%-8% від усіх активів «IRA» у взаємних фондах.

Надалі необхідним є оцінити активи в яких розміщуються кошти закумуляовані «IRA» (рис. 2).

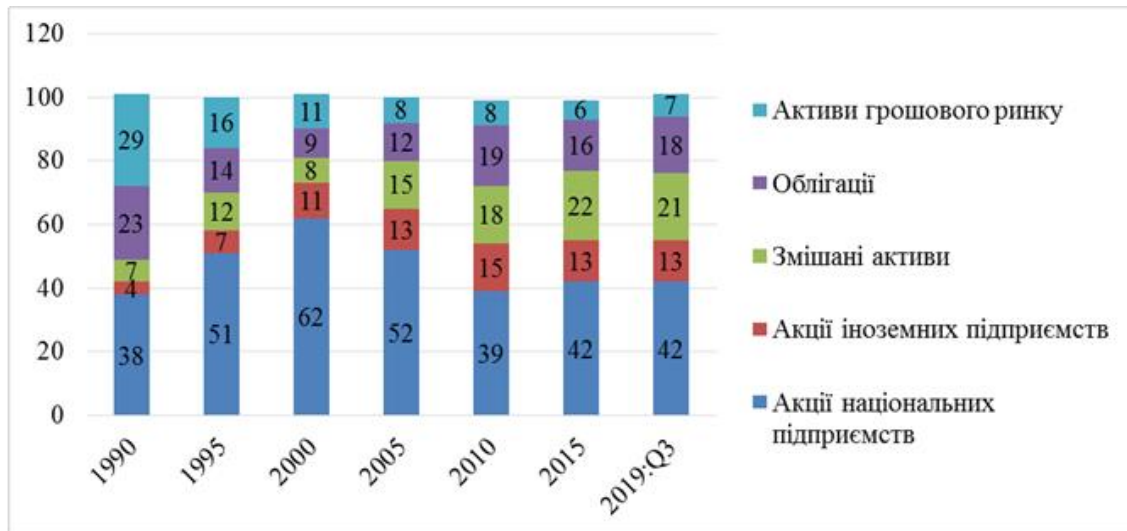


Рис. 2. Розміщення активів «IRA», котрі відкриті у взаємних фондах, за об'єктами інвестування протягом 1990-2019 років у загальній частці активів таких «IRA», %

Джерело: складено автором за даними [3]

З Рисунку 2 впливає той факт, що серед об'єктів інвестування спостерігається зменшення частки фондів грошового ринку та зростання частки фондів, що інвестують в акції іноземних емітентів та фонди, активи яких мають змішану (гібридну) структуру активів. Фонди облігацій втратили свою популярність в 1995-2005 роках, проте у 2019 році такі взаємні фонди майже відновили частку 1990 року.

Отже, роблячи висновок щодо сутності та історичних трансформацій індивідуальних пенсійних рахунків, зазначимо, що такі пенсійні плани є корисним доповненням до рахунків, що фінансуються роботодавцем. Більшість з індивідуальних пенсійних рахунків мають жорсткі обмеження щодо коштів, які можуть на них відраховуватись. Проте, різноманіття таких рахунків та інституцій, які забезпечують їх відкриття, дозволяє ефективно розподіляти пенсійні накопичення.

Література:

1. Investment Company Fact Book 2019. *Investment Company Institute*. URL: https://www.icifactbook.org/deployedfiles/FactBook/Site%20Properties/pdf/2019/2019_factbook.pdf (дата звернення: 11.02.2020).

2. Melissa Phipps. How the Self-Employed Can Save for Retirement With a SEP-IRA. *The Balance*. URL: <https://www.thebalance.com/what-is-a-sep-ira-2894479>_(дата звернення: 15.03.2020).

3. The US Retirement Market, Third Quarter 2019 (December). *Investment Company Institute 2019*. URL: www.ici.org/info/ret_19_q3_data.xls (дата звернення: 01.03.2020).

НАПРЯМ 6. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Антосюк Владислава Ігорівна,

студентка

Львівського національного університету імені Івана Франка

ФІКТИВНЕ БАНКУТСТВО В УКРАЇНІ: ОЗНАКИ, НАСЛІДКИ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗСЛІДУВАННЯ

У сучасному конкурентному середовищі банкрутство є цілком природним процесом оздоровлення та реструктуризації національної економіки. Проте в Україні банкрутство підприємницьких структур стало окремим самостійним видом бізнесу, що спеціалізується на протиправному використанні даного інституту з корисливою метою. Власне тому актуальною проблемою сьогодення постає питання про навмисність та фіктивність банкрутства, а також про неправомірні дії керівників або власників підприємств при «доведенні» до банкрутства.

Визначення «фіктивного банкрутства» міститься в законодавчих та нормативних актах України (табл. 1).

Таблиця 1

Значення поняття «фіктивне банкрутство»

Джерело тлумачення	Стаття	Формулювання
1	2	3
Кримінальний кодекс України	218	Фіктивне банкрутство – завідомо неправдива офіційна заява громадянина-засновника або власника суб'єкта господарської діяльності, а також службової особи суб'єкта господарської діяльності, а так само громадянина-суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом.
Господарський кодекс України	215	Фіктивним банкрутством визнається завідомо неправдива заява суб'єкта підприємництва до суду про нездатність виконати зобов'язання перед кредиторами та державою. Встановивши факт фіктивного банкрутства, тобто фактичну платоспроможність боржника, суд відмовляє боржникові у задоволенні заяви про визнання банкрутом і застосовує санкції, передбачені законом.

1	2	3
Кодекс України про адміністративні правопорушення	166-17	Фіктивне банкрутство – завідомо неправдива офіційна заява громадянина – засновника (учасника) або службової особи суб'єкта господарської діяльності, а так само громадянина-суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі, тягнуть за собою накладення штрафу від семисот п'ятдесяти до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Джерело: складено автором на основі [посилання на ЗУ]

В Україні через недосконалість законодавства про банкрутство у судовій практиці виникають проблеми з його застосуванням. Зокрема, на ефективність боротьби із злочинами, пов'язаними з банкрутством, негативно впливають розбіжності в окремих положеннях, що регулюються нормами кримінального і господарського права. Так, згідно зі статтями 219 та 222 Кримінального кодексу України великою матеріальною шкодою вважається сума, яка в п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [5].

Порушенню справи про банкрутство чи визнанню підприємства банкрутом зазвичай передують певні некоректні чи навмисні дії керівників боржника. На жаль, довести вину зловмисників не завжди вдається. Як показує досвід, застосування норм, що встановлюють кримінальну відповідальність, зокрема, за злочин доведення до банкрутства, викликає певні труднощі.

На основі цього можна виділити основні внутрішні та зовнішні причини виникнення умисних банкрутств суб'єктів господарювання в Україні. До внутрішніх відносять: значний ступінь зносу основних фондів, нестача власних оборотних коштів, відсутність довгострокового планування, недоступність джерел довготермінового фінансування, відсутність успішного досвіду фінансового оздоровлення за умов фінансової та політичної невизначеності, низька платіжна дисципліна контрагентів та неринкові механізми ціноутворення; а до зовнішніх – економічне середовище, демографічна ситуація, рівень розвитку конкуренції, високий рівень корупції, рівень реальних доходів населення, недосконалість законодавства, відсутність чіткого фінансового механізму регулювання фінансової системи тощо.

Виникнення проблем з явищем фіктивного банкрутства, насамперед, пов'язано з недосконалістю нормативно правової бази у даній сфері, застосування норм якої не сприяє підвищенню ефективної протидії фіктивному банкрутству та незаконним діям у разі банкрутства, латентністю такої категорії злочинів, а також зловживання як з боку боржника, так і з боку кредитора [6].

Необхідно виокремити також можливі механізми розслідування сумнівного банкрутства, серед яких головними є тактика кредитора щодо застосування превентивних заходів та судово-економічна експертиза.

Тактика кредитора щодо застосування превентивних заходів, спрямованих на недопущення можливості понесення збитків від фіктивного банкрутства, є одним з найдієвіших методів розслідування умисного банкрутства, який полягає у тому, що необхідно бути в тісній взаємодії з контрагентами, а не дистанціюватися від них. При цьому раптове і непрогнозоване погіршення фінансового стану; необґрунтоване виведення активів; зміна керівника або власників компанії-боржника, адреси місцезнаходження або найменування; дострокове виконання зобов'язань перед іншими кредиторами, поява нових кредиторів або боржників із значним розміром зобов'язань є ознаками потенційних проблем в подальшій роботі з контрагентом.

Судово-економічна експертиза є також важливим елементом доказів у судовому процесі щодо встановлення ознак фіктивного банкрутства, який дозволяє суду виявити та формально закріпити факт або відсутність складу злочину. У результаті проведеної експертизи правоохоронні або судові органи можуть, спираючись на законні підстави у формі методологічно обґрунтованого висновку судового експерта, прийняти вмотивоване рішення у кримінальній справі.

Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що за своїм змістом банкрутство як економічно-правова категорія є невід'ємною частиною і звичним явищем ринкової економіки, в той час як злочини, пов'язані з фіктивним банкрутством, належать до найпоширеніших у сфері економіки та є досить поширеними в Україні. Нормативно-правова база системи умисного банкрутства є недостатньо вдосконаленою по відношенню до світового законодавства та водночас вимагає певних змін, щоб відповідати ситуації, яка склалася на даному етапі реформування та розвитку економіки України. Заподіяння матеріальної шкоди учасникам господарських взаємовідносин, сприяння монополізації підприємств, дестабілізація ринкової системи держави шляхом знищення малого й середнього бізнесу, протидія розвитку виробництва, створення перешкод підвищенню життєвого рівня населення – усе це є наслідками умисного банкрутства та становить суспільну небезпеку загалом. А механізми розслідування сумнівного

банкрутства, зокрема, тактика кредитора щодо застосування превентивних заходів та судово-економічна експертиза, хоча і є досить дієвими, проте потребують подальшого ґрунтовного дослідження та вдосконалення згідно міжнародних стандартів.

Література:

1. Абрамова А.С., Духніч О.В. Основні причини банкрутства підприємств України та заходи по запобіганню їх неплатоспроможності. Молодий вчений, 2017. Вип. 11 (51) від листопада 2017 року.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (Редакція станом на 02.04.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на на 02.04.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19 січня 2006 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>.
6. Проскуріна Н.М. Фіктивне банкрутство як загроза економічній безпеці підприємства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, серія економічна. 2011. Вип. 2. С. 174-183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2011_2_22.

Goncharenko Tatiana Petrivna,

Ph.D, director of

Sumy College of Economics and Trade

ANALYSIS OF APPROACHES TO ASSESSING A BANK'S FINANCIAL CONDITION IN THE CONTEXT OF FORMING A BANK'S FINANCIAL BUSINESS STRATEGY

In the current economic and social environment for banking sector, increasing attention is paid to bank strategic management, which implies the development of a long-term and prudent strategy of activity with adjustment to environmental factors and internal capabilities. Developing a financial strategy is a complex process that involves taking into account a number of

factors and solving various problems, which include the assessment of the financial condition of the bank.

According to the classical understanding, the financial condition of the bank is «a measure of providing the entity with the necessary financial resources and the degree of rationality of their allocation to carry out efficient economic activities and timely payments on their obligations» [1]. Given this definition, the financial position involves an analysis of the main elements of financial activity – assets, equity and liabilities of the bank.

Assessment of bank financial condition can be carried out by a sufficiently wide arsenal of methods. Among them are quantitative (for example, coefficients) and qualitative as well as complex estimates, etc.

The coefficient method usually involves the assessment of the following blocks characterizing different aspects of banks' activities: liquidity, financial stability, business activity and performance efficiency [4; 8]. They are estimated on the basis of financial statements (in particular, the balance sheet, the income statement).

Thus, the bank's liquidity characterizes the bank's ability to ensure timely, complete and uninterrupted fulfillment of all its monetary obligations. Common, instantaneous liquidity ratios, highly liquid and general assets ratios, as well as loan to deposit ratios are commonly used to estimate this.

Financial stability indicates the ability of a bank to meet its obligations and to ensure a sufficient level of profitability for proper functioning. Reliability, sufficiency and capital ratios, bank dependencies, etc. are used for its analysis.

A bank's business activity reflects the bank's ability to raise funds and manage them rationally. For its characteristics, indicators of activity of attraction of resources, interbank credits, term deposits, funds in the loan portfolio, coefficients of credit and deposit activity, etc. are used.

Performance efficiency in its various manifestations is characterized by profitability indicators, which include the most typical indicators: the overall level of profitability and return on costs, income, assets and capital, as well as net interest margin.

Coefficient analysis is usually considered to be fairly easy to use and has optimal values for each indicator. Its main drawback is the neglect of certain elements of the bank's activity, in particular its riskiness, which is quite recent.

On the basis of the coefficient method, separate groups of scientists developed their own methods, which, depending on the purpose of the research, focused on certain aspects of the activity. These include the model of V. Kromonov [5], the methodology of I. Goryachek [2], E. Shirinskaya [9], G. Fetisov [7], etc. However, they all have some drawbacks due to the inability to fully assess the financial position of the bank.

An equally common method that currently used at the level of the National Bank of Ukraine [6] is to assess the financial condition of banks using the CAMELS rating system. It involves the scoring of such elements as capital adequacy, asset quality, management performance, income adequacy, liquidity and market risk sensitivity. Its main drawback is the subjectivity of decision making, as individual blocks are evaluated here not by quantitative but by qualitative parameters, which requires expert judgment.

Analyzing foreign methods of assessing the financial condition of the bank [3] also distinguish the following subspecies: 1) integrated banking risk assessment systems, such as RAST (Risk Analysis Support Tool), RATE, etc.; 2) «pre-response» systems based on forecasts of static models – SEER, SCOR, SAABA, etc.; 3) macroprudential analysis.

These methods are quite time consuming, because they combine both expert polls and coefficient, economic and statistical methods. This complicates the prevalence of their application at the local level, and is usually done at the level of individual governments.

Summarizing the analysis of approaches to assessing the financial condition of the bank, it should be noted that each of them has both advantages and disadvantages. At the same time, when formulating a business strategy, bank management should focus on the specifics of a particular bank and its strategic orientations, while analyzing the financial situation in combination with several methods. Such a decision will allow a more rational assessment of the existing situation and a more informed management decision.

References:

1. Богацька Н. М. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення в бізнес-процесах підприємства / Н. М. Богацька, О. В. Галюк // Молодий вчений. – 2013. – № 2(02). – С. 12-16. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2013_2\(02\)__3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2013_2(02)__3).
2. Горячек І. Система своєчасного застереження проблем у діяльності банків / І. Горячек // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 6. – с. 27 – 29.
3. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль : Терно-граф, 2009. – 316 с.
4. Иванов В. В. Анализ надежности банка: практ. пособие / В. В. Иванов. – М.: Рус. деловая литература, 1996. – 320 с.
5. Кромонов В. С. Методика составления рейтинга надежности банков / В.С. Кромонов // Профиль. – 1998. – № 20.
6. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS: Положення Національного банку

України від 08.05.2002 р. № 171. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02>.

7. Фетисов Г. Г. Устойчивость коммерческого банка и рейтинговые системы ее оценки / Г. Г. Фетисов. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 168 с.

8. Шиллер Р. І. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення / Р. І. Шиллер. – Київ: Наукова думка, 1998. – 158 с.

9. Ширинська Є. Б. Рейтинг і лімітна політика банків / Є. Б. Ширинська // Вісник НБУ. – 2006. – № 5. – С. 29-31.

Демчишак Назар Богданович,

доктор економічних наук, доцент,

професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка;

Гриб Василь Миколайович,

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка;

Овчар Орест Андрійович,

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Удосконалення економічної та фінансової системи країни на засадах конкурентоспроможності, інноваційності та сталості потребує інституційно-організаційної й фінансової підтримки бізнес-середовища на основі формування фінансового потенціалу й ефективної реалізації інвестиційної політики не лише на мікро-, але й на мезо- й макрорівнях національної економіки.

Окремі аспекти формування фінансового потенціалу, реалізації інвестиційної політики в умовах побудови моделі інноваційного розвитку досліджували такі вчені, як: К. Іоненко, М. Крупка, М. Лесечко, А. Пересада, М. Туріяньська, О. Федонін, І. Чуницька та ін. Проте сучасні тенденції у ділових відносинах й підприємстві в Україні та світі зумовлюють актуальність поглибленого аналізу цих проблем. Відтак, метою дослідження є концептуалізація зв'язків між фінансовим потенціалом та інвестиційною політикою у контексті формування сучасного бізнес-середовища на засадах інноваційності й конкурентоспроможності.

У сучасній науці виділяють різні підходи до тлумачення сутності фінансового потенціалу на макро-, мезо- та макрорівні, зокрема поширені такі дефініції: 1) система відносин, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату [1, с. 57]; 2) органічна єдність наявних фінансових ресурсів та можливостей їх використання в межах певної адміністративно-територіальної одиниці [2, с. 5]; 3) можливий обсяг використання фінансових ресурсів економіки [3, с. 392]. Фінансовий потенціал країни, вважаємо, доцільно тлумачити як фінансові можливості економіки, що визначаються сукупним обсягом фінансових ресурсів усіх ланок фінансової системи та ефективністю їх використання. При цьому пропонуємо наступну концептуальну візію структури фінансового потенціалу країни: 1) вертикальна структура, що включає такі складові: макрорівневий – потенціал всієї економіки; мезорівневий – потенціал регіону, галузей; мікрорівневий – потенціал окремих підприємств, домогосподарств; 2) горизонтальна структура з виокремленням елементів: державні фінансові ресурси; фінансові ресурси суб'єктів господарювання; фінансові ресурси домогосподарств; ресурси суб'єктів фінансово-кредитної інфраструктури; іноземні фінансові ресурси.

Водночас у фінансовій науці недостатньо досліджень інвестиційного клімату у контексті його зв'язку із фінансовим потенціалом. З-поміж тлумачень інвестиційного клімату виділимо такі: 1) сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процеси інвестування (на макрорівні) та окремих підприємств, галузей (на мікрорівні) [4, с. 636-637]; 2) інтегральна оцінка діючої за певний період часу сукупності факторів, що дозволяє визначити ефективність економічної політики держави і прийняти рішення про доцільність інвестування при існуючому рівні ризику [5, с. 27]; 3) узагальнена характеристика сукупності економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що визначають привабливість і доцільність інвестування [6, с. 92].

Відзначимо, що інвестиційний клімат для потенційних інвесторів є індикатором активності національної економіки й визначає доцільність чи недоцільність вкладення коштів у конкретні підприємства. За відсутності сприятливого інвестиційного клімату країна позбавляється можливостей участі у перерозподілі світових фінансових потоків, а відтак привабливість інвестиційного клімату є важливим критерієм можливості як внутрішнього економічного розвитку, так і процесів інтеграції, що є надактуальним для будь-якої країни в сучасних умовах відкритості. Наявність сприятливого інвестиційного клімату дає змогу державі ефективно включитися у міжнародний поділ праці, сприяти припливу інвестиційного капіталу, застосовувати різноманітні форми

зовнішньоекономічної співпраці як на рівні держави, так і ділових одиниць. У контексті внутрішніх аспектів доречно зазначити, що інвестиційний клімат сприяє підвищенню конкурентоспроможності, надає гнучкості економіці, впливає на розвиток галузей і пріоритетних секторів. У сучасній економічній науці інвестиційний клімат зазвичай є предметом вивчення у межах всієї економіки (макрорівень). Проте не варто недооцінювати і необхідність розгляду інвестиційного клімату в межах регіону чи галузі (мезорівень), або окремого суб'єкта фінансової діяльності (мікрорівень). Враховуючи зазначене, пропонуємо тлумачити поняття «інвестиційний клімат» як сукупність умов інвестиційної діяльності, що визначають сприятливість або несприятливість для інвестування на макро-, мезо-, чи мікрорівні.

Проблему формування сприятливого інвестиційного клімату доцільно розглядати невідривно від здійснення інвестиційної політики. Процес реалізації інвестиційної політики доцільно вивчати в розрізі макро-, мезо та мікрорівнів. Під інвестиційною політикою держави розуміють систему заходів, що здійснюються органами державної влади та управління з метою створення сприятливих інвестиційних умов у країні в цілому та для суб'єктів господарювання зокрема. Мезорівень пов'язаний із реалізацією регіональної та галузевої інвестиційної політики. Мікрорівнева інвестиційна політика – система заходів, спрямованих на оптимізацію вкладення власних, позичених та залучених коштів підприємства в об'єкти інвестування. Інвестиційна політика фірми – підсистема її фінансового менеджменту, вона повинна забезпечувати динаміку і гнучкість роботи підприємства, достатній рівень його фінансової стійкості, стабільність фінансово-господарської діяльності. Важливим є і вибір форм та методів інвестування, пошук джерел фінансових ресурсів, формування оптимального портфеля інвестицій враховуючи концепцію управління ризиками й специфіку галузі та її інноваційність.

Значимість фінансового потенціалу полягає у характеристиці фінансових можливостей економіки, зокрема щодо здійснення інвестиційної діяльності й забезпечення інноваційного розвитку підприємництва. В залежності від цих можливостей та інвестиційного клімату здійснюється процес інвестування з урахуванням відповідної інвестиційної політики як системи заходів впливу на останній (на рис. 1).

З рис. 1 видно, що перспективи інвестиційної діяльності знаходяться у прямій залежності від інвестиційної політики держави, інвестиційного клімату та фінансового потенціалу. При цьому інвестиційна політика та інвестиційний клімат впливають на інвестиційну діяльність як безпосередньо, так і опосередковано через фінансовий потенціал. Власне ці складові визначають успішність здійснення інвестиційної діяльності.

При цьому інвестиційний клімат знаходиться у взаємообумовленому зв'язку із інвестиційною політикою (подвійні стрілки на рисунку). Також на схемі присутні інвестиційний ризик, інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність. Так, інвестиційний ризик характеризує вірогідність понесення втрат різного характеру інвестором в країні-реципієнті, а інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність є порівняно новими поняттями і водночас важливими з огляду на сучасні особливості ведення бізнесу в Україні та світі. Відтак, інвестиційна діяльність формує певну інвестиційну привабливість, під якою потрібно розуміти комплексну оцінку стану та перспектив країни щодо можливості та доцільності інвестування в її економіку.

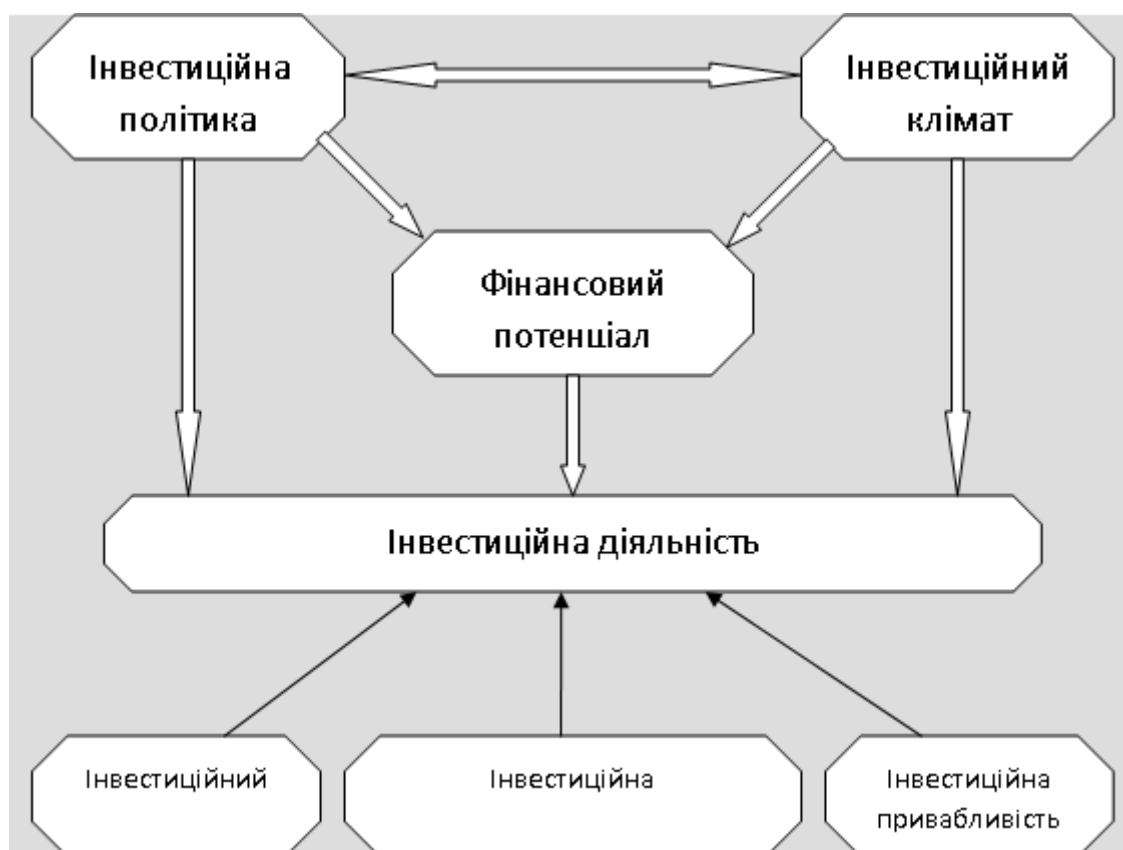


Рис. 1. Діалектика зв'язків між фінансовим потенціалом, інвестиційною політикою та інвестиційним кліматом

Отже, інвестиційно конкурентоспроможна економіка має суттєвіші передумови для нагромадження та використання фінансового потенціалу в цілях активізації інвестицій підприємств, зокрема в інновації. Інвестиційна привабливість та інвестиційна конкурентоспроможність повинні бути взаємодоповнюючими елементами при вивченні їх впливу на інвестиційну діяльність з метою забезпечення стійкого економічного зростання, ефективної структурної перебудови економіки України на засадах інноваційності й конкурентоспроможності бізнесу.

Література:

1. Воробьев Ю.Н. Инвестирование. Симферополь: Таврия, 2004. 340 с.
2. Іоненко К.В. Формування та оцінка фінансового потенціалу регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». К., 2007. 20 с.
3. Фінансовий словник-довідник / [ред.-упоряд. М.Я. Дем'яненко]. К.: ІАЕ УААН, 2003. 555 с.
4. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1 / За ред. С. В. Мочерного. К.: Академія, 2000. 864 с.
5. Туріянська М.М. Інвестиційний клімат України: проблеми і рішення: Монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2004. 177 с.
6. Лесечко М.Д., Чемерис А.О., Чемерис О.М. Інвестиційний клімат: теорія і практика. Львів, 2011. 166 с.
7. Шамота Г. М. Особливості інвестиційного потенціалу України на сучасному етапі розвитку економіки // Ефективна економіка. 2015. № 11. С. 45–47.

Джанумова Лідія,

студентка економічного факультету

Придніпровської державної академії будівництва та архітектури;

Бойко Тетяна Юріївна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, обліку і маркетингу

Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Управління місцевими фінансами можна розглядати як складову системи управління економікою певної адміністративно-територіальної одиниці, яку реалізує спеціальний апарат за допомогою специфічних прийомів і методів. Управління місцевими фінансами забезпечується певними суб'єктами, які впливають на відповідні об'єкти за допомогою специфічного механізму. Об'єктами управління місцевими фінансами виступають фінансові відносини, які виникають у процесі формування і використання фондів грошових коштів. Серед таких об'єктів можливо виокремити місцеві бюджети різних рівнів управління міськими ресурсами, цільові фонди місцевого самоврядування, підприємства комунальної власності. Суб'єктами управління виступають органи місцевого самоврядування, серед яких виділяють територіальні

громадами сіл, селищ, міст; виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних та обласних рад; органи самоорганізації населення.

Проблеми управління місцевими фінансами України в наш час стоять дуже гостро, через брак відповідного досвіду побудови та функціонування ефективного механізму [1, с. 198-201]. Механізм місцевих фінансів відрізняється значною кількістю елементів, складністю, інтегрованістю і взаємозалежністю її складових. В Україні існує об'єктивна потреба у створенні сучасного механізму управління місцевими фінансами, оскільки ступінь фінансової незалежності органів місцевого самоврядування характеризує потенційні можливості економічного розвитку України, рівень демократичних прав і свобод громадян. Держава не може успішно розвиватись та економічно процвітати за відсутності фінансової незалежності регіонів. Це об'єктивна необхідність формування нових економічних відносин і відповідних методів управління місцевими фінансами за умов децентралізації державного управління.

В 2014 р. після прийняття Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» [2], розпочався етап фінансової децентралізації, який передбачав розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо формування та використання бюджетних коштів на міському рівні. Ці зміни привело до врегулювання бюджетних правовідносин між різними рівнями бюджетної системи України, пов'язані з розробкою та функціонуванням нового механізму фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. Розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування у процесі реалізації програм соціально-економічного розвитку відповідних територій (регіонів), у тому числі і розпорядженні своїми ресурсами, вимагає функціонування сучасного механізму управління місцевими фінансами. Структура такого механізму повинна бути розглянута з позицій посилення ролі органів місцевого самоврядування як суб'єктів управління ресурсним потенціалом територіальних громад у всіх його проявах [3, с. 42].

Таким чином, насамперед, це повинен бути механізм управління інтелектуальним потенціалом підприємств і організацій території, трудовою, творчою активністю, колективів підприємств і організацій з метою підвищення конкурентоспроможності регіону. На нашу думку, основними елементами такого механізму управління повинні бути:

1. Мета та цілі управління фінансами певної території (регіону) в рамках державної економічної політики за напрями: фінансово-економічного та соціального розвитку; вирішення питань екологічного та природоохоронного спрямування; розвиток зовнішньоекономічних стосунків та залучення інвестицій.

2. Принципи та функції управління місцевими фінансами:

- оперативне та стратегічне планування в формі бюджетування та прогнозування надходжень та видатків місцевих бюджетів;
- облік і контроль, які забезпечують реалізацію міжнародних стандартів в сучасних умовах управління місцевими бюджетами;
- організація і регулювання системи формування, міжбюджетних відносин та використання місцевих ресурсів;
- мотивація і стимулювання, що забезпечує використання місцевих ресурсів з мінімальними затратами.

3. Методи управління, які можливо систематизувати за групами:

- адміністративно-правові, що забезпечують безпосередню участь органи місцевого самоврядування в управлінні місцевими фінансами; узгодження інтересів державних органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, господарюючих суб'єктів і мешканців;
- економічні, що забезпечують формування, відтворення і ефективного використання фінансового потенціалу; організацію руху потоків фінансових ресурсів; формування доходної та видаткової частин бюджету; розподіл акумульованих фінансових ресурсів за органами управління, напрямками і розпорядниками бюджету;
- соціально-психологічні, що забезпечують встановлення місцевих нормативів забезпечення фінансовими ресурсами, податкових пільг, стандартів соціально-екологічного використання фінансових ресурсів.

4. Критерії оцінки і стимулювання виконання програм розвитку та оцінки ефективності розвитку певної території, як результату управління місцевими фінансами.

Особливу увагу необхідно приділити питанню вдосконалення системи фінансового вирівнювання місцевих бюджетів. Наразі процес децентралізації призводить до розбалансування на даному етапі дохідних та видаткових повноважень місцевих органів влади. Більшість повноважень переходить на рівень ОТГ з районного рівня, однак при горизонтальному вирівнюванні застосовуються одні і ті ж критерії для районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення та бюджетів ОТГ [4, с. 820]. Більшість ОТГ створені шляхом об'єднання сільських територій та не мають достатньої податкової бази для генерування надходжень у вигляді частки ПДФО, що є основою їхніх фінансів, а також для отримання власних надходжень. Функції на районному рівні скорочуються, однак райони продовжують існувати. Отже, актуальним постає питання адаптації чинного механізму горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів до сучасних умов. Система вирівнювання потребує коригування з урахуванням необхідності запровадження дворівневої моделі міжбюджетних відносин після повного завершення процесу об'єднання громад в спроможні громади та удосконаленні міжбюджетного регулювання з урахуванням видаткових повноважень місцевих бюджетів різних рівнів.

Нині головним завданням є побудова ефективної системи управління місцевими фінансами України. Розв'язання даного завдання лежить в площині удосконалення методів управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування. Сучасна система управління місцевими фінансами включає такі методи: фінансове планування та прогнозування, фінансове регулювання, фінансовий контроль, оперативне та стратегічне управління [5].

На сучасному етапі набуває неабиякого значення орієнтація планування та прогнозування на результат, тобто необхідно ефективно використовувати бюджетні кошти для досягнення максимального економічного або соціального ефекту. Для прогнозування в практичній діяльності застосовуються різні кількісні і якісні методи, найбільш широко в Україні використовуються формалізовані методи (прогнозої екстраполяції, системно-структурні, асоціативні, випереджуючої інформації), а у зарубіжних країнах поширена практика інтуїтивних методів [6, с. 149]. Ефективне функціонування системи управління місцевими фінансами може бути забезпечене за рахунок підвищення організації проведення комплексної оцінки фінансового стану місцевих бюджетів, створення Кодексу кращої практики, в якому б містився передовий вітчизняний та зарубіжний досвід управління фінансами на місцевому рівні [7].

Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері управління сприяє соціально-економічній стабільності в державі. Цим зумовлена необхідність організації системи фінансового забезпечення та важливість розвитку інституту місцевого самоврядування, який відіграє дедалі більшу роль в економічному та соціальному розвитку країни.

Література:

1. Бондарук Т.Г. Особливості управління місцевими фінансами в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2019. № 6. (121). С. 198-201.
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28 груд. 2014 р. № 79-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-viii>. (дата звернення: 30.03.2020).
3. Мізіна І.В. Фінансова децентралізація та її вплив на систему місцевих фінансів України. *Аспекти публічного управління*. 2016. № 6-7. С. 41-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2016_6-7_7 (дата звернення: 30.03.2020).
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети [Текст]: монографія; за ред. З. С. Варналія. К.: НІСД, 2019. 820 с.

5. Поняття управління фінансами. URL: Режим доступу: <http://trackls.narod.ru/books/bkl/kir16.html>. (дата звернення: 30.03.2020).

6. Міронова Л.О. Методи управління місцевими фінансами. *Економіка в умовах глобалізації: проблеми, тенденції, перспективи*. Збірник матеріалів I міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 25 лют. – 1 бер. 2013 р., Дніпропетровськ. С. 147-150.

7. Гончаренко М.В. Нормативно-правове забезпечення управління суспільними фінансами: роль національних кодексів. *Державне будівництво*. 2011. № 1. Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/db>.

Зайонц Антон Валерійович,

аспірант

Університету банківської справи

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

В рамках прийнятих загальних цільових орієнтирів сталого розвитку економіки в національних стратегіях країн світу важливе місце відведено фінансовим системам та державній фінансовій політиці, реалізація завдань яких покладається переважно на банківські системи. Поряд з цим ринкові умови продукують нові виклики та посилюють конкуренцію, яка через властиві їй регулюючу, розподільчу, оптимізаційну, інноваційну, адаптаційну, контролюючу, селективну функції впливає на діяльність всіх суб'єктів фінансового ринку, зокрема банківські установи. Виокремлюючи інноваційну функцію конкуренції, зауважимо, що сьогодні вона набуває особливого значення внаслідок поширення процесів цифровізації, результативність яких вже відчутна і достатньо вагома саме в банківській сфері [1].

Теоретико-методологічні засади і значення ролі інновацій для сталого економічного розвитку сформовані і розвинуті науковим здобутком зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких важливо відмітити наукові праці В.М. Аньшіна, І.А. Бланка, В.М. Геєця, М.І. Долішнього, П.Ф. Друкера, П.М. Завліна, С.Д. Ільєнкової, О.О. Лапко, Б. Санто, В.П. Семиноженко, Б. Твісса, Й. Шумпетера, Р.А. Фатхутдинова, Ю.В. Яковця, В.С. Яцкова та інші. В цьому аспекті проблемні питання інноваційних процесів в банківській сфері розглядають в своїх роботах: Г. Азаренкова, І. Балабанов, О. Барановський, Т. Васильєва, В. Вікулов, О. Вовчак, Т. Єгоричева, О. Зверев, М. Крупка, А. Кузнєцова, Л. Кузнєцова, О. Лаврушин,

Р. Мертон, Я. Міркін, В. Міщенко, Н. Пантелєєва, Дж. Сінки, Т. Смовженко, А. Тавасиєв, П. Туффано, Дж. Фінерти та інші. Поряд з цим відмітимо, що поширення процесів цифровізації ставлять нові завдання щодо дослідження інноваційних аспектів трансформації банківської діяльності, а також зміни конкуренції під впливом цифрових технологій.

Мета роботи полягає в узагальненні теоретичних засад і виявленні характеристичних особливостей поняття «конкурентоспроможність банку», узагальненні факторів впливу, визначення значення інновацій в системі забезпечення конкурентоспроможності банку.

Незважаючи на різноманітність наукових позицій щодо тлумачення поняття «конкурентоспроможність банку», важливо відмітити їх спільність за характеристичними особливостями, які виокремлюються та/або про які наголошують дослідники: 1) зовнішні і внутрішні фактори її набуття з різним ступенем деталізації; 2) отримання певних економічних результатів та ефектів; 3) потенціал (здатність) конкурувати, протистояти, підтримувати власну частку на ринку; 4) комплексність, динамічність і вимірність відносно конкурентних позицій інших учасників ринку. На нашу думку, конкурентоспроможність банку – комплексна динамічна характеристика системної діяльності банку та його ринкової позиції, яка є результатом синергії кумулятивних процесів за всіма видами діяльності, де головним мультиплікатором виступають інновації.

Серед факторів впливу на конкурентоспроможність банків варто виокремити зовнішні та внутрішні. До перших відносять інституційну структуру ринку банківських послуг, нормативно-правові, регуляторні та організаційно-економічні умови діяльності банківських установ та систему взаємовідносин суб'єктів ринку. Крім того, обов'язково враховується вплив науково-технічного прогресу та стан макроекономіки на національному рівні. Все означене створює конкурентне середовище ринку банківських послуг. Другі (внутрішні) розглядають як на рівні здатності банківської установи витримати тиск конкурентного середовища, постійно нарощуючи власний потенціал, підтримуючи фінансову стійкість та операційну ефективність, так і на рівні спроможності створювати нові банківські продукти і послуги, набуваючи конкурентні переваги та одержуючи додаткові економічні та соціальні ефекти, а саме зростання прибутків та ринкової влади через формування нового сегменту або збільшення частки на існуючому ринку. Узагальнення факторів впливу на конкурентоспроможність банку надано в табл. 1.

Підкреслимо, що М. Портер першим звернув увагу на роль інформації в досягненні конкурентних переваг і можливість зміни характеру конкуренції внаслідок поширення інформаційних технологій,

наділяючи їх інноваційним потенціалом. При цьому вчений прогнозував, що зміни торкнуться трьох аспектів – структури галузі, створення конкурентних переваг для суб'єктів ринку, породження нових видів бізнесу [6, с. 95-96]. Саме це підтверджують цифрові трансформації, які зараз спостерігаємо в банківській сфері – зміна інституційної структури фінансового посередництва, поширення нових бізнес-моделей банків на засадах платформного і екосистемного підходів, поява FinTech тощо [7].

Таблиця 1

Фактори впливу на конкурентоспроможність банку

Перелік факторів	Рівень виміру впливу	
	якісний	кількісний
1	2	3
<i>Зовнішні фактори</i>		
<ul style="list-style-type: none"> - нормативно-правове забезпечення та регулювання банківської діяльності; - інституційна структура фінансового ринку та ринку банківських послуг; - рівень довіри до банківської системи; - система захисту прав споживачів фінансових послуг 	+	
<ul style="list-style-type: none"> - стан економічного розвитку та фінансова стабільність банківської системи; - з боку конкурентів (банків і небанківських установ): 1) територіальна концентрація на ринку фінансових послуг; 2) розгалуженість банківської мережі; 3) умови надання послуг на рівні переліку, каналів доступу та цін; 4) рентабельність активів 		+
<i>Внутрішні фактори</i>		
<ul style="list-style-type: none"> - в рамках клієнто-орієнтованого підходу: 1) імідж банку та довіра до нього клієнтів; 2) якість послуг щодо потреб клієнтів; 3) надійність, безпека, доступність послуг; 4) сервіс персонального супроводження клієнта; 5) відносини з клієнтами за всіма каналами і способами взаємодії та продажу послуг; 6) поведінкові аспекти та життєві цінності клієнтів; - в рамках стратегічного підходу: 1) наявність інноваційної стратегії розвитку банку; 2) інноваційність; 	+	

1	2	3
– в рамках функціонального підходу – показники діяльності банку: 1) фінансова стійкість; 2) достатність капіталу; 3) ліквідність, рентабельність активів і прибутковість діяльності; 4) якість активів і пасивів; 5) вартість послуг тощо		+

Джерело: сформовано автором на підставі опрацювання [2; 3; 4; 5]

Процеси трансформації фінансового посередництва під впливом цифровізації, поширення і відкритий характер цифрових технологій в банківській сфері не підтверджують твердження Й. Шумпетера, що «... будь-яка успішна інновація веде до монополії, а будь-яка монополія сприяє інновації» [8, с. 417]. Але наочно демонструють правильність висновків Р. Мертона, що кожна інновація запускає нову спіраль інноваційного розвитку [9, с. 19-21].

Отже, конкурентоспроможність банків забезпечується конкурентними перевагами організаційного, цінового та продуктового характеру, набуття та утримання яких можливо тільки завдяки безперервного впровадження інновацій. Але при всіх прагненнях банків здобути конкурентні переваги, використання інновацій для цього поки ще не набуло системності. В зв'язку з цим, на нашу думку, побудова системи забезпечення конкурентоспроможності банку повинна спиратись на організаційно-інституційний, функціональний та процесний підходи активізації інноваційної діяльності, а також реалізовувати сукупність принципів, механізмів і методів управління конкурентоспроможністю.

Сьогодні банківська сфера слугує прикладом посилення конкуренції, зумовленої безперервністю інновацій, швидкі темпи поширення яких мають прямий вплив на розвиток банків і банківських систем в цілому.

Література:

1. FinTech, Transformation of Financial Intermediation and Financial Stability / Natalia Pantielieieva, Sergii Krynysia, Myroslava Khutorna, Liudmyla Potapenko // 2018 International Scientific-Practical Conference Problems of Infocommunications. Science and Technology (PIC S&T), 9-12 Oct. 2018, IEEE, PP. 553-559. DOI: <https://doi.org/10.1109/INFOCOM MST.2018.8632068>

2. Колодізев О.М. Рейтингова система CAMEL як інструмент оцінки фінансової стабільності банку / О.М. Колодізев, І.І. Попов // БІЗНЕСІНФОРМ, 2012. – № 6. – С. 142-145.

3. Крухмаль О.В. Конкурентоспроможність банку та банківського продукту: фактори впливу та оцінка / О.В. Крухмаль, О.А. Барановська //

Ефективна економіка, 2014. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3023>,

4. Момот О. М. Методичний інструментарій оцінювання конкурентоспроможності банків / О. М. Момот // Інвестиції: практика та досвід, 2018. – № 14. – С. 41-47. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2018/11.pdf

5. Мірошніченко О.В. Методичні засади оцінки конкурентоспроможності банку з урахуванням взаємозв'язку факторів зовнішнього та внутрішнього середовища / О.В. Мірошніченко // Вісник Української академії банківської справи, 2010. – № 2(29). – С. 99-107.

6. Портер М. Конкуренція.: Пер. с англ.: Уч. пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 495 с.

7. FinTech, RegTech and Traditional Financial Inter-mediation: Trends and Threats for Financial Stability / Natalia Pantielieieva, Myroslava Khutorna, Olesia Lytvynenko, Liudmyla Potapenko // Data-Centric Business and Applications: Evolvments in Business Information Processing and Management (Volume 3), Springer, 2019, 1-21. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-35649-1>

8. Шумпетер Й. А. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер; пер. с англ. В. С. Автономова. – М.: Экономика, 1995. – 540 с.

9. Merton, R. C. Financial innovation and economic performance // Journal of Applied Corporate Finance, 1992. – № 4(4). – P. 12-22.

Кузьмук Ігор Ярославович,

кандидат економічних наук,

асистент кафедри економічної теорії,

менеджменту та адміністрування

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Віртуалізація фінансових ринків як прояв глобальних процесів є однієї з визначальних економічних тенденцій ХХІ століття, яка несе в собі як своє позитивні, так і негативні наслідків. Фінансові ринки у глобальному вимірі створюють умови для більш ефективного розміщення капіталу в порівнянні з національним і формують наступні тенденції, а саме:

– відбувається посилення взаємозалежності реального та фінансових секторів економік, як через транснаціоналізацію банківських

та небанківських фінансово-кредитних установ, так і через появу децентралізованих платформ та операторів, чії материнські структури, інколи, є практично не підконтрольні жодному національному законодавству;

- як реальні так і віртуальні структури акумулюють та генерують капітал, афіліацію якого важко прослідковуються;

- операції злиття та поглинання призводять до формування мегаструктур як за рівнем капіталізації та продуктовим асортиментом фінансових послуг, так і з можливістю впливати на глобальні процеси;

- зростає роль не тільки формальних механізмів контролю за діяльністю таких структур, але поступово на передові позиції виходять неформальні показники оцінки діяльності та довіра.

Варто відмітити, що фінансові ринки, які стають більш віртуалізованими не тільки за рахунок переходу на електронні платежі, що відбулось вже достатньо давно, але завдячуючи і новій якості самих інструментів та технологій, таких як: мобільний та онлайн банкінг, краудфандинг та краудінвестинг, розрахунки в криптовалютах, системи р2р, b2b, b2c, c2c та інші форми взаємодії. Це прискорює розвиток науково-технічного прогресу, господарської взаємодії, розширення міжнародної співпраці, і, взагалі, – економічному зростанню як на рівні окремої країни, так і цілого світу. Але, одночасно, процеси пов'язані із віртуалізацією фінансових потоків формують чимало загроз та ризиків, як на мікро- і мезо-, так і макро- та мегарівнях.

Визначальними загрозами, які несуть глобальні перетворення в світовій економіці та формують численний перелік проблем для вирішення перед національними системами економічної безпеки є такі: експансія економік світових лідерів; географічний, продуктовий, та капіталоємний дисбаланс світової торгівлі та інвестицій, що породжує нестабільність; зростання товарних та послугових ринків збуту за рахунок виходу за національні межі; дифузія світових криз на національні ринки; вплив та можливість контролю з боку іноземного капіталу [1].

Основні загрози та ризики, на нашу думку, варто розділити на такі групи:

- політико-правові (кількісне і якісне нормативно-правового забезпечення, його гармонізація з вже існуючими нормами національного і міжнародного права і т. д.);

- технічні (кібератаки, ідентифікація контрагентів, відслідковування платежів, технологічна неготовність та інші);

- економічні (руйнація банківського сектору, легалізація «тіньового» капіталу, нівелювання протекціоністських інструментів у фінансовій сфері і т. д.);

- соціально-культурні (морально-етичні стандарти суб'єктів та релігійні переконання, несприйняття нових технологій, формування інтровертивної моделі поведінки людини та суспільства внаслідок діджиталізації).

Насправді, кількість загроз є суттєво більшою, а дане коло проблем по-суті формує нові виклики для економік світу та породжує проблему комплексного удосконалення парадигми системи економічної безпеки окремих країн. Відмітимо, що визначальною проблемою для держави стає те, що традиційні рівні економічної безпеки (рис. 1) розмиваються внаслідок суттєвого зменшення контролю за перетіканням капіталу, адже, на сьогодні, не можна з упевненістю визначити не тільки походження капіталу в контексті суб'єкта та країни, але і чітко зрозуміти рівень на який він впливає.

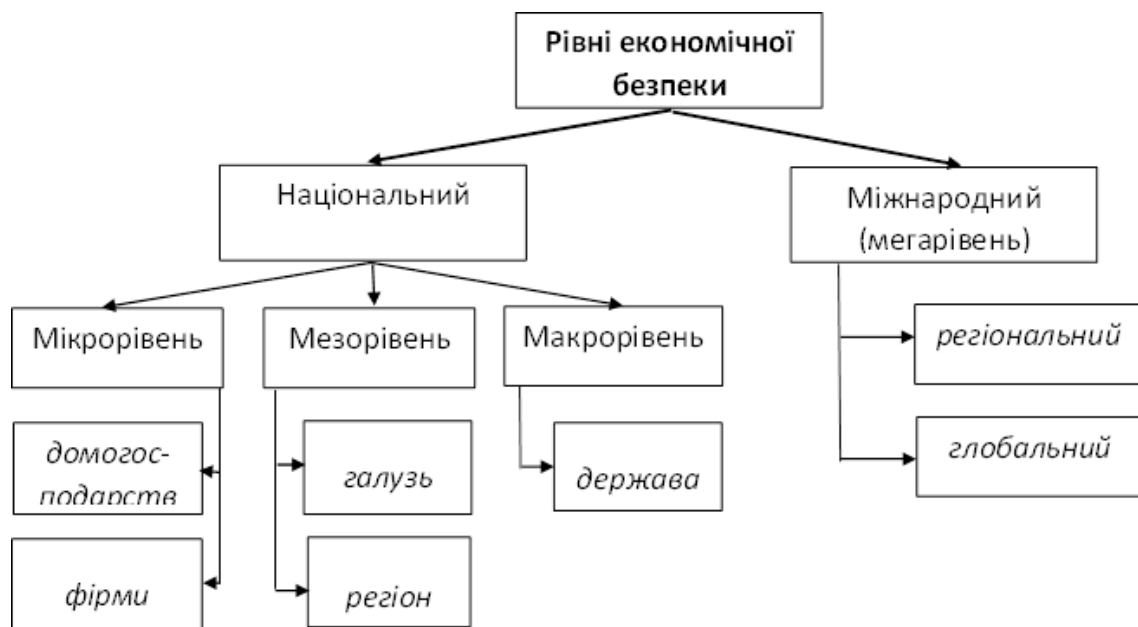


Рис. 1. Рівні економічної безпеки

Джерело: побудовано автором самостійно на основі [2]

Вирішенням цієї проблеми має стати побудова інноваційно-орієнтованої моделі економічної безпеки на основі використання сучасних підходів, методів та інструментів. Слід відмітити, що аналізуючи вплив віртуалізації фінансових ринків при побудові дієвої системи економічної безпеки країни, ефективним стає використання матричного підходу при якому фокус аналізу зміщується від суб'єкта та суті фінансових потоків в бік їх впливу на економіку. При цьому державі в національній економіці необхідно максимально чітко визначити систему національних інтересів, на основі якої будуть базуватися її дії. Коло національних інтересів доволі широке, таким чином, не намагаючись охопити всю систему національних інтересів щодо

економічної безпеки, варто визначити найбільш пріоритетні національні інтереси, на засадах яких має будуватися та розвиватися національна економіка [3, с. 64].

При ідентифікації пріоритетів та формування ієрархічно-побудованої системи національних економічних важливим має стати комплексний аналіз економічних та дотичних до економіки процесів (політичних, соціальних, культурних тощо) на основі розуміння досяжності цілей, кількісної та якісної оцінки реальних показників, моделювання та прогнозування тенденцій розвитку, визначення та апробації коригуючих інструментів.

Зауважимо, що в Україні поки фінтех знаходиться ще на етапі початкового становлення та важливим сьогодні видається не просто стимулювати його розвиток у напрямку до беззаперечного домінування безготівкової економіки, але і постійно «стояти» на варті економічної безпеки на всіх рівнях оскільки віртуалізація фінансової сфери проходить надзвичайно динамічно. Завданням сучасної держави в таких умовах стає не просто вчасно реагувати по ситуації, але і можливі негативні сценарії через удосконалення парадигми системи економічної безпеки шляхом імплементації прогностичних індикаторів саме у сфері цифрової економіки.

Література:

1. Резнікова Н. В. Захисний потенціал політики економічного націоналізму в умовах глобальної взаємозалежності / Н. В. Резнікова. // Міжнародні відносини Серія» Економічні науки». – 2018. – № 16. – С. 41–45.

2. Акімова Л. М. Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави [Електронний ресурс] / Л. М. Акімова // Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1247>.

3. Левчук О. В. Актуальні питання реформації національних економічних інтересів України в умовах глобалізації / О. В. Левчук, В. А. Коваленко // Економіка та суспільство. – 2016. – № 2. – С. 61–67.

Мандра Наталія Георгіївна,
доцент кафедри міжнародних відносин і бізнесу,
факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету;
Лактіонова Ольга Юхимівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри «Фінанси і банківська справа»
Приазовського державного технічного університету

СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛИХ І МІКРО-ПІДПРИЄМСТВ, ШЛЯХИ ПДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Аналіз страхової діяльності малих і мікро-підприємств показав наступне. Дебіторська заборгованість збільшується у малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності (табл.1). Особливо спостерігається зростання заборгованості за розрахунками з бюджетом. Це може привести до штрафів за несплату податків.

Таблиця 1

Дебіторська заборгованість, власний капітал малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності, млн грн

Роки	Дебиторская задолженность						Власний капітал	
	Дебіторська заборгованість, усього		У тому числі за товари, роботи, послуги:		У тому числі за розрахунками з бюджетом			
	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства
2013	62954,6	36583,4	20307,2	10839,1	239,7	147,9	139312,0	113966,3
2014	58664,9	30395,2	11739,6	4649,2	268,0	148,5	71704,2	44845,2
2015	73634,1	40430,9	13128,1	6339,9	277,7	100,0	68750,5	41188,3
2016	77729,3	50645,9	11456,9	6298,9	296,5	179,4	71002,0	46351,8
2017	106311,1	65626,8	15770,3	6889,9	614,3	286,3	78600,3	45309,5
2018	115278,6	77280,6	15525,8	11332,2	468,6	319,1	87198,2	53739,7

Аналіз таблиці 1 показує, що дебіторська заборгованість, власний капітал малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності за період 2013 -2018гг. має тенденцію до збільшення, а власний капітал має тенденцію до зменшення.

Аналіз таблиці 2 показав, що поточна кредиторська заборгованість малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності в тому, числі за товари, роботи, послуги збільшується. Поточне забезпечення значно менше поточної кредиторської заборгованості. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) має від'ємне значення. Це говорить про

те, що діяльність малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності не є ефективною.

Таблиця 2

Поточна кредиторська заборгованість малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності, млн грн

Роки	Поточна кредиторська заборгованість		В тому числі за товари, роботи, послуги		Поточне забезпечення		Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	
	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства
2013	19444,9	12018,8	16050,8	10179,3	86,9	26,0	4987,7	1503,3
2014	18546,3	8106,3	12241,1	6303,9	411,4	19,9	3455,9	750,2
2015	15734,5	9272,7	10957,8	8211,4	146,3	104,7	-4352,0	-5346,8
2016	16764,0	10308,2	12022,1	7792,8	190,8	33,9	-1117,4	-5427,5
2017	30373,7	11978,7	14407,3	9571,1	694,8	403,7	2890,2	-3437,5
2018	30408,9	23293,1	16381,3	13202,7	768,1	497,0	4981,4	-2573,2

Таблиця 3

Поточні зобов'язання, короткострокові кредити банків, рівень рентабельності всієї діяльності малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності млн грн

Роки	Поточні зобов'язання		В тому числі Короткострокові кредити банків		Неоплачений і вилучений капітал		Рівень рентабельності всієї діяльності	
	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства
2013	58341,2	34530,5	7631,7	3685,5	23173,6	16670,1	-5,8	-26,3
2014	55888,0	29763,2	7530,3	3757,6	30325,1	21963,2	-15,9	-36,7
2015	67013,6	41020,5	8338,2	3596,3	24474,8	15526,6	-15,2	-28,6
2016	71580,6	46812,8	8567,7	4891,6	28362,9	23840,9	-8,5	-31,0
2017	103216,0	62070,4	7309,2	5706,0	26487,0	19296,5	-3,4	-17,7
2018	114558,4	81617,1	7073,0	3547,7	34026,7	26255,8	-2,0	-18,3

Згідно таблиці 3 поточні зобов'язання малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності мають тенденцію до збільшення, а короткострокові кредити банків зменшуються. Таблиця 3. також показує, що неоплачений і вилучений капітал має тенденцію до збільшення. При цьому рівень рентабельності має від'ємне значення, особливо у мікро підприємств. Все це повідомляє про неефективність роботи малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності (табл. 3, 4).

Фінансовий результат, чистий прибуток малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності має від'ємне значення (табл. 4). Рівень рентабельності операційної діяльності цих підприємств має дуже низьке або негативне значення. Це також повідомляє про неефективність діяльності, а також управління цих підприємств.

Таблиця 4

Фінансовий результат, чистий прибуток (збиток), рівень рентабельності операційної діяльності малих і мікро-підприємств фінансової та страхової діяльності, млн грн

Роки	Фінансовий результат (сальдо)		Чистий прибуток (збиток)		Рівень рентабельності операційної діяльності	
	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства
2010	233,7	-404,4	91,3	-444,4	7,3	0,5
2013	-1149,3	-1564,2	-1306,5	-1608,6	3,9	-10,3
2014	-4794,7	-3178,3	-4978,1	-3227,2	-20,2	-36,7
2015	-6120,3	-3106,1	-6303,1	-3149,6	-19,6	-32,6
2016	-3036,8	-4587,6	-3347,1	-4651,7	-7,9	-30,9
2017	-1026,4	-2229,6	-1373,4	-2300,5	3,4	-15,8
2018	-574,1	-2552,0	-909,1	-2630,9	-4,7	-23,2

В сучасних нестабільних умовах ведення страхового бізнесу зростає значимість не тільки специфічних страхових методів підвищення фінансових результатів страхової організації, наприклад, андеррайтингу, актуарних розрахунків, але і запозичених методів з інших сфер економіки, одним з яких є аутсорсинг.

Іншими словами, мова йде про залучення ресурсів ззовні, що дозволяє підвищити ефективність бізнесу за рахунок зосередження діяльності на головному напрямку.

Переваги використання аутсорсингу в страховій діяльності: оптимізація витрат і зниження ризиків, пов'язаних з реалізацією процесів/функцій; отримання доступу до ресурсів, які недоступні всередині організації; вивільнення ресурсів для реалізації поставлених цілей і завдань розвитку бізнесу; отримання вигоди від доступу до сучасної техніки і нових технологій; – концентрація на основному

напрямку розвитку організації-замовника і аутсорсераисполнителя, що забезпечує отримання синергетичного ефекту.

При цьому можливості для застосування аутсорсингу у страхових організаціях досить широкі. Найбільш часто на аутсорсинг передаються: продаж страхових продуктів; врегулювання збитків; управління резервами та інвестиціями; транспортні послуги; – організація ремонтних робіт; бухгалтерське, юридичне, інформаційне обслуговування; навчання менеджменту та персоналу.

З позиції забезпечення високих фінансових результатів відзначимо важливість передачі на аутсорсинг процесів/функцій розвитку страхової організації: розробку концепції і моделі розвитку; визначення нових напрямків діяльності; впровадження системних підходів до маркетингової діяльності; розробка нових страхових та інвестиційних продуктів; проведення адресних досліджень страхового ринку; формування системи навчання продавців страхових продуктів, що мають тимчасовий характер. При цьому результат виконання даних процесів/функцій багато в чому пов'язаний з рівнем кваліфікації фахівців.

Якщо страхова організація націлена на оптимізацію витрат, то фінансування роботи фахівців такого рівня на постійній основі недоцільно, так як пов'язано з великими витратами на оплату праці і, як наслідок, страхових внесків. У зв'язку з цим залучення сторонніх фахівців (аутсорсера) з досвідом роботи в страховому бізнесі може стати ефективним методом підвищення фінансових результатів страхової організації [1; 2].

Особливий інтерес викликає застосування аутсорсингу в управлінні фінансовими результатами страхової організації в інвестиційну діяльність. Середнім і дрібним страховикам доцільно віддати інвестиційні ресурси на аутсорсинг – скористатися послугами довірчого управління. Якість управління активами у таких страховиків може бути значно нижче, ніж у компаній, що управляють, мають відповідний висококваліфікований персонал і досвід роботи на різних сегментах фінансового ринку.

Крім того, для середніх і дрібних страховиків в ряді випадків зміст власного відділу, що займається інвестуванням страхових резервів і власних коштів, може виявитися високозатратним. Українське страхування ще не перейшло до широкого освоєння аутсорсингових процедур. Сьогодні українські страховики потребують практичних рекомендацій щодо пристосування і впровадження міжнародного досвіду процесу організації аутсорсингу з урахуванням специфіки українського ринку страхових послуг. Обмежені масштаби використання аутсорсингу обумовлені: недостатнім асортиментом страхових послуг і їх однорідністю; кожен виконавець аутсорсингу страхової

послуги в майбутньому може перерости в конкурента; моральна неготовність страховика передати великий обсяг інформації «на сторону» зовнішньої організації. В цілому у аутсорсингу є багато істотних достоїнств і переваг, які легко перекривають перераховані недоліки. Аутсорсинг сприяє виключенню дублювання страхових функцій базової організації, зниження оподаткованої бази, оптимізації сукупних витрат страховика і багато чому іншому. До гідності аутсорсингу в страховій галузі слід віднести високу гнучкість і компетентність аутсорсерів як постачальників страхової послуги. Зарубіжний досвід і вітчизняна практика українського підприємництва виділяє три основних види послуг страхового аутсорсинга: функціональний – передача зовнішньої організації на виконання функцій управління; операційний – передача функцій по страхуванню; ресурсний – передача внутрішніх ресурсів страхування в цілях придбання нових. Основні класифікаційні ознаки аутсорсингу страхової справи включають: повний аутсорсинг; частковий; спільний; проміжний і трансформаційний.

Література:

1. Календжян С.О., Дуканич Л. В., Лактионова О.Е. Аутсорсинговий центр фінансових послуг як фактор інноваційного розвитку регіонів. Вестник фінансового університету № 2'2013, С. 25-32.
2. Мандра Н.Г., Лактионова О.Ю. Цифровий аналіз в моніторингу методів податкового управління. № 2_2019, ж. «Стратегії розвитку України»

Пантелєєва Наталія Миколаївна,

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів та банківської справи
Черкаського інституту Університету банківської справи*

ЦИФРОВА КОНВЕРГЕНЦІЯ ТА ІНКЛЮЗІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Поширення процесів цифровізації у фінансовій сфері зумовило посилення такого явища як цифрова конвергенція фінансових послуг, яка, поряд з економічним сприяє зростанню соціального ефекту, проявом якого, на нашу думку, є цифрова інклюзія. Саме цифрова конвергенція забезпечує поєднання традиційних фінансових послуг з цифровими технологіями дистанційного он-лайн і мобільного доступу

до них, системами масових електронних платежів і переказів, таким чином заохочуючи і стимулюючи до їх використання і розвиваючи довіру до нових фінансових інструментів, цифрових засобів платежів і цифрових грошей. Завдяки цьому кожен споживач сьогодні формує свій цифровий профіль, який дозволяє так або інакше брати участь у фінансових процесах та відносинах, отримуючи від цього реальну економічну цінність.

Предметно прояви та розвиток цифрової конвергенції спостерігаються, по-перше, в трансформації структури ринку фінансових послуг і посиленні дезінтермедіації з появою нової категорії суб'єктів ринку в особі високотехнологічних FinTech-компаній, які пропонують фінансові інновації в напрямках банкінгу, платіжних систем, управління інвестиціями, фінансового трейдингу, страхування, управлінні недержавними пенсійними фондами тощо. По-друге, це сучасні тренди цифрових технологій, які визначають фактори і стандарти прийняття та поширення конвергентних фінансових послуг на основі цифрових технологій. По-третє, прийняття нових стратегій та трансформація бізнес-моделей фінансових посередників як суб'єктів ринку зі прийняттям нової парадигми «фінансовий посередник – цифрова платформа – цифрова екосистема» [1]. Але, розглядаючи всі ці прояви цифрової конвергенції, варто відмітити, що вони спрямовані на головне – забезпечення фінансової інклюзії на засадах клієнтоцентричності і ціле поляганні для подолання бідності та підвищення добробуту населення.

За визначенням Світового банку фінансова інклюзія – можливість для фізичних та юридичних осіб мати доступ до корисних і доступних фінансових продуктів і послуг (платежі, заощадження, кредити, страхування тощо), які відповідають їх потребам і надаються відповідальним і надійним способом [2]. Уточнюючи це поняття, зауважимо, що цифрова фінансова інклюзія, на нашу думку, це універсальний доступ до фінансових послуг, що здійснюється через інтеграцію та засобами сучасних цифрових технологій, фінансові інновації на їх основі. Сьогодні проблема фінансової інклюзії розглядається на рівні: 1) глобального партнерства забезпечення і стимулювання фінансової інтеграції та інклюзії за допомогою цифрових технологій щодо розробки відповідних принципів, механізмів, систем моніторингу та індикативного оцінювання тощо; 2) національних стратегій країн світу щодо побудови відкритої та стійкої цифрової економіки особливо таких, де традиційні банківські системи є не достатньо розвинутими; 3) окремих категорій населення, зокрема, бідних прошарків, жінок і молоді (більш ніж 1,7 млрд дорослого населення немає доступу до традиційних банківських послуг); 4) підтримки важливих галузей економіки, малого і середнього

підприємництва; 5) побудови цифрової інфраструктури та впровадження FinTech.

Питання фінансової інклюзії визначено важливим фактором у реалізації Цілей сталого розвитку країнами світу. Зокрема, сьогодні запроваджено масштабні інституційні ініціативи, горизонт активної реалізації яких 2015-2030 рр. (табл. 1). На національному рівні поряд з розробкою урядами стратегій, орієнтованих на фінансову інтеграцію та інклюзію, важливого значенням набувають завдання активного поширення безготівкових розрахунків на основі модернізації державних і роздрібних платіжних систем. Зокрема, здійснення субвенцій і обов'язкових платежів в сфері державних фінансів у цифровому форматі дозволяє зменшити витрати на їх адміністрування, запобігає виникненню проявів корупції. В цьому ж аспекті доцільним є постійний моніторинг і комплексна діагностика ефективності таких систем.

Таблиця 1

Інституційні ініціативи забезпечення фінансової інклюзії

Ініціатива	Мета та завдання
1	2
Глобальне обстеження фінансової інклюзії та захисту споживачів (The Global Survey of Financial Inclusion and Consumer Protection, FICP)	діагностика та оцінка умов забезпечення фінансової інклюзії та захисту споживачів (майже 140 країн світу).
Глобальна ініціатива фінансової інклюзії (Global Financial Inclusion Initiative, FIGI)	популяризація досліджень в області цифрових фінансів, прискорення охоплення ними країн світу за напрямками загального доступу до фінансових ресурсів, прийому електронних платежів, цифрової ідентифікації для фінансових послуг
Програма підтримки фінансової інтеграції (The Financial Integration Support Program, FISF)	реформи та програми щодо досягнення національних цілей і завдань забезпечення фінансової інтеграції
Використання інновацій для фінансової інтеграції (The Use of Innovation for Financial Integration, HiFi)	технічна допомога фінансовим посередникам для розробки технологічних бізнес-моделей надання фінансових послуг малозабезпеченим, модернізації національних і роздрібних платіжних систем

1	2
Національні стратегії фінансової інклюзії (National Financial Inclusion Strategies, NFIS)	технічна допомога в розробці та реалізації національних або субнаціональних дорожніх карт і планів дій для досягнення власних цілей фінансової інклюзії та інтеграції
Програми оцінки фінансового сектора (Financial Sector Assessment Programs, FSAP).	зміцнення фінансових систем на основі оцінки та рекомендацій Світового банку та МВФ, вирішення проблем фінансового сектору
Універсальний фінансовий доступ (Universal Financial Access, UFA)	відкриття рахунків і залучення до фінансових операцій і послуг 1 млрд. осіб (у 2020 передбачається охоплення 738 млн.) з охопленням населення 25 країн, де більше 70% осіб не має власних рахунків
Цільовий фонд по захисту прав споживачів та фінансової грамотності (Consumer Protection and Financial Literacy Trust Fund, CPFL)	технічна допомога для вдосконалення нормативно-правової бази щодо розкриття інформації, подолання зловживань, створення механізмів позасудового врегулювання спорів, розширення обізнаності про фінансові послуги

Джерело: сформовано автором на підставі опрацювання [2]

Не можна поза увагою залишати питання диверсифікації і персоніфікації фінансових послуг за рахунок фінансових інновацій та цифрової конвергенції з обов'язковою нормативно-правовою підтримкою, регулюванням і наглядом під час їх розробки та впровадження, враховуючи ступінь розвитку і можливості середовища і технологій Fintech, посилення дезінтермедіації на ринку фінансових послуг внаслідок розширення кола фінансових посередників. Специфіка цифрової фінансової інклюзії вимагає вжиття належних заходів захисту інтересів і безпеки всіх суб'єктів фінансових відносин за рахунок усунення інформаційної асиметрії, впровадження стандартів KYC («Знай свого клієнта»), положень директиви PSD2 (Payment Service Directive 2), набору програм, протоколів і засобів взаємодії Open API (Application Programming Interface), забезпечення дієвості національних інституційних механізмів і корпоративних систем захисту прав, розгляду та вирішення претензій та спорів щодо надмірних і

незрозумілих процентів і комісій, несанкціонованих транзакцій, шахрайства, відшкодування втрат тощо. Все означене, таким чином, сприяє підвищенню лояльності і довіри з боку споживачів фінансових послуг, виключає можливості завдання їм шкоди, поліпшує їх обізнаність і формування стійкого власного досвіду цифрової взаємодії. В контексті останнього набувають актуальності національні стратегії підвищення фінансової грамотності та їх реалізація через комплексну систему заходів та постійний моніторинг рівня її досягнення.

Незважаючи на позитивну динаміку підвищенні рівня фінансової інклюзії, зауважимо, що аутсайдерами за даними індексу Global Findex залишаються країни Середнього сходу і Північної Африки (43% в 2017 проти 33% в 2011 р.), лідерами країни Східної Азії та Тихого Океану (71% в 2017 проти 55% в 2011 р.), а країни Європи та Центральної Азії (66% в 2017 проти 45% в 2011 р.) [3]. Це підтверджує той факт, що практика фінансової інклюзії будується за різними підходами залежно від ступеня розвитку традиційної інституційної інфраструктури ринку фінансових послуг. Так, наприклад у Великобританії, фінансова інклюзія передбачає доступ до фінансових послуг через вжиття заходів щодо перетікання споживачів від небанківських і концентрації їх в банківських установах, прийняття програми доступного соціального кредитування, збереження заощаджень, страхування від хвороби і на час подорожі тощо [4]. Натомість в країнах, де ринок фінансових послуг недостатньо розвинутий, знайшли поширення альтернативні платіжні системи і засоби, а саме цифрові (мобільні) гроші та мобільний фінансовий сервіс. Зауважимо, що лідерами мобільного банкінгу є Ботсвана, Кенія, Уганда, які використовують мобільну платіжну систему M-PESA, що забезпечує отримання економічного і соціального ефектів фінансової інклюзії, а саме збільшення доходів і заощаджень, спрощення процедури оплати товарів і послуг, переказів коштів.

Отже, передумовами прийняття стратегій підвищення рівня фінансової інклюзії на глобальному та національному рівнях стало тривале не вирішення проблеми «пастки бідності», провали ринку фінансових послуг (низький рівень доступності і висока вартість фінансових ресурсів, неспроможність за таких обставин здійснювати заощадження та накопичення капіталу, розвинутість страхування ота управління ризиками тощо), стрімкий розвиток небанківського сектору фінансових послуг, цифрових технологій і Fintech. Відповідно до передумов, відмінними є стратегічні підходи до цифрової фінансової інклюзії. Так країни, що розвиваються, для її забезпечення прагнуть більшого залучення до банківського обслуговування, пропонують мобільні фінансові сервіси як альтернативу банківським відділенням і основні банківські послуги. Водночас, провідних країн, маючи розвинуту систему доступу до банків, прагнуть до трансформації бізнес-

моделей на основі сучасних цифрових технологій, впроваджують роботів-консультантів, смарт-технології, мобільні сервіси для споживачів, які сприймають їх як нову можливість активного інформування та отримання послуг. Але не зважаючи на відмінність, єдиним є прагнення забезпечити доступність фінансових послуг, адаптованих до потреб споживачів і з більш низькими витратами, високим ступенем захисту та розширенням економічних прав.

Література:

1. Пантелеева Н.М. Цифрова конвергенція ринку фінансових послуг / Н.М. Пантелеева // Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 15 жовтня 2019 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2019. – С. 19-22.
2. Financial Inclusion. Overview. The World Bank. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview>
3. Global Financial Inclusion (Global Findex) Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/global-financial-inclusion-global-findex-database>
4. Financial inclusion report 2018-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/789070/financial_inclusion_report_2018-19_web.pdf

НАПРЯМ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Дутчак Руслан Романович,

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку та оподаткування
Криворізького економічного інституту*

*Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана;*

Дутчак Віра Федорівна,

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри правового регулювання економіки
Криворізького економічного інституту*

*Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ПАПЕРОВОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ ТА ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ПРОТИ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ (COVID-19)

Головною проблемою світової економіки в 2020 р. стала поява та поширення коронавірусу COVID-19, який представляє гостру респіраторну інфекцію, що спричиняє захворювання вірусною пневмонією, і призводить до гострого респіраторного дистресу (або дихальної недостатності) з ризиком смерті. Суть цієї проблеми полягає у вимушеному карантині, зупинці виробництва, торгівлі, логістичних перевезень, скорочені споживання, дефіциті бюджету, що в цілому вплинуло на зупинку ділової активності провідних економік країн світу (падіння ВВП) та початок нової глобальної фінансової кризи.

Проблема коронавірусу COVID-19 не оминула і Україну. Відповідно до п. 1 Постанови КМУ «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» № 211 від 11.03.2020 р. (далі – Постанова № 211), установлено з 12 березня 2020 р. до 24 квітня 2020 р. на усій території України карантин [1]. Згідно із ст. 1 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 1645-III від 06.04.2000 р., карантин – це адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб [2]. На період карантину заборонено: перевезення пасажирів автомобільним транспортом у приміському, міжміському і міжобласному сполученні; обмежено перевезення

пасажирів у міському електричному та автомобільному транспорті; перевезення пасажирів метрополітенами м.м. Києва, Харкова і Дніпра (п. 2 Постанови № 211). В результаті впровадження наведених заходів, підприємства опинилися в умовах коли їх персонал не може виконувати свої обов'язки на робочих місця.

Незважаючи на низьку ділову активність підприємств у період карантину робота юристів та бухгалтерів є критично важлива для законного та підконтрольного функціонування бізнесу. Головним результатом їх роботи є створення документів: для юристів – це господарські договори; для бухгалтерів – первинні документи бухгалтерського обліку. Традиційно вказані документи виконуються в письмовій формі, тобто набір обов'язкових реквізитів змісту документу наводиться на паперових бланках з обов'язковими його підписами та печатками сторін. В умовах згаданого карантину практичне застосування письмової форми документів стало вкрай складним, небезпечним для здоров'я а в окремих випадках і неможливим.

Подібні прецеденти з обмеження паперових документів підприємств через вірусні хвороби в умовах карантину є неоднозначні, а науковці в галузі права та бухгалтерського обліку відносно недовго розглядають можливість відмови від паперової форми документообороту на підприємствах. До науковців, які досліджували дану тему належать: Гонгало С. Й. [3], Єсімов С. С. [4], Косата І. А. [5], Корінько М. Д. [6] та інші. Основними інтересами досліджень цих науковців стали: первинні документи як основа бухгалтерського обліку; первинні документи у підтвердженні реальності підприємницької діяльності; електронні документи як об'єкти судової техніко-криміналістичної експертизи; електронні документи як докази у справах про адміністративні правопорушення. Невирішеною частиною окресленої проблеми залишається механізм легітимного застосування механізму електронного документообороту підприємствами національної економіки України.

Практичним рішення існуючої проблеми є застосування електронної форми документів. В Україні порядок застосування електронної форми документів підприємства регламентований наступними правовими актами: Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV від 22.06.2003 р. (далі – Закон № 851-IV) [7], Закон України «Про електронні довірчі послуги» № 2155-VIII від 5.10.2017 р. (далі – Закон № 2155-VIII) [8], Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. (далі – Закон № 996-XIV) [9], Закон України «Про електронну комерцію» № 675-VIII від 3.09.2015 р. (далі – Закон № 675-VIII) [10].

Згідно із ст. 5 Закону № 851-IV, електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних,

включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною. Для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа (ст. 6 Закону № 851-IV). У випадку, якщо підприємство використовує печатку, то на такий документ накладається електронна печатка. Відповідно до ст. 1 Закону № 2155-VIII, електронний підпис – це електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис; електронна печатка – це електронні дані, які додаються створювачем електронної печатки до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються для визначення походження та перевірки цілісності пов'язаних електронних даних.

Оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами. У разі надсилання електронного документа кільком адресатам або його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа (ст. 7 Закону № 851-IV).

Статтею 9 Закону № 996-XIV визначено, що первинні облікові документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі та повинні мати такі обов'язкові реквізити: назву документа (форми); дату складання; назву підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення; особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Юридична сила електронного документа не може бути заперечена через електронну форму. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися на підставі того, що він має електронну форму (ст. 8 Закону № 851-IV).

Статтею 3 Закону № 675-VIII визначено, що електронний договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі. Пропозиція укласти електронний договір має містити істотні умови, передбачені законодавством для відповідного договору, і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття. Такий договір може містити

інформацію про: технологію укладення договору; порядок створення та накладання електронних підписів сторонами договору; технічні засоби ідентифікації сторони та інше (ст. 11 Закону № 675-VIII).

Таким чином, вирішення проблеми паперової форми документів підприємства в умовах карантину полягає в їх переході на електронний документооборот. Для цього на підприємствах потрібно розробити внутрішні положення про електронний документообіг, інтегрувати програмне забезпечення для накладання електронних підписів і печаток з інформаційними системами бухгалтерського обліку. Практичним ефектом від такого рішення стане збереження законного документообороту підприємства в період карантину, зменшення його витрат на папір, оргтехніку, пошту, канцелярію, оренду архівів та вивільнення часу основних працівників.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF>.

2. Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 1645-III від 06.04.2000 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>.

3. Гонгало С. Й. Електронні документи як об'єкти судової техніко-криміналістичної експертизи та їх класифікація / С. Й. Гонгало // Адвокат. – 2013. – № 1. – С. 33-36. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2013_1_8.

4. Єсімов С. С. Електронні документи як докази у справах про адміністративні правопорушення / С. С. Єсімов // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 845. – С. 68-74. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_12.

5. Косата І. А. Первинні документи як фундамент бухгалтерського обліку / І. А. Косата // Бізнес Інформ. – 2018. – № 6. – С. 329-332. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_6_46.

6. Корінько М. Д. Первинні документи у підтвердженні реальності здійснення підприємницької діяльності / М. Д. Корінько // Інтелект XXI. – 2018. – № 2. – С. 95-98. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2018_2_21.

7. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV ід 22.06.2003 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

8. Закон України «Про електронні довірчі послуги» № 2155-VIII від 5.10.2017 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>

9. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

10. Закон України «Про електронну комерцію» № 675-VIII від 3.09.2015 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

Коцераба Наталія Василівна,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку та оподаткування

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА АУДИТУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

Сучасний етап розвитку економіки характеризується загостренням конкурентної боротьби, що спричиняє концептуальні зміни в організації та методології внутрішнього аудиту. В основі методичного забезпечення внутрішнього аудиту лежить методологічне визначення методу як загального шляху досягнення поставленої мети, що поєднує понятійний апарат, науковий інструментарій та наукові принципи дослідження господарських процесів.

Конкурентоспроможність підприємства торгівлі, як об'єкт внутрішнього аудиту має ряд особливостей, що впливають на формування інформаційної бази дослідження. Ці особливості полягають у тому, що найбільшу цінність мають результати порівняльної оцінки конкурентоспроможності підприємств-конкурентів, товари і послуги яких представлені на обмеженому сегменті відповідного ринку. Отже, виникає необхідність узгодження внутрішніх даних підприємства, рейтинг якого оцінюється, з аналогічними даними підприємств-конкурентів. Таким чином, в інформаційне поле аудиту необхідно залучати внутрішню фактографічну інформацію підприємств-конкурентів, яка за своїм спрямуванням (з зовнішнього середовища) має бути віднесена аудитором до зовнішньої інформації нарівні з правовою, директивною і нормативно-довідковою інформацією. З наведеного вище випливає основний принцип формування інформаційної бази аудиту конкурентоспроможності, що полягає у дотриманні вимог стосовно публічного характеру інформаційних джерел, з яких надходять дані для оцінки конкурентоспроможності підприємств-конкурентів. Перелік відкритих інформаційних джерел та порядок отримання даних з цих джерел встановлено Законом України «Про доступ до публічної

інформації» (2011) [39]. Цей закон дозволяє розробити важливий фільтр, через який має проходити внутрішня інформація конкурентів в систему внутрішнього аудиту підприємства торгівлі, обмежуючи використання аудитором власних джерел, що виходять за межі, встановлені даним законом.

Інформаційне поле аудиту конкурентоспроможності підприємства торгівлі зображено на рис. 1.

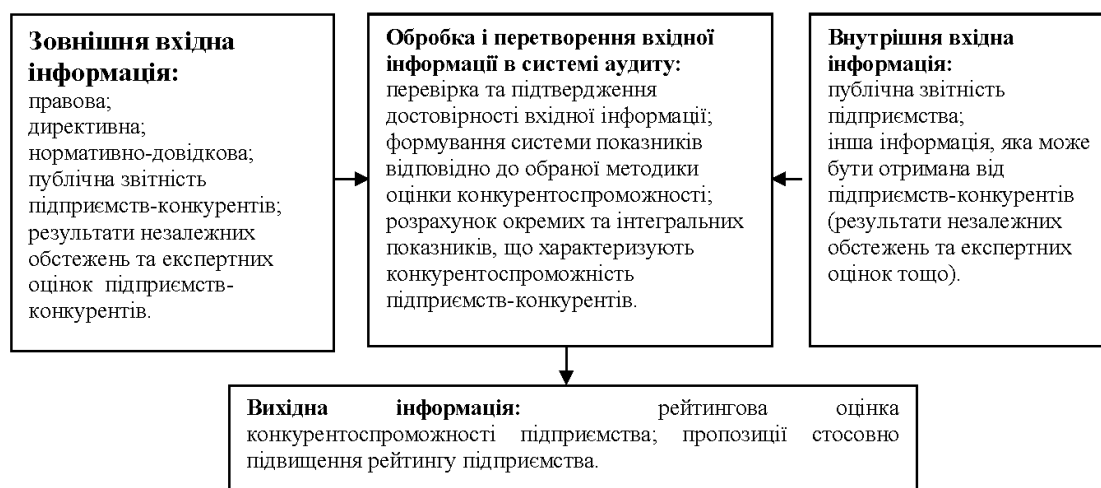


Рис. 1. Інформаційне поле аудиту конкурентоспроможності підприємства торгівлі

Джерело: розроблено автором

Створення інформаційної бази аудиту конкурентоспроможності має на меті побудову системи показників, узагальнення яких дозволяє дати повну і неупереджену інтегральну оцінку об'єкту дослідження і на цій основі встановити рейтинги підприємств-конкурентів, які перебувають у єдиному інформаційному полі. Виходячи з цього, можна сформулювати ряд завдань, які визначають етапи дослідження, а саме:

1-й етап. Встановлення суб'єктів та об'єктів дослідження.

2-ий етап. Визначення параметрів конкурентоспроможності як об'єкта дослідження.

3-ій етап. Перевірка вхідної інформації.

4-ий етап. Розрахунок та побудова системи показників, що характеризують конкурентоспроможність та впливають на рейтинг підприємства. Визначення критеріїв оцінки обраних показників.

5-ий етап. Узагальнення отриманих даних та визначення рейтингів підприємств-конкурентів.

6-ий етап. Обґрунтування напрямів підвищення рейтингу підприємства в умовах ринкової конкуренції.

Характеристика запропонованої методики аудиторської оцінки конкурентоспроможності підприємства торгівлі:

1-ий етап. Суб'єктом аудиту конкурентоспроможності є служба внутрішнього аудиту підприємства. Об'єктом дослідження є конкурентоспроможність підприємств, що діють на спільному сегменті ринку товарів і послуг і конкурують з підприємством, рейтинг якого має встановити аудитор.

2-ий етап. Параметризація конкурентоспроможності як об'єкта дослідження ґрунтується на застосуванні відкритих джерел інформації, до яких належать фінансові та статистичні звіти підприємств, а також результати незалежних обстежень та експертних оцінок (за умови, що два останніх джерела не мають ознак конфіденційності і містять інформацію стосовно всіх без виключення підприємств-конкурентів).

3-ий етап. Перевірка вхідної інформації ґрунтується на застосуванні логічних та арифметичних процедур. Логічні процедури передбачають застосування в процесі аудиту абстрактно-логічних (аналіз, синтез, індукція, дедукція) та економіко-логічних (порівняння, застосування відносних і середніх величин тощо) методичних прийомів. Арифметичні процедури стосуються перевірки правильності обчислення кількісних (натуральних і вартісних) характеристик об'єкта аудиту та перевірки розрахунків окремих та узагальнюючих показників, які надходять зовні у інформаційне поле аудиту конкурентоспроможності.

4-ий етап. Подальша обробка вхідної інформації передбачає розрахунок показників, які відповідають визначеним аудитором параметрам досліджуваного об'єкта. На цьому етапі виникає необхідність здійснення низки кроків, до яких належать:

- класифікація показників відповідно до джерел їхнього формування;
- алгоритмізація обраних показників;
- фільтрування показників з метою унеможливлення дублювання інформації, носієм якої вони є, побудова системи показників, що підлягають інтегруванню, та визначення критеріїв оцінки обраних показників.

5-ий етап. Показники, запропоновані для оцінки конкурентоспроможності, досить легко узагальнити за окремими групами. Для цього можуть застосовуватись методи сум, добутку, різноманітні середні (прості та зважені середні арифметичні, геометричні, квадратичні, хронологічні), але треба зважати на те, що інтегровані показники мають бути приведені у співставний вигляд.

6-ий етап. Вибір та обґрунтування напрямів підвищення рейтингу підприємства.

В результаті дослідження окреслено основний принцип формування інформаційної бази аудиту конкурентоспроможності, що полягає у дотриманні вимог стосовно публічного характеру інформаційних джерел. Запропоновано інформаційне поле аудиту конкуренто-

спроможності підприємства торгівлі, в межах якого сформовано ряд завдань, що визначають етапи подальшого дослідження.

Література:

1. Trunina I. M. Дослідження конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності в умовах глобалізації. *Часопис економічних реформ*. 201. № 3 (19). С. 43-49.

2. Коцеруба Н. В. Інформаційне забезпечення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Науковий вісник ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 27. Ч. 1. С. 78-84.

3. Барабаш Н., Ріпа Т.. Аналітичні процедури аудиту конкурентоспроможності підприємств торгівлі. *Зовнішня торгівля, економіка, фінанси, право*. 2018. № 6, С. 86-94. doi: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2018\(101\)08](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2018(101)08).

Смазчук Марина Вікторівна,

студент

Одеського національного економічного університету;

Артюх Оксана Валентинівна,

доктор економічних наук,

доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту

Одеського національного економічного університету

ДОДАТКОВЕ БЛАГО ЯК БАЗА ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ

Проблеми вдосконалення прибуткового оподаткування фізичних осіб в Україні є актуальними в умовах непростой і швидко змінюваної соціально-економічної ситуації, як в Україні, так і в світі, через наявність невирішених питань як теоретичного, так і прикладного характеру.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) займає важливе місце у податковій системі держави та грає найважливішу роль у формуванні податкових доходів бюджетної системи. Прибутковий податок, що стягується з фізичних осіб, зачіпає інтереси, як корпорацій, так і окремо взятих індивідуумів. Тому важливо відзначити, що визначальними передумовами справляння податку на доходи фізичних осіб стало виконання наступних базових умов, а саме:

– порівняно високий рівень економічного розвитку, що генерує такі доходи фізичних осіб та забезпечує фіскальні потреби держави;

- зростання рівня податкової культури, формування позитивного сприйняття сплати податку як громадянського обов'язку;
- досить високий рівень розвитку національної податкової системи і податкових органів, а також техніки податкового контролю [1, с. 772].

Прибуткове оподаткування фізичних осіб має колосальний вплив на рівень реальних доходів населення і є одним з головних джерел надходжень до бюджету за рахунок зростання доходів платників. За останні роки схема прибуткового оподаткування в Україні багаторазово коректувалася, реформувалася і змінювалася, але представники законодавчої, виконавчої та судової гілок влади до цих пір не прийшли до єдиної думки про порядок справляння і розміри податку на доходи фізичних осіб (ПДФО).

Однією з головних проблем прибуткових податків загалом і ПДФО зокрема, є досягнення оптимального співвідношення між економічною ефективністю і соціальною справедливістю податку. Тобто, є потреба у такому прибутковому оподаткуванні, яке зможе забезпечити найбільш справедливий перерозподіл доходів як в інтересах держави, так й в інтересах платників податків.

Оскільки оподаткування доходів фізичних осіб є важливим чинником впливу на економічний розвиток держави, то таке оподаткування повинно базуватися на особливому механізмі у податковій системі, який являє собою набір взаємопов'язаних елементів та процес послідовності певних перетворень. У сучасних умовах механізм оподаткування доходів фізичних осіб представляє собою певну послідовність дій, спрямовану на оподаткування доходів та адміністрування податку. Складовими механізму оподаткування доходів є механізми оподаткування кожного виду доходів, справляння податків, які передбачені Податковим кодексом України (ПКУ) [2, с. 96].

Слід зазначити, що виплати працівникам на підприємствах зазвичай не обмежуються однією заробітною платою. Часто роботодавці виплачують працівникам додаткові доходи, в основному, соціального характеру. Вони прагнуть покращити умови праці для своїх співробітників, впроваджуючи додаткові блага для них у вигляді безкоштовного надання товарів, робіт, послуг.

Відповідно до пп. 14.1.47 п. 14.1 ст. 14 ПКУ додаткові блага – це кошти, матеріальні або нематеріальні цінності, послуги, інші види доходу, що їх надає платникові податку податковий агент [3]. Як правило, вони не пов'язані з виконанням обов'язків згідно із цивільно-правовим чи трудовим / колективним договором.

Головними критеріями, що визначають дохід як додаткове благо є такі: дохід не є заробітною платою працівника; дохід не пов'язаний із виконанням обов'язків трудового найму; дохід не є винагородою за

цивільно-правовими договорами, укладеними з таким платником податку (крім випадків, що прямо передбачені нормами розділу IV ПКУ) [3].

Додаткове благо має бути персоніфіковане та пов'язане з конкретною фізичною особою. Виплату додаткового блага працівникові має визначати окреме розпорядження або наказ керівника підприємства. А також додаткове благо не пов'язане із виробничими силами і має економічну мету в якості задоволення особистих потреб.

Виходячи зі змісту додаткового блага стає зрозумілим, що податковий агент, надаючи фізичній особі додаткові блага, має перш за все вірно класифікувати такий дохід з метою визначення бази оподаткування для справляння ПДФО.

Відповідно до пп. 164.2.17 п. 164.2 ст. 164 ПКУ включає декілька категорій додаткового блага, до яких відносяться (з урахуванням окремих вимог ПКУ):

- а) надання у безоплатне користування житла, інших об'єктів матеріального або нематеріального майна, що належать роботодавцю;
- б) майно та харчування, безоплатно отримане платником податку;
- в) послуги домашнього обслуговуючого персоналу, безоплатно отриманих платником податку;
- г) грошове чи майнове відшкодування будь-яких витрат;
- г) безповоротна фінансова допомога;
- д) борг платника податку, анульований кредитором;
- е) безоплатно отримані товари, роботи та послуги, що визначені за правилами звичайної ціни, а також знижки звичайної ціни вартості товарів (робіт, послуг), індивідуально призначеної для такого платника податку [3].

У разі отримання платником податку додаткового блага у грошовому виразі, обчислення ПДФО здійснюється за загальним правилом вирахування ставки 18 % від суми доходу. Проте, якщо дохід отримано не у грошовій формі, то під час визначення суми зобов'язання такий дохід визначається за звичайними цінами. При цьому базою оподаткування є вартість такого доходу, помножена на коефіцієнт (п. 164.5 ст. 164 ПКУ), який обчислюється за формулою (1.1):

$$K = 100 / (100 - Sp), \quad (1.1)$$

де K – коефіцієнт;

Sp – ставка податку для таких доходів на момент їх нарахування [3].

Наприклад: вартість наданого додаткового блага становить 2000 грн, коефіцієнт – 1,2195, виходячи з розрахунку: $100 / (100 - 18)$. Втім база оподаткування ПДФО становитиме 2439 грн, виходячи з розрахунку: $2000 \times 1,2195 = 2439$. Сума ПДФО дорівнюватиме 439 грн ($2439 \times 18\%$).

Втім слід зазначити, що за нормами п. 16-1 підрозд. 10 розд. XX ПКУ для визначення військового збору у базу оподаткування включається тільки дохід у негрошовій формі, отриманий від додаткового блага, розрахований за звичайними цінами без врахування коефіцієнта. ЄСВ на суму додаткового блага не нараховується.

Отже, при справлянні ПДФО роботодавцю, який за власний рахунок надає можливість працівникам отримати додаткові блага, варто дотримуватися податкового законодавства при визначенні такого виду доходу з метою правильних розрахунків з фізичними особами та загалом з державою.

Література:

1. Швець Ю. О., Бахметова Я. Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 771–775. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/155.pdf>
2. Верига Ю. А., Прохар Н. В. Проблемні аспекти та напрями оптимізації оподаткування доходів фізичних осіб в умовах децентралізації влади. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 4. С. 94–99.
3. Податковий кодекс України: Кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Широкопояс Олександр Юрійович,

здобувач кафедри обліку і аудиту

Державного університету «Житомирська політехніка»;

Савіцький Владислав Валентинович,

аспірант кафедри обліку і аудиту,

Державного університету «Житомирська політехніка»

ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ПОСЛУГ В СФЕРІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Функціонування будь-якого підприємства не можливе без належної інформаційної підтримки управлінських рішень. Це вкрай важливо в умовах глобальної інформатизації усіх бізнес-процесів. Система бухгалтерського обліку послуг в сфері безпеки бізнесу має в повній мірі врахувати усі властивості об'єкту. Адже, від цього залежить якість інформації, яка генерується бухгалтерськими обліком через звітність.

Найбільше властивості об'єкту бухгалтерського обліку впливають на такі його елементи методу як рахунки, подвійний запис та звітність.

Саме зазначенні елементи методу бухгалтерського обліку мають завжди трансформуватися у відповідності від розвитку середовища та запитів користувачів бухгалтерського обліку. Особливо гостро розвиток облікового відображення на рахунках та в звітності стоїть при формуванні інформаційного простору управління послугами в сфері безпеки бізнесу. Це обумовлено тим, що дані послуги набули особливої актуальності відносно недавно й відповідно відсутні як наукові так і нормативні підходи до їх облікового відображення.

В системі бухгалтерського обліку основними складовими формування інформації є подвійний запис та звітність. Через рахунки та подвійний запис відбувається систематизація та зберігання інформації про властивості об'єктів, зокрема послуг в сфері безпеки бізнесу за видами.

Питання облікового відображення послуг в сфері безпеки бізнесу пов'язане з наступними об'єктами управління:

- витрати понесенні на реалізації послуг в сфері безпеки бізнесу. В контексті зазначеного об'єкту важливим є відображення виробничих та загальновиробничих витрат, що включаються до складу собівартості реалізованої послуги;

- доходи та фінансові результати, які отриманні від реалізації послуг в сфері безпеки бізнесу. Зокрема такими доходами визначають розрахунки замовників як за виконання певного етапу послуг так і загальна сума розрахунку за комплексну послугу в сфері безпеки бізнесу за видами.

Зважаючи на вище представленні результати пропонуємо наступний порядок відображення на рахунках процесів надання послуг в сфері фінансово-економічної безпеки бізнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Порядок відображення послуг в сфері фінансово-економічної безпеки бізнесу

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
<i>Відображення прямих виробничих витрат відповідного етапу реалізації послуги</i>			
1.	Відображено прямі матеріальні витрати на реалізацію відповідного етапу послуги	231.N.1-6.1	20, 22
2.	Відображено прямі витрати на оплату праці працівників задіяних в реалізації послуги	231.N.1-6.2	66

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
3.	Відображено прямі витрати на соціальні заходи працівників задіяних в реалізації послуги	231.N.1-6.3	65
4.	Відображено нарахування амортизації	231.N.1-6.4	13
5.	Відображено інші прямі витрати		
5.1	Витрати на відрядження	231.N.1-6.5	37
5.2	Послуги сторонніх осіб	231.N.1-6.5	68
5.3	Витрати комунікації	231.N.1-6.5	68
<i>Відображення загальновиробничих витрат на реалізацію послуг</i>			
6.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні матеріальні витрати підприємства	91.1.1/2.1	20, 22
7.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні витрати підприємства на оплату праці	91.1.1/2.2	66
8.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні витрати підприємства на соціальні заходи	91.1.1/2.3	65
9.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні витрати підприємства на амортизацію	91.1.1/2.4	13
10.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні інші витрати підприємства	91.1.1/2.5	68
11.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні матеріальні витрати за етапами реалізації послуги	91.2.1-6.1-5.1	20, 22
12.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні витрати за етапами реалізації послуги на оплату праці	91.2.1-6.1-5.2	66
13.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні витрати за етапами реалізації послуги на соціальні заходи	91.2.1-6.1-5.3	65
14.	Відображено загальновиробничі постійні / змінні витрати за етапами реалізації послуги на амортизацію	91.2.1-6.1-5.4	13

Закінчення таблиці 1

15	Відображено загальновиробничі постійні / змінні інші витрати за етапами реалізації послуги	91.2.1-6.1-5.5	68
<i>Відображення розподілу загальновиробничих витрат підприємства</i>			
16.	Розподіл загальновиробничих постійних / змінних витрат підприємства	91.2.1-6.1-5.6	91.1.1/2.1-5
17.	Відображено нерозподілені постійні витрати підприємства	90	91.1.1.1-5
19.	Відображено розподіл постійних загальновиробничих витрат етапів	231.N.1-6.1-5	91.2.1-6.1-5.1-6
<i>Відображення доходів та фінансових результатів від реалізації послуги</i>			
20.	Відображено собівартість реалізованої послуги	90	231.N
21.	Відображено доходи від реалізації послуги	31	703

Усе зазначене визначає комплексні організаційно-методичні положення бухгалтерського обліку послуг в сфері безпеки бізнесу, що ж основою формування бухгалтерської звітності як інформаційного джерела прийняття управлінських рішень внутрішніми та зовнішніми користувачами. В цілому зазначенні пропозиції дозволять підвищити інформативність внутрішніх та зовнішніх користувачів, що сприятиме прийняттю ними більш результативних управлінських рішень, що в цілому дозволить підвищити ефективність діяльності підприємства, що реалізує послуги в сфері безпеки бізнесу.

Таким чином, нами удосконалено методичні положення бухгалтерського обліку послуг в сфері безпеки бізнесу через розробку порядку їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

НАПРЯМ 8. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Пачинок Анатолій Володимирович,

аспірант

Запорізького національного університету;

Макшишко Наталія Костянтинівна,

доктор економічних наук, професор,

Запорізький національний університет

ПОБУДОВА ПРОГНОЗНИХ МОДЕЛЕЙ НАДХОДЖЕНЬ ПДФО ДЛЯ ОТГ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сьогоднішній день реформа децентралізації в Україні є однією з базових умов формування ефективної діяльності органів місцевої влади та створення, у довгостроковій перспективі, спроможних територіальних громад. В умовах складної фінансово-економічної ситуації та обмеженості бюджетних коштів постає проблема наповнення дохідної частини бюджетів ОТГ та реалізації заходів, спрямованих на економію бюджетних коштів, підвищення результативності бюджетної політики, посилення відповідальності та контролю за витратами бюджету, а також здійснення пріоритетних видатків в межах наявних бюджетних ресурсів.

Питанням бюджетної децентралізації влади та адміністративно-територіальній реформі присвячена велика кількість наукових публікацій провідних вітчизняних та зарубіжних вчених. У працях Д. Мельника, Г. Возняка, О. Василика, Н. Калінюка, Т. Ганзицької, Д. Василенко увага приділяється теоретичним аспектам бюджетної децентралізації влади, перевагам та недолікам міжбюджетних відносин в умовах формування спроможних громад в Україні. Відтак, на думку Г. Возняка бюджетна децентралізація – це система відносин, які виникають між різними рівнями влади у процесі розподілу повноважень щодо формування та використання бюджетних ресурсів [1].

Наявність видатків, пов'язаних з виконанням покладених на місцеві органи влади функцій, зумовлює потребу в доходах та пошуку джерел їх поповнення. Необхідність розробки нових підходів до бюджетного прогнозування формує актуальність досліджуваної теми та дає змогу управлінському апарату встановити реальні можливості й потреби громад у бюджетних коштах, проводити постійний моніторинг видатків, здійснювати оперативні розрахунки, обґрунтовувати різні варіанти узгодження інтересів територіальних громад.

У 2015 році відповідно до Перспективного плану [2] в Запорізькій області було утворено перші 6 ОТГ, які об'єднали 21 місцеву раду (105 населених пунктів, де проживає понад 38,6 тис. населення загальною площею 2257,06 км²). У таблиці 1 приведена загальна характеристика перших 6-ти ОТГ Запорізької області.

Таблиця 1

Загальні параметри перших 6-ти ОТГ Запорізької області

Код ОТГ	Назва ОТГ	Площа, кв. км.	Населення, мешканців	Всього надходжень до бюджетів за 2016-2019 роки, млн грн	Всього власних доходів бюджетів за 2016-2019 роки, млн грн	Перевищення бюджету Веселівської в порівнянні з іншими ОТГ, рази
501	Берестівська	498,15	4702	133,2	64,9	2,2
502	Веселівська	438,34	12809	287,4	164,4	1
503	Комиш-Зорянська	371,1	6372	163,1	88,3	1,8
504	Преображенська	367,17	5662	134,6	64,2	2,1
505	Смирновська	317,6	3389	108,6	64,2	2,6
506	Воскресенська	264,7	5661	144,3	68,9	2

На сьогодні Запорізька область налічує 299 територіальних громад, з яких були об'єднані 61 із 76-ти запланованих Перспективним планом, їх загальна площа становить 18842,887 км² (69,33% території області). За загальним рейтингом формування спроможних громад Запорізька область займає 5 місце, тим самим належить до лідерів за успішністю проведення децентралізаційної реформи. Кількість жителів громад налічує 528069 тис. осіб, що складає 30% від загальної чисельності населення області. У загальній структурі доходів ОТГ України за 2019 рік питома вага ПДФО склала 57,5%, що становило в грошовому еквіваленті 6,2 млрд грн. Серед податкових надходжень 6-ти ОТГ Запорізької області найбільшу частку становить саме ПДФО – в середньому 48,8% [3].

З метою покращення методики та підвищення якості прогнозування надходжень до ОТГ Запорізької області в програмному середовищі R за допомогою функції hybridModel пакету «ForecastHybrid» було здійснено побудову та оцінку прогнозних моделей ПДФО (на прикладі Веселівської ОТГ). Перевагою застосування даного пакету є повна автоматизація, а зменшення кількості маніпуляцій з даними зумовлює

можливість швидкого отримання готових прогнозних розрахунків як на коротко-, так і на довгострокову перспективу. В основі моделі лежить припущення про те, що використання середнього рівня конкуруючих методів прогнозування покращує ефективність прогнозів.

За замовченням модель включає в себе наступні функції [4]:

- «Auto.Arima» – визначає найкращі параметр для AR, MA та різниць. Може застосовуватися для нестационарних часових рядів до тих пір, поки диференціювання дає стаціонарні серії;

- «NNetar» – прогнозування одновимірною часового ряду на базі нейронної мережі з одним прихованим шаром. Враховується сезонність, а перетворення даних може бути здійснено за допомогою трансформації Вох-Сох (зазвичай використовується для нормального розподілу даних);

- «Thetam» – модель простого експоненціального згладжування ряду;

- «STLM» – побудова прогнозу шляхом розкладу часового ряду на сезонну, трендову та нерегулярну компоненту (декомпозиція часового ряду).

- «ETS» – експоненціальне згладжування часових рядів;

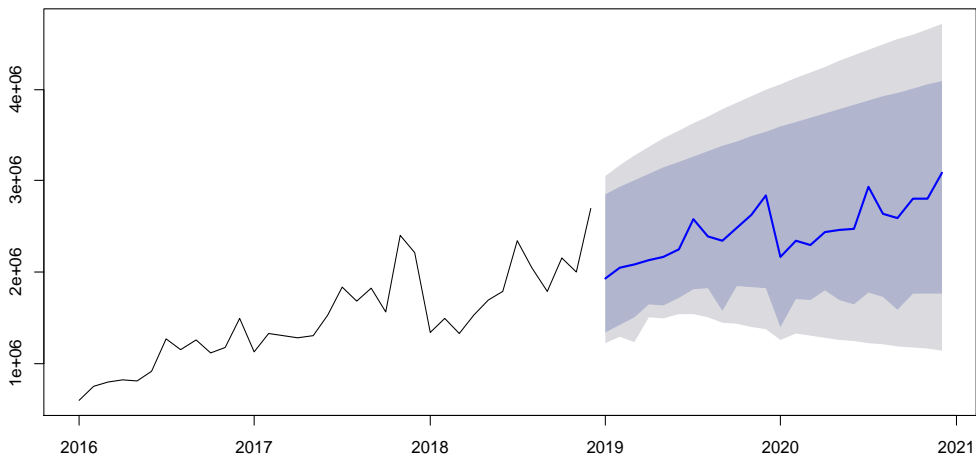
- «TBATS» – експоненціальна модель згладжування з трансформацією Вох-Сох, помилками ARMA, компонентами тенденції та сезону;

На основі щомісячних даних про обсяги надходжень ПДФО до Веселівської громади за період з 01.2016 по 09.2019 було сформовано навчальну (01.2016 – 12.2018) та тестову (01.2019 – 09.2019) вибірки. На навчальній вибірці здійснено побудову моделей, а на тестовій – верифікацію отриманих прогнозних розрахунків. В результаті застосування функції hybridModel було побудовано комбіновану модель прогнозу ПДФО, а також шість тих моделей, що брали участь у її побудові (рис. 1).

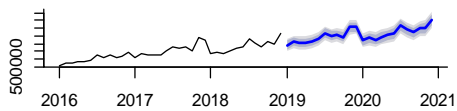
На основі отриманих прогнозних розрахунків та їх співставлення з тестовою вибіркою здійснимо верифікацію отриманих моделей. Основними оцінками перевірки адекватності прогнозних даних є показники MAPE та RMSPE у відсотках (табл. 2).

Отже, відповідно до результатів оцінок прогнозних значень можна стверджувати, що найгіршою є модель простого експоненціального згладжування ряду «Thetam», а найкращою – «TBATS», що є експоненціальною моделлю згладжування з трансформацією Вох-Сох, врахуванням помилок ARMA та компонент тенденції та сезону (MAPE = 3,42%, RMSPE = 5,52%). Загалом, побудовані у пакеті «ForecastHybrid» прогнозні моделі з досить високою точністю апроксимують початковий ряд даних та можуть бути рекомендовані управлінському апарату громади для прогнозування податкових надходжень на коротко- та довгострокову перспективу.

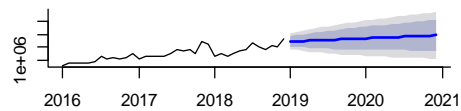
Forecast from auto.arima, ets, thetam, nnetar, stlm, and tbats model



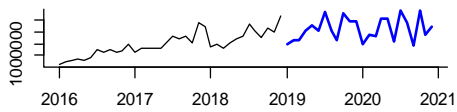
Forecasts from ARIMA(0,1,1)(1,1,0)[12]



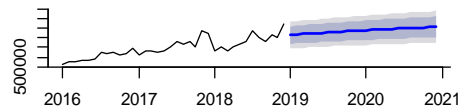
Forecasts from Theta



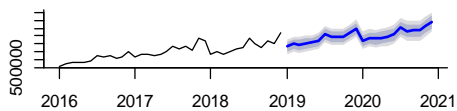
Forecasts from NNAR(2,1,2)[12]



Forecasts from ETS(M,Ad,N)



Forecasts from STL + ETS(M,A,N)



Forecasts from TBATS(0.23, {0,0}, 0.97, {<12,5>})

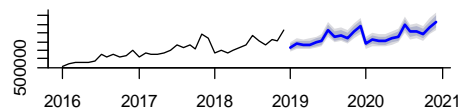


Рис. 1. Результат побудови прогнозних моделей ПДФО Веселівської ОТГ за допомогою пакету «ForecastHybrid»

Таблиця 2

Оцінка якості моделей прогнозів ПДФО

№	Прогнозна модель	Оцінка прогнозу				
		MSE	RMSE	MAD	MAPE	RMSPE
1.	HybridModel	51830871360	227663,9439	214289,0578	11,15%	11,98%
2.	-thetam	3,35906E+11	579574,1783	542595,6133	28,57%	30,96%
3.	-auto.arima	80686478729	284053,6547	264917,6844	13,48%	14,37%
4.	-ets	1,04949E+11	323958,9643	309992,3911	15,98%	17,05%
5.	-nnetar	39208723875	198011,9286	155499,2444	8,21%	10,38%
6.	-stlm	35705913810	188960,0852	160477,9067	8,15%	9,41%
7.	-tbats	13210272163	114935,9481	70742,60667	3,42%	5,52%

Література:

1. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти. *Проблеми економіки*. Харків, 2015. № 2. С. 253–257.
2. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Запорізької області: Закон України № 938-р. від 16.09.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/938-2015-p> (дата звернення: 25.02.2020).
3. Державний офіційний портал «Децентралізація в Україні». URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 25.02.2020).
4. Time series Ensembling using «ForecastHybrid». URL: <http://machinelearningstories.blogspot.com/2018/08/forecasthybrid-daddy-of-all-time-series.html> (дата звернення: 10.01.2020).

Наукове видання

Міжнародна науково-практична конференція

**«ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ
ТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ
НА ЗАСАДАХ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ,
ІННОВАЦІЙНОСТІ ТА СТАЛОСТІ»**

(м. Запоріжжя, 11 квітня 2020 р.)

Підписано до друку 21.04.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 7,44. Тираж 100. Замовлення № 0420-79.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
м. Херсон, вул. Паровозна 46-а
Телефони: +38 (0552) 39 95 80,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.